

Caiete Silvane

Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Ion Pop corespondență Mircea Zaciu

Paris, 2 febr. 91

Dragă Mircea,

Cu toate că îmi ceri să nu scriu de cel puțin câteva luni din datorită ultimii, nu mă pot opri să te gândesc la tot ce am trăit. Nu am că n-am avut de găsit nimeni și „demis” ca tine, cum se mai întâmplă câteodată, pe când reșterea să mă îndoaie de simțiri toate, leșină, intensitate etc. ale altora: năvăliră sau, cum s-a spus, vântul sovietic de gârăre a unor bunuri sufletești pe care li doriam inalterabile. Fără a mira, deși, marea de parte necesare judecării. Ironică „caz” în parte, și din dreptul în rătăci, confirmând prin propria experiență amărăciunea provocată de boala. Lăsa să vă a patimilor noastre pierdute. Se vede și restorințele din acest din urmă an. Într-o zi, mulțumiri și fapte de seamă morală și care micșun să conservăm de altă vreme, și din felul cum vărtărești lucrurile. Într-o zi, și de la voi, de mii de politicienți, celos puterim, multe, și au pierdut no-au...

Boou, 14 iul 96

Dragă Jean,

Ţi am dat primul număr de revistă la sesiunea cea, (poate te-ai supărat că n-am fost euforice din aleflea te ca decau?) Ţi am scris în parbr. fiindcă se propie între itali eu și la Cluj și - în urmă a ceea ce ai făcut și cum prieten - nu și fi prezent. În urmările, abia cătorez adică, cum sunt cît vorbire. Mi place să te văd în AKL, și să te văd și pe la Centru.

Ore, zile, ani de prietenie
 Corresondență Ion Pop - Mircea Zaciu
 (1964-2000)

Ţi - O scrisoare de la București, și așa ești că e vorba de un falcat excepțional care al oare ceapă să se vede de un stăpîn în art, pentru a se perfecționa, dar deca grupul lui nu se îndreacă în Nămile Centrului, și să scrie și în unele lucruri pe lângă de "Kauzele călărie" unde deșter o viață să se pusea găti și pentru un succed. Într-o zi, cum prieten prezent dar și călărie, și să te văd și pe la Centru.

Corresondență Ion Pop - Mircea Zaciu (1964-2000)

Sumar

Ioan F. Pop , Poeme pentru „Caiete Silvane” pp. 1-2	
Parodie de Lucian Perța p. 2	
Viorel Mureșan , Sângele istoriei contemporane pp. 3-4	
Ion Urcan : „Singura certitudine a fiecărei zile sunt lipsurile...”, cu o prezentare de Viorel Mureșan pp. 5-7	
Imelda Chința , Note fin acordate pp. 8-9	
Carmen Ardelean , Jocurile pandemiei, în tehnică trompe l'œil pp. 10-11	
Menuț Maximilian , O altfel de oglindă a portului popular pp. 12-13	
Marcel Lucaciu , Ion Neculce și poezia epică p. 14	
Teodor Sărăcut, Comănescu , Era doar o coasă... pp. 15-17	
Leon-Iosif Grapini , Fata bătrână pp. 18-21	
Alexandru Jurcan , Adio în noapte p. 21	
Marian Ilea , Jurnal de pandemie p. 22	
Gheorghe Glodeanu , O povestire cu fantome p. 23	
Gheorghe Moga , Se apropie galul p. 24	
Ioan F. Pop , Solilocvii inutile p. 25	
Correspondență Ion Pop – Mircea Zăciu (1964-2000) pp. 26-28	
Primăvara Poeziei – A Költészet Tavaszja 2020 , poeme de Simone Györfi, Halmosi Sándor, Daniel Hoblea, Dina Horvath, Jász Attila, Kiss Lehel, Kocsis Francisko, Lakatos Mihály, László Noémi, Lövétei Lázár László traduce de Simone Györfi ,	

Kocsis Francisko, Dósa Andrei și Markó Béla pp. 29-38	
Versuri de Maria Postu p. 39	
Un poem de Adelina Căpâlna p. 39	
Versuri de Viorel Varga , in memoriam p. 40	
Icu Crăciun , Un recenzent echilibrat p. 41	
Voichița Lung , Antoine de Saint-Exupéry. În semn de omagiu la 120 de ani de la nașterea sa pp. 42-43	
Simona Ardelean , Filmografiile Simonei. <i>Phantom Thread</i> (2017) p. 44	
Ioan-Pavel Azap , Reeditări filmice (35) p. 45	
Daniel Mureșan , Cronica discului, <i>The Pineapple Thief – Versions of the Truth</i> p. 46	
Marin Pop, Daniel-Victor Săbăceag , Dascăli de altădată pp. 47-49	
Laurențiu-Ștefan Szemkovics , Șapte sigilii care au aparținut unor instituții, organe de conducere și instanțe administrative din Șimleu-Silvaniei, județul Sălaj p. 50	
Daniel Săuca, Györfi-Deák György, Viorel Mureșan, Viorel Tăutan , Malaxorul brumărel pp. 51-52	
Versuri de Jean Cayrol , prezentare și traducere Viorel Tăutan coperta III	
Arca poeziei, Srečko Kosovel , Ascultă! din înălțimea arborelui..., în românește de Radu Cârnelci , o rubrică de Viorel Mureșan coperta IV	

Caiete Silvane

ISSN 1454-3028 on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918, nr. 12, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870; e-mail: caietesilvane@yahoo.com, office@caietesilvane.ro; www.caietesilvane.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din România, a Consiliului Județean Sălaj, a Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău

Serie nouă, Anul XVI, Nr. 10 (189), octombrie 2020.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 5 lei

Redacția:

Daniel Săuca - redactor-șef
Viorel Mureșan - redactor-șef adjunct
Marin Pop, Carmen Ardelean - redactori;
Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu, Imelda Chința - redactori asociați;
Györfi-Deák György, Alice Valeria Micu, Gheorghe Moga, Simona Ardelean - colaboratori.

Responsabil de număr: **Daniel Săuca**

Corectură: **Oana-Maria Barariu-Săvuș**
Tehnoredactare: **Marius Soare**

Revista apare în urma unui protocol de colaborare încheiat între: Consiliul Județean Sălaj; Instituția Prefectului Sălaj; Primăria Zalău; Direcția Județeană pentru Cultură Sălaj; Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău; Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Filiala Zalău; Biblioteca Județeană „Ioniță Scipione Bădescu” Sălaj; Inspectoratul Școlar Județean Sălaj; Arhivele Naționale Filiala Sălaj; Cenaclul literar „Silvania” și Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor publicate revine în întregime autorilor.

Nu primim la redacție decât materiale culese în format electronic, cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista „Caiete Silvane” este membră a Asociației Revistelor, Publicațiilor și Editurilor (ARPE)

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile poștale, factorii poștali, prin Mediadiff Product SRL și prin redacție (telefon 0260-612870).

Prețul unui abonament pe o lună este de 5 lei. Pentru orice nereguli privind difuzarea vă rugăm să ne contactați telefonic la redacție.

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău, Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-661752

Ioan F. POP

poeme pentru mai târziu

cum trecem prin cuvinte ca niște arătări fără nici o adresă
 întindem mîinile prin ceața care ne-a cuprins toate încheieturile.
 ne căutăm prin singurătățile care ies ca rugina prin crăpăturile pielii.
 mai avem cîteva rezerve de asfințit cărate cu spatele în pustiu.
 mai avem de unde sfîrși încă pentru trei vieți neîntrerupte.
 dar am lăsat mîna să cadă ca o lacrimă pe un sicriu înfrunzit.
 am lăsat totul nescris de la un capăt la altul,
 ca pentru ultimul delir al neputinței,
 ca pentru o ultimă rugăciune a spaimei cuibărită în piept.
 și în tot acest timp umbrele noastre se îngrămădeau pe eșafod.
 căci se anunța cuvîntul cu care vom zdrobi și ultima tăcere proscrisă.

nici un semn nu a crescut din apele involburate ale somnului
 unde totul se zbate ca un animal hăituit.
 unde ploaia ne culege ca pe niște cerșetori de pe drumuri,
 ne aruncă iarăși în capcana unui nou început.
 prinși între noapte și zi ca într-o gestație a morții.
 ca într-o negură încolăcită peste lucruri, locuri, uitări.
 nu mai putem înainta cu atîtea vieți nedormite pînă la capăt,
 lăsate la întîmplare în bătaia neagră a clipelor.
 dar nici nu mai puteam rămîne în marginea silabisirilor,
 în locuri unde singurătățile se adună în mormane cît zidurile.
 căci nici un semn nu a crescut din apele involburate ale somnului.

umbra care mă așteaptă la prima cotitură
 apărută din zid ca o vietate alunecoasă a nopții.
 crescută dintr-un trup părăsit la prima atingere.
 toate acele membre care se ridică din tranșeele întunericului.
 vestind noi vremuri și timpuri care ne vor cutreiera insomniile.
 ne vor trece de mîna prin magma reveriilor devastatoare.
 prin toate acele pronunții în care bîntuie frigul.
 frunzele – file de calendar întoarse de vînt.
 umbra care mă așteaptă la prima cotitură.
 în care trupul se deșiră ca într-o privire nelocuită.

așteptam răvășiți la răscrucea bătrînelor clipe
 cu smalțul zilei întins peste orbecăiala lucrurilor ostenite,
 căzute în paragina uitărilor de pe urmă.
 zăceau în noi îndoieli și patimi legate cu pietre de moară.
 și nimeni nu se îndura să arunce mantia serii,
 să tragă oblonul peste orbitele pustii.
 ca într-un port în care se îmbarcă rînd pe rînd iluziile vespereale,
 pentru a bate la pas mările de cașmir.
 așteptam răvășiți la răscrucea bătrînelor clipe,
 alte ambarcațiuni care navighează prin visele uitate la țarm.

ecoul pașilor din adînc

peste care o mîină așază resturile norilor de granit,
 în dreptul așteptărilor lăsate pe drumuri fără nici o adresă.
 peste chipurile de ceară cioplite în oglinzi opace.
 alte arătări trăgeau după ele ultimele însingurări.
 băteau din aripi de nălucă alte grele memorări,
 ca într-un dezmăț al trecerilor înlănțuite.
 și nimeni nu mai cerșește îndurări la porțile dinspre nord.
 acele cuvinte cu care să țină realitatea cît mai departe.
 peste toate se așterne o liniște de apoi,
 ca o toamnă naufragiată într-un somn cavernos.
 din care răsar timide ecourile pașilor din adînc.

Parodie de Lucian Perța

Ioan F. Pop

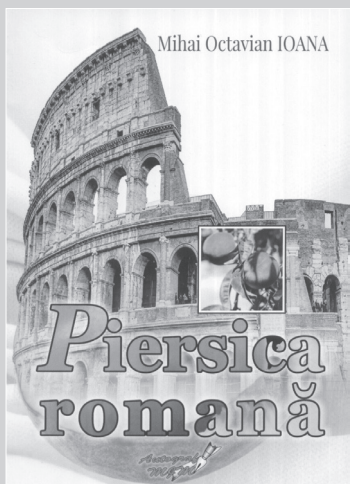
poeme pentru mai târziu

(din *Caiete Silvane*, octombrie 2020)

cum trecem prin cuvinte ca niște arătări fără nici o adresă

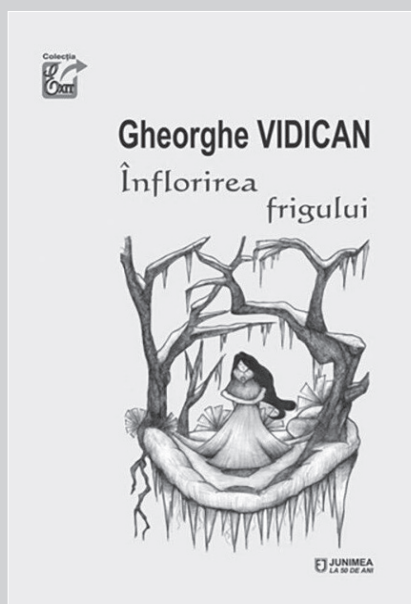
dacă trecem prin cuvinte ca vodă prin lobodă,
 doar cu adresa sigură a afirmării prin orice mijloc,
 atunci să nu ne mai mirăm că e gura lumii slobodă
 și cuvintele seduc realitatea prin înșelătorul joc
 al petalelor de hârtie adunate în poeme –
 degeaba întindem mîna, rugător, către cititori,
 cititorul de astăzi se teme
 de poeme și nimic, mai ales când nu au nici rimă,
 nu-l face să le citească, de aceea eu nimic nu mai scriu
 până ce nu voi găsi doar cuvinte ce adevărul exprimă!

Cărți primite la redacție

Piersica romană

Autor:
Mihai Octavian Ioana
Editura: Autograf mgm
Craiova - 2020

Înflorirea frigului

Autor:
Gheorghe Vidican
Editura: Junimea
Iași - 2019

Sângele istoriei contemporane

Viorel MUREȘAN

Radu Ulmeanu este un poet cu trecere meteorică pe la *Echinox*, în cânt unele sinteze privind revista și gruparea clujeană îl rețin, altele nu. Oricum, la un ceas de matur bilanț, în introducerea la o carte despre „vocile poeziei”, Ion Pop îl încadrează într-o filiație în limitele căreia îi percepe și evoluția ulterioară: „... versurile unor Nicolae Diaconu, Alexandru Pintescu, Vasile Sav, Ștefan Damian sau Radu Ulmeanu completează peisajul și confirmă o atmosferă în linii mari unitară, în direcția aceleiași fundamentale aspirații spre puritatea unui lirism transfigurator” (Ion Pop, „Echinox” – *Vocile poeziei*, Editura *Tribuna*, Cluj-Napoca, 2008, p. 12). În cuprinsul volumului cu însemnătate aniversară, criticul îi rezervase și paginile unei exegeze atente, pe care le translează în marea sinteză *Poezia românească neomodernistă*, Editura *Școala Ardeleană*, Cluj-Napoca, 2018, gestul având sensul unei redimensionări a calibrului poetic al lui Radu Ulmeanu. După un debut la *Cartea Românească*, în 1979, cu un volum intitulat *Patinoar*, poetul a avut parte de o receptare, chiar dacă nu spectaculoasă, pozitivă și răsfirată, intrând în atenția unor critici, de la Nicolae Manolescu și Eugen Simion, până la Radu G. Țeposu. Fără a face efectiv parte din gruparea echinoxistă, dar orbitând în jurul ei, observăm că adoptă, din arsenalul lor de tehnici, specifice mai ales primului val, pe lângă o anume îmbinare a reflexivității cu senzualismul și pe cea, oarecum exterioară, de a-și intitula volumul de debut cu un singur cuvânt, care odată așezat pe copertă, se re-semantizează. Vedem astfel: la Ion Mircea, *Istm*, la Adrian Popescu, *Umbria*, la Dinu Flămând, *Apeiron*, ... , iar la Radu Ulmeanu, *Patinoar*.

Obiectul cronicii de față îl con-

stituie cea mai nouă carte de poeme a acestui autor, *Ab Urbe condita*, Editura *Grinta*, Cluj-Napoca, 2020. Titlul, până la saturație livresc, sugerează un cadru citadin, pe care îl regăsim și în poezia *Rochie*. Peste el vine să se așeze o vreme de toamnă bolnăvicioasă, dătătoare de spleen. Mai asistăm și la invazia unor creaturi imaginare, însoțite de mesajul metonimic al morții: „Pe banca mea de lemn din grădina plină de pomi/ se scorojește locul din anul trecut, de nefolosire/ și masa de ping-pong se curbează câte puțin după fiecare/ ploaie care o spală// Frunzele pomilor și ale viței-de-vie se pătează în alb și galben/ de tot felul de boli ce infectează orașul/ câinele mi-a murit și el de un cancer al sângelui,/ doar noi, oamenii, mai rezistăm// Cât mi se pare că rezistăm, mai bine zis, pentru că luna/ mi se strecoară sub unghii ca o așchie ascuțită/ încercând să-mi îndurereze existența de dincolo de moarte/ încât deja aud în urechi/ călăreții ce sparg în copitele cailor/ pojghița subțire a aurorii boreale// Ave, ave, pax vobiscum, îmi vine să strig/ dar mă oprește un minim de decență când văd/ rochia tivită cu fir de aur a morții” (p. 7). Tocmai prin esența sa livrescă, poezia de aici se îndepărtează însă de Baco-via, captând mai degrabă miresme pillatiene. O dovadă în plus că autorul *Eternităților de o clipă* e un reper pentru Radu Ulmeanu sunt și exercițiile de virtuozitate ale unui haijin, care îi punctează cartea din loc în loc. Iată unul dintre ele: „Moartea se chinuie să îmbrace hainele ruginii ale toamnei” (*Octombrie*, p. 8). Între poezii asiduu prezente în acest câmp liric, adesea poți auzi, cum își intersectează pașii și siluetele lui Rilke și Blaga: „Stau și ascult cum cade vremea în iarnă/ și inima-mi cântă un cântec trist/ lângă tine mi-aud sufletul

cum răstoarnă/ un ritm monoton de vals în ritmuri de twist” (*Stau și ascult*, p. 10).

Interesul pentru fresca socială e prezent, între altele, în *Sângele istoriei contemporane*. Poemul e încărcat de o revoltă mocnită, iar eul, cu identitate mai degrabă narativă decât lirică, își capătă energii colective: „Răbufnesc tot felul de lumini și umbre de prin dosare/ răbufnesc beznele pestilențiale/ din cămășile roșii, verzi, brune,/ ale celor ce ne-au urmărit o viață întreagă/ ne-au notat o viață cele spuse între prieteni sau cunoștințe” (p. 16). Însă filonul central al cărții se cam împarte între sentimentul erotic și cel tanatic. O împletire a lor, exemplară, putem întâlni în poemul *Cu un suspin*: „Mai tacă-ți fleanca, îmi spune un demon interior,/ cine o să te creadă/ că nu ai vreo iubită// Și încă una plină de mister,/ când orice fetișcană/ te-ar putea juca pe degete/ făcându-te să sfârâi ca fusul// Poate că da, îi răspund,/ de n-ar fi ea Una,/ de nu i-ar înflori macii roșii pe buze,/ de nu mi-ar reteza capul cu un suspin” (p. 26). O și mai intensă încleștare, o mai aprigă luptă se dă între materia și spiritul care compun ființa,

acolo unde ideea de sacralitate tro-nează între efemer și etern: „Mă răzbun pe floarea ucigașă a cărnii/ care îmi crește în suflet/ otrăvind-
du-mă// ... // Dezbară-mă de mine însumi,/ mă rog celui cu care nu am nicio punte de legătură,/ dezbară-mă de strigoi propriilor mele cuvinte” (*Mă răzbun*, p. 28). Și dacă tot suntem la un capitol al antitezelor, trebuie să spunem că la Radu Ulmeanu romantismul se manifestă ca o stare de spirit eternă, fără nimic în comun cu îngrădirile de ordin ideologic ale curentului cu același nume. Poetul e romantic în simțire și viziune, iar temele, motivele și, în bună măsură, imaginarul poetic vin mai pe urmă și se aliniază unei estetici romantice: „Tân-jesc mereu după fructul trupului tău/ sănii își iau zborul dintre palmele mele/ garoafa gurii, izvoarele de lumină din ochi/ sunt ca apele limpezi de munte// Tânjesc după sufletul tău ca albastrul cerului/ și după cuvintele tale țâșnind ca un cântec/ dintre buzele care-mi netezesc pliurile frunții// Iar brațele când mă cuprind sunt binecuvântatele lanțuri/ ce mă leagă de ființa întregă a lumii/ mă atâr-nă ca pe un clopot la gâtul de mială al nopții/ când luna crește pe cer rotundă și palidă” (*Tânjesc*, p. 31). În fugarul nostru inventar mai putem insera, la sfârșitul unui poem, chiar și ironia romantică: „iar luna se tăvălește prin pulberea stelelor/ ca o curtezană bătrână” (*Ce primăvară*, p. 32).

Sub forma unui monolog dramatic, lirismul se hrănește, în egală măsură, din vis și din resurse livrești, pentru a da contur unei reverii cu titlul *Pastel*: „O seară și-o noapte/ pe pajiștea înțesată de cranii umane/ amestecate cu alte jivine// ... // Nici nu știu cum nimerisem acolo/ era un simplu coșmar/ căci nu pășeam ci pluteam/ nu eram ci pie-ream/ din mine însumi” (p. 57). În alt loc, dragostea, epurată de tot ce-i carnal: „Dacă mi-aș putea întinde mâna spre tine/ Astfel încât chiar să te ating/ Sau gândul mai bine/ Cu care să te aprind, să te sting” (*Răsărit*, p. 58), se compune numai din gesturi cu sens mistico-mântuitor, care o ridică la un prestigiu

pravoslavnic. *Uneori seara* e tot un pastel, psihologic-urban, în care o tragedie istorică (holocaustul) este sublimată prin revirginizarea unei realități mitice. Rudimente de mit sunt traduse poetic în puternice imagini vizuale. Păcat numai că ultimele versuri, prea explicite, parazitează poemul. O confruntare cu sine însuși, încordată, dar într-un limbaj colocvial, se produce atunci când universul casnic și despărțirea de lucruri generează poezie de înaltă clasă, în *Am început să mă uit*: „Am început să mă uit lung la lucrurile din casă/ la vasele de flori, la tablourile de pe pereți, la cărțile din/ bibliotecă/ întrebându-mă în gând dacă vor sta la fel de nepăsătoare/ în momentul în care brusc, sau după suferințe penibile/ voi muri// Am început să mă uit la pomii din grădină la fel de lung/ unele chiar le îmbrățișez trunchiurile/ încercând instinctiv să le iau ceva din energia vitală/ cu toate că nu mă paște o primejdie” (p. 68). Nu fără legătură cu sentimentul vârstei, câteva poeme cochetează, fie și în treacăt, cu ideea de destin.

Apoi, saltul din social în cosmogonie se produce, credem noi, tot sub stimulul romantic. Confesiunea e pe jumătate parodică, ceea ce salvează un discurs liric amenințat să devină anacronic: „Se sparge lumea ca baloanele de spumă/ și se reface într-o coajă nouă/ când dă să mai apară-un nor în glumă/ și-amenință că tună sau că plouă// Și viața mea se curmă sau renaște/ dintr-un capriciu ori din nepăsare,/ iar bucuria mea, ca-n zi de Paște/ dă-ntregii lumi sens limpede și mare” (*Bucurie*, p. 81). *Paradis*, un alt poem de pe la sfârșitul volumului, tinde să devină schița unei tulburoase, de această dată, sociogonii. Adică, eul poetizant își face tot mai des un obicei din a se scâlta și oglindi în sângele istoriei contemporane, chiar dacă pe alocuri, așa cum și aici e cazul, sub o haină alegorică: „Degeaba umblăm pe vârfurile picioarelor/ prin sala tronului după ce regele a murit/ urechile lui stau la pândă/ fiecare mișcare scoate un sunet strident// Sceptrul stă acolo căzut pe covor/ coroana atâr-nă pe un umăr de scaun/ al vreunui mi-

nistru/ din guvernul care a putrezit la masa de consiliu// ... // Cine ești domnule, întrebă cu glasul stins/ Sunt tu, îi răspunde el/ și îi ocupă trupul și mintea cu trupul și min-tea lui/ și nu se mai aude nimic// Probabil că am murit, își spune/ da, ești mort, îi spune străinul/ și palatul se scufundă în altă lume/ și lumea aceasta se stinge// Păsările de pe mâinile întinse își iau zborul/ totul zboară, totul se prăbușește” (pp. 91-92).

Stringenta actualitate, sub raport strict tematic, a ultimelor două texte n-ar trebui să ne uimească, câtă vreme întreaga viață literară se agită în jurul pandemiei, uneori revigorând forme literare sleite. Vedem și aici liricizarea epicului realist, dar și înscrierea întregului univers din carte într-un cerc mai mare, în care își pot sta alături iubirea și moartea, zvonurile panice și pacea domestică, precum și celelalte detalii urbane, peste care planează crisparea în fața unei amenințări nemaivăzute: „Nu se vede nimic ciudat în oraș/ soarele de martie se strecoară un pic temător printre nori alburii/ copiii sunt la școală, oamenii lucrează/ pensionarii și alți rătăciți umblă de colo colo pe străzi// Astăzi s-au sistat zborurile din și către Italia/ ceva ciudat bănuie în liniștea aparentă a trecătorilor/ tu te gândești la atmosfera opacă în care îți duci viața/ parcă ai auzi la fiecare pas cum se trânteste departe/ un capac de sicriu// Îți amintești cum umblai al-tădată pe malul râului ce/ străbate orașul/ când singur, când împreună cu fata pe care-o iubeai// ... // N-ar fi rău să mai trăiești asemenea clipe, îți spui/ în doi chiar și moartea pare o dulce poveste/ suferințele îți dau un aer de fericire...// ... // Îți faci cumpărăturile și te îndrepti spre casă/ îți speli mâinile cu săpun numărând cele 20 de secunde/ recomandate de medici/ și te așezi la masa la care îți scrii poeziile direct pe calculator/ ca un destoinic exemplar al secolului XXI” (*Nu se vede nimic ciudat în oraș*, pp. 93-94). Se poate vedea și cu ochiul liber că poetul Radu Ulmeanu are din când în când întâlniri cu cuvântul revelator.

Ion Urcan

„Singura certitudine a fiecărei zile sunt lipsurile...”

Moartea lui Ion Urcan (1955-2020) mai pe la începuturile pandemiei a fost una aproape conspirativă. Cam așa i-a fost și viața, francată de indigențe și nedreptăți, peste care a venit, cu mult înaintea sfârșitului, boala. Toate acestea nu răzbat însă nici din poezia sa de un rafinament stilistic rarism, ce îmbină revelațiile cu ironia și umorul livresc (*Ad usum Delfini*, 1994 și *O seară la restaurant*, 2016), precum nici din cele două penetrante studii, probante pentru profilul intelectual al autorului: *Opera literară a lui Ion Budai-Deleanu* (2004) și *Contexte ale Țiganiadei* (2010). Holograma vieții sociale ne vine dinspre un jurnal, ținut cu deplină discreție de poet și întins pe intervalul 1985-2020. Un calup edificator din paginile pe anul 1986 ale însemnărilor lui Ion Urcan ne-a oferit spre publicare dna Ileana Urcan, către care îndreptăm, pentru gestul făcut, întreaga noastră grațitudine.

(V. M.)

Duminică, 20 iulie '86

După o cavalcadă prin magazine, ieri, n-am reușit să-i cumpăr nimic Ilenei de ziua ei. De dimineață a plâns puțin, apoi a fost, toată ziua, cu mici intermitențe, abătută. Și-a făcut treburile – mâncare, curățenie – apoi s-a plictisit în casă toată după-amiaza. Vremea e proastă, e înnorat și tună; nu plouă, dar poate ploua în orice moment, încât nu putem merge nici măcar la o plimbare. Aș fi vrut să-i cumpăr ceva frumos și util.

Miercuri, 23 iulie '86

Astăzi, când am ieșit să-mi iau de pe frânghie ciorapii, pentru plimbarea de seară, pe marginea balconului stătea un mic porumbel. Întind ușor mâna și, cu uimire, văd că stă să-l iau. E un pui cu aripile deplin formate, cu penele complet crescute, însă atât de slab și de ușor, că numai ciocul și aripile îi sunt de porumbel, iar trupul abia de-i este cât al unui vrăbioi ceva mai mare. Se ține cu greu pe picioare.

O chem pe Ileana, care vine cu pâine, și îi dau pasării palma făcută căuș, plină cu firimituri. La început, nu pricepe, apoi se apucă să mănânce hulpav, răscolind cu ciocul vârât până la ochi în palma cu miezuri de pâine. Îl hrănesc bine, apoi îl aplec cu ciocul într-o cană cu apă. Bea puțin. Îi pipăi gușa – bunicică. Îl las pe balcon și mergem să ne plimbăm puțin pe niște străduțe din apropiere.

E noapte, senin, răcoare, foșnet de grădini în vânt

ușor. De departe, ne vine o firavă amintire a toamnei și ne întoarcem acasă. Îndată, fuga pe balcon. Puiul? E tot acolo!

Când mă vede, piuie subțire. Îl iau în mână – nici un semn de teamă. Stă blând. Poate e bolnav? Îi las mâncare cât pentru un cârd, paharul cu apă și ștergarul vechi, ponosit, de frotir mov, să se cuibărească. Stă tu-pilat sub scaunul cu ghivece de flori, dar nu pe ștergar. Nu vrea. Se vâra tot mai în colț, cu ciocul în pene. Abia îl mai văd, o mogâldeță neagră, cât pumnul, sub scaun. Vin în bucătărie, să scriu.

Ce face? Să nu-l mai tulbur. Mă voi uita dimineață.

Joi, 24 iulie '86

Puiul, tot acolo. Îi dau să mănânce, apoi îl arunc spre un balcon vecin, unde văd că, sub o ladă, intră și ies ceilalți porumbei – care, la apariția mea, au zbughit-o de pe balconul nostru, după ce mâncaseră firimiturile lăsate aseară.

Puiul zboară destul de ușor până acolo, dar, pe când eram mulțumit de contribuția mea la reîntregirea familiei, aud zarvă. Ceilalți îl bat și îl alungă, el piuie jalnic și fuge, se zbate, se ascunde, ceilalți îl izgonesc tot mai inverșunați. În sfârșit, pricep. Sub ladă sunt două cupluri, probabil unul e chiar cel al părinților lui, care, puși pe puiat a doua oară, s-au descotorosit de adolescentul întârziat – problematic – inadapabil – nevolnic. Văd că rabdă, se ascunde, piuie amarnic, dar nu se hotărăște să zboare de acolo. Plecăm la slujbă.

După-amiază, nu e pe balcon. Seara, după plimbarea noastră, a revenit. Nu mai mănâncă din palmă. Îi presar firimiturile pe jos, dar nici de acolo nu le ia, deși se vede că iar e lihnit de foame, aproape că se clatină pe picioare. Apoi, începe să dea bezmetic cu ciocul în pământ, fără să apuce nici un miez: nu știe încă să ciugulească singur! Încerc să-l învăț, bătând cu unghia în pământ, ca pentru puii de găină. Și iată că face și el la fel, și, din trei-patru izbituri, ia câte o bucată de pâine. Începe să dea mai des cu ciocul și, în scurt timp, mănâncă de-a binelea, piuind întruna și țopăind din picioare. Mănâncă îndelung, dar nu bea apă. Îl las și vin înăuntru. *Să se descurce.* Blestemată vorbă!

Duminică, 27 iulie '86

N-a mai venit puiul nici ieri, nici alaltăieri.

Zi mare pentru Florin: ieri s-a cununat și s-a nuntit, azi urmând să se petreacă, la Tihuța, deschiderea centurii de castitate a angelicului mire. Să-i fie cu noroc! La nuntă n-am putut merge, din pricina banilor și a garderobei noastre, care-și trăiește, în aceste luni,

destrămarea la propriu și la figurat, dar cu multă demnitate intelectuală.

Ne-am plimbat aseară puțin în oraș, ca de obicei. Muzica de la restaurant se auzea până departe, întreruptă, din când în când, de glumele guristului. Ne-am consolat la gândul că „alții au fost în războaie, lagăre, închisori”. „Trece și asta”.

Azi-noapte, vise ciudate, de compensație, cu hoteluri străni și mâncăruri opulente, de care mă minunez fără să le pot mânca, litri de țuică transparentă și tare, de prune, pe care-i beau cu Filip și, ciudat, după multă vreme, iarăși *colloquia* între mine și șeful statului. El (de data asta, un tinerel firav, brunet, scund – figura mi-e necunoscută, dar, din restul indiciilor, pricep despre cine-i vorba) îmi dă oarecare speranțe de mai bine, în general, după ce mă anunță mai întâi că „Ilie Purcaru va fi pedepsit cum se cuvine”. Sancta simplicitas!

Joi, 14 august '86, ora 4 a. m.

Luni dimineața, în audiență la d. Răducu, secretarul cu propagandă la județ. După o oră și jumătate, pică la muzeu un instructor de la CC al PCR. Îl conduc până la „noul local”, să se întâlnească acolo cu directorul. De acolo, se vor duce la partid, la d. Răducu, împreună cu dna Iordan.

Pe drum, instructorul mă întreabă de când n-am primit salariile și se dovedește corect informat asupra situației muzeului, dar complet aerian în privința soluțiilor, ba și plin de lozinci de ultimă oră. Pe deasupra, îmi debitează o tâmpenie incredibilă – nu numai pentru cultura, dar chiar și pentru bunul-simț al unui instructor CC trimis să rezolve problemele unei instituții de cultură. Intrigat de pletele lui Duca, îmi zice: „În legătură cu artiștii aștia, nu reușesc să înțeleg o atitudine. Toți pretind că fac lucruri valoroase, ceva ce numai ei înțeleg, ce nimeni altcineva nu e în stare să priceapă. Păi, să se autofinanțeze! Dacă eu, cumpărător, mă duc și-mi oferă ceva ce nu-mi spune nimic, nu sunt obligat să cumpăr. Să facă ceva să înțeleg, să-mi placă și mie, cumpărătorului. Nimeni nu știe ce vor, ce pictează”.

Îi răspund, cu menajamentele și cu deferența de rigoare, că în ultima vreme limbajele artistice s-au diversificat foarte mult, că există o critică de artă care ne poate ajuta să înțelegem, iar relația între artist și public, receptarea artei, este dintotdeauna un fenomen complicat.

Dacă ne mărginim să facem ceea ce place publicului larg, ne vom cantona în mediocritate. Arta trebuie să caute noi forme de expresie, nu să se lase dusă în frâu de gustul publicului, la un moment dat.

Îmi răspunde printr-un fel de grimasă, o strămbătură indescriptibilă și neinterpretabilă semantic, un fel de râgâială, eructația unei imbecilități viscerale, altminteri bine camuflate la exterior și bine comprimate „înlontru”. Păcat că i-am uitat numele: întotdeauna, când fac cunoștință cu cineva și își spune numele, îl aud dar nu-l înțeleg cu adevărat și-l uit aproa-

pe instantaneu. Un tip comun: înalt, zvelt, brunet, de vreo patruzeci de ani, corect îmbrăcat.

Mie, în audiența de luni dimineață, d. Răducu mi-a ascultat povestea da capo al fine, tot scărpinându-se în creștet și la ceafă, vizibil stânjenit de cele ce auzea, mai încingându-se și înroșindu-se la obraz, mai pufnind, mai clătînând din cap, dar fără să mă întrerupă. A scris treaba pe o hârtiuță și, promițându-mi că va căuta să facă tot ce e posibil, dădu să mă concedieze. L-am rugat, atunci, să fie bun să-mi spună când aș putea să trec pentru a afla rezultatul demersului d-sale. Ziua mi-am fixat-o tot eu, căci el șovăia și nu găsea cuvântul: joi. A aprobat. Deci, azi la opt fără un sfert, voi fi iarăși dinaintea „înaltelor porți”.

Faptul pozitiv e că, în sfârșit, s-a ajuns, între d. Răducu și instructorul CC, iar pe de altă parte d. Marinescu și dna Iordan, la o discuție pe față și la obiect asupra situației de la muzeu. Directorul a făcut, în sfârșit, un memoriu „la sânge”, cu datele reale, așa cum nu l-aș fi crezut în stare, iar președinta l-a susținut, ceea ce iarăși e de toată mirarea.

„Normal” ar fi fost, pentru ei, să vâre capul în nisip, s-o scalde ca și până acum, să lase lucrurile să meargă de la sine. S-au temut, probabil, pentru funcțiile lor, în cazul în care noi, cei douăzeci de salariați, ne-am fi dus cu jalba-n proțap la Bușui să-i spunem adevărul, așa cum i-am amenințat (îndeosebi eu și Filip). De acum, însă, treaba fiind în mâna lor, vor fi nevoiți să facă ceva, vrând-nevrând. Vorba directorului, „om mai vedea”!

Tot joi, seara târziu

Am fost, azi-dimineață, la d. Răducu, care, ierte-mi-se cacofonia, era, pe la nouă ceasuri, beat lulea. N-aș vrea să păcătuiesc, mai ales că n-am sensibilități olfactive, dar ce altceva să pricepi dintr-o bâlbâială trudnică, sincer dezolată, și ce altceva poate să-ți spună un obraz vânat, congestionat și crispat? M-a luat de pe hol, fiindcă se ducea, probabil, acasă, să mai ia un șnaps (locuiește în blocul de la Romarta), și mi-a spus că nu ne poate oferi nici o soluție pentru muzeu decât, eventual, să încerce să vorbească la rezerva bugetară, de unde să primim niște bani.

Habar n-am cum funcționează culisele partidului-stat, dar mie, ideea asta mi se pare o gugumănie. Noi trebuie să avem salarii de la buget, nu bani ocazionali de la rezerva bugetară, fiindcă nu suntem o întreprindere economică. Enfin.

În privința posturilor în învățământ, mi-a spus să facem cereri la inspectorat. „Dar noi avem deja cereri acolo, tovarășe secretar!” „Ei, bine, atunci, am vorbit cu Hoza și se vor rezolva și cererile dv. odată cu celelalte, după 1 septembrie”.

Deci, încă o dată, „om mai vedea”. Și e abia 15 august, Dumnezeule! Bani din casă sunt gata, salarii de nicăieri, fratele plecat în concediu la mare, iar d. Răducu, beat la nouă dimineața. Ar avea o singură scuză: dacă s-ar îmbăta din motive de luciditate. Și chiar cred că de asta se îmbată!

Duminică, 14 septembrie '86

Săptămâni de curse bezmetice și absurde la inspectorat. În sfârșit, ieri am primit o suplینire la școala din Feldru: franceză, cu completare geografie. Noroc că mă descurc pe hartă și mi-au plăcut cărțile de călătorii. Cineva din vecini mi-a pus o pilă la dna Brendea. Mi s-a spus că, fără ajutorul ei, n-aș fi primit ceva mai „aproape” decât Romuli sau Parva.

Sâmbătă, 20 septembrie '86

Ieri am fost liber.

Navetă grea, la 42 km de oraș. Autobuze puține, lume foarte multă și cu deprinderi igienice (și de comportament) precare. În școală, regimul pare unul echitabil și corect, mai degrabă lejer dar supravegheat tacit. Relațiile între oameni par dezinhibate, dar fără excesive familiarități. „Om mai vedea”.

Duminică, 21 septembrie '86

Ziua mea de naștere: împlinesc 31 de ani.

Ileana mi-a cumpărat o frumoasă pijama roșie și o umbrelă neagră. Mi-a făcut tort cu frișcă și mi-a cumpărat vin negru de Valea Călugărească. Pijamaua este de iarnă.

Ieri am scăpat de caniculă. Dimineața, din autobuz, am văzut în vale, în livezile dinspre Dumitra, brumă groasă. La întoarcere, a fost cald doar cât trebuia. Până joi, însă, căldura inumană încingea autobuzul în asemenea hal, încât toată lumea dinăuntru era scaldată de o mie de sudori, aerul devenea irespirabil, mai ales pe deal, unde autobuzul arhiplin urcă foarte încet, expunându-se îndelung la soare, iar geamurile deschise primeau de afară efluvii de aer parcă mai în-cins decât cel dinăuntru.

În oraș, serile sunt acum reci, senine. Ici-colo, printre blocuri, fire de fum albăstrui, iar jos, la nivelul pământului, câte o zare de foc. Oamenii au săpat cotloane și, ca la ei în sat, fac afară, până noaptea târziu, magiun în căldări de aramă. Stau pe vine în jurul focului, câte o familie întreagă, și povestesc cu voci murmurate. Dimineața, vetrele de pământ rămân înnegrite, iar câte unele mai fumegă ușor, ca și cum, peste noapte, mici triburi de nomazi primitivi, ignorând timpul istoric, ar fi poposit dintr-odată printre locuințele acestui sfârșit de mileniu nefericit, confuz, incert, dispărând apoi odată cu zorii.

Singura certitudine a fiecărei zile sunt lipsurile, puținătatea incredibilă a alimentelor. Până nu demult, se mai găseau destul de ușor niște mezeluri de ultima calitate imaginabilă, înfundate cu soia și cu apă. Acum, nici acelea nu mai sunt, iar când sunt, se așteaptă câte două-trei ore la cozi pentru o jumătate de kilogram de persoană. Din parizer picură apa când îți ții atârnat cu tăietura în jos. Ieri, Ileana a cumpărat câteva bucăți de crap tranșat, cu cincizeci de lei kilogramul! Când un salariat relativ bine plătit câștigă o sută de lei pe zi, kilogramul de pește e cincizeci de lei!

Carnea, indiferent de calitate, este de mult o apariție rarisimă. Brânza – exclusiv de vaci, acra și

plină de zer, un fel de terci semilichid. Uleiul a început să miroase a pește. Pe rafturi, conserve de pește, macaroane, biscuiți și, mai nou, arpacaș. A reapărut și marmelada în lăzi, cea pe care o primeam, în copilărie, în fiecare dimineață, cu ceai.

În fața magazinelor de alimente poposesc, întreaga zi, grupuri de oameni, iar când se primește ceva, începe debandada, lumea se împulzește și o mulțime în dezordine umple imediat sala magazinului. Nu se mai ține decât rareori seama de rând. Femei gravide, tot mai multe, sau cu copii mici în brațe, profită de dreptul lor ca să nu stea la rând și intră în față cu zecile, descurajând orice așteptare. Mulți vin anume cu copiii, chiar când ar putea să-i lase acasă.

Când coada de la un magazin află că s-a primit ceva la magazinul vecin, aleargă în haită până acolo, să prindă, pe apucate, un loc mai în față. Certurile nu conținesc, iar uneori se transformă în pâruieli ade-vărate. Aud că ieri s-au bătut stând la coadă la spray pentru țânțari, în centru.

Pe stradă, lumea e îmbrăcată mai prost ca niciodată, cel puțin de când țin eu minte, iar încălțările sunt de gumă și de mușama, în cel mai bun caz din șorici de porc. Tineretul se îmbracă în stambe ieftine („tercoturi”), viu colorate și croite cât mai contra naturii, după cerințele celei mai bizare mode puse în slujba peticelor. Fete impubere, de 12-13 ani, afișează coafuri scărinate, zbârlite sau lăsate tălâmb până peste ochi, oxigenate ori vopsite în albastru și mov („moda punk”?!). O generație stranie dar, nu știu cum și de ce, privilegiată. Ei nu pot fi văzuți la cozi la alimente, dar nici în librării sau la bibliotecă. Este populația discotecilor, a grotelor video, clientela contrabandei cu pornografie.

14 octombrie '86

De două săptămâni, lecții cu elevii: la noi s-a întrerupt „practica agricolă”, localitatea fiind „necooperativizată”. Copiii sunt frumoși, majoritatea inteligenți și receptivi, dar nu învață nimic acasă. Nu au timp și nu au suficiente motive să învețe.

Naveta este foarte grea. Zilnic, trei ore în autobuzul supraaglomerat, în care te topești de căldură pe vreme bună și îți trece curentul prin urechi în zilele mai friguroase. De multe ori, merg și vin tot drumul în picioare.

Dascălii localnici sunt stăpânii orarului și, prin definiție, aceștia sunt ostili navetiștilor. Li se pare o corvoadă de nesuportat să stea în școală de la opt dimineața la două după-amiaza, se ceartă dacă au „ferestre” în orar și nu acceptă în ruptul capului argumentul navetei. Iar acum, autobuzul de Valea Mare, care pleca din Bistrița la 6 dimineața, a fost repus în circulație, dar pleacă la 5. Ca să fiu la 5 în autobuz, trebuie să mă trezesc la 4 dimineața. Voi încerca să-i conving să-mi pună orele de la 9, ca să pot pleca dimineața cu autobuzul de 7,30. Ar fi preferabil să vin acasă mai târziu, decât să plec atât de devreme.

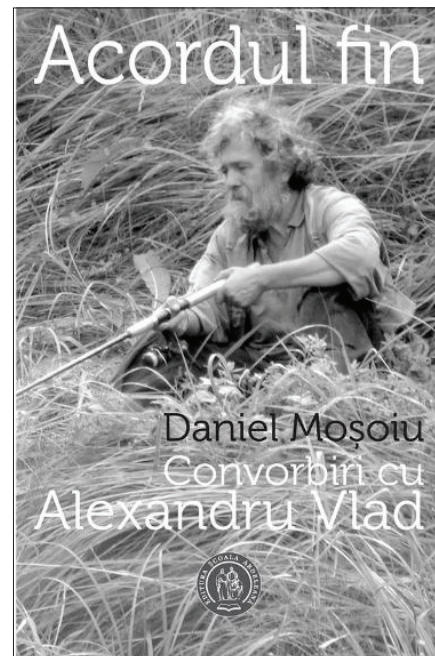
Note fin acordate

Imelda CHINȚA

Editura „Școala Ardeleană”, Cluj-Napoca, publică în 2019 o carte-eveniment, ce va deveni tot mai valoroasă odată cu trecerea anilor, pe măsură ce absența regretatului Alexandru Vlad va fi, în esență, o prezență prin cuvântul plin de semnificații și prin tonalitatea molcomă, dar radiantă, prin tandrețuri îmbrăcate în fine ironii, printr-o sensibilitate și melancolie bine camuflată. Meritul cărții **Acordul fin. Convorbiri cu Alexandru Vlad** îi revine lui Daniel Moșoiu, binecunoscutul scriitor și realizator de emisiuni culturale, o voce inconfundabilă a Radioului clujean. Volumul cuprinde interviurile cu Alexandru Vlad, un *Cuvânt înainte* purtând semnătura reputatului critic Al. Cistelean, comentarii critice, un *Epilog* (de Ion Mureșan), dar și un panoptic fotografic menit a immortaliza personalitatea boemă a artistului în compania prietenilor de breaslă. Dialogurile socratice exprimă *acordul fin* între omul și scriitorul Alexandru Vlad, un pariu cu el însuși, dar și cu scrisul său. Titlul sintetizează raportul artistului cu creația, surprinde creatorul față în față cu opera pe care trebuie să o acompanieze până ajunge la expresia cea mai fină; diferențele de grade, de tonalitate creează o construcție disonantă, neacordată: „când compui, când scrii la prima mână, important este să vezi că cele două capete cu care se pornește în direcții largi, diferite, se întâlnesc la punct fix. (...) Dar, când am ajuns la acordul fin, am descoperit diferențe de 5 grame, de 20 de grame, pe care a trebuit să le rezolv”. Provocat să definească „acordul fin”, A. Vlad răspunde: „Undeva există un acord atât de fin, încât nici nu ți-l pot spune acum. (...) Cititorul trebuie

să iasă din orice simetrie și totul să meargă lin înainte. Ei, aici undeva e problema aceea a acordului fin”.

Daniel Moșoiu își construiește strategic întâlnirile radiofonice, își structurează acribios întrebările și reușește să intre în laboratorul creației marelui romancier, deopotrivă în laboratorul interior, pigmentat cu neliniști. Interviurile sunt o „*Divina Comedie*” reinterpretată, ce surprinde parcursul scriitorului dinspre *Purgatoriul* unei existențe apăsătoare, spre *Paradisul* creației. Alexandru Vlad a fost un scriitor discret, însă valoros prin prozele sale, care s-au bucurat de receptare și apreciere critică. Scriitorul, în general, vorbește rar, își ascunde timiditatea în fine ironii și doar uneori, de cele mai multe ori întâmplător, aflăm aspecte intime din procesul prefacerii cuvântului în artă. Iar aici, Daniel Moșoiu și-a dovedit perspicacitatea, persuasiunea de a extrage esențe, de a pătrunde, fără a inoportuna, strategia de lucru a lui Alexandru Vlad, de a afla detalii despre arhitectura cărților sau despre concepția scrisului. Chiar din debutul interviului este recognoscibil pactul artistului cu spontaneitatea și sinceritatea în artă, efortul orfevrierului pentru meșteșugul său: „Niciodată nu trebuie să se observe cât de greu ai scris textele”. Alexandru Vlad se confundă cu cărțile sale, încearcă neconștient a se menține în centrul cercului, în interior, în momentul creației. Este el însuși un *curcubeu dublu* al spațiului literar românesc: „M-am străduit să mă păstrez undeva într-un loc care știam eu că-i centrul cercului a ceea ce voiam să fac. Mi-ar fi fost foarte greu să explic de ce am ales această structură cu textele. Sau pot s-o fac din exterior, ca un cititor, mai degra-

bă. Dar, din clipa în care am găsit formula, după foarte multe încercări, am fost sigur că asta este...”. Alexandru Vlad nu se sfiește a mărturisi că textele impun efort, creația este o odisee care trebuie parcursă lent, în ritmul interior al creatorului, scriitorul este el însuși un cititor pretențios, iar doar când rezonează cu ceea ce scrie, când e mulțumit de frecvența pe care o impune discursului, dincolo de modele sau structuri, poate valida textul: „când simt eu că se creează flama din nou, la recitare, flama care a existat la scriere, atunci spun «da»”.

Provocat a vorbi despre *Curcubeul dublu*, Alexandru Vlad compune o dialectică a pendulării între satul românesc, care ar trebui să asigure liniștea și orașul cosmopolit, care agresează uneori ființa. Existența artistului se rezumă la o geografie limitată, Mihăieștiul spiritual și Clujul intelectual. Literatura contemporană este „o manifestare citadină” în viziunea scriitorului, „literatura română a cucerit orașul,

(...) prin poezie și prin proză. Am trăit la oraș, am scris la oraș”. Literatura urbană are și ea tragicul ei, iar autorul creionează cu luciditate lumea de dincolo de geamul subțire al paradisului terestru: „Partea tragică sau tristă din textele mele este prezentă chiar și în mediul paradisiac al copilăriei”.

Interviurile surprind prin spontaneitate și sunt un exercițiu de sinceritate. Daniel Moșoiu nu cosmetizează faptele, nu camuflează trăirile. Intervenția în dialog a lui Ion Mureșan este ca o continuare firească a discuției. *Curcubeul dublu* este considerat de poetul Ion Mureșan o *reabilitare a romanului ca specie postmodernă, care s-a cam uzat*. Un alt aspect care surprinde, dincolo de valoarea incontestabilă a scriitorilor menționați, este prietenia durabilă a acestor doi scriitori, Alexandru Vlad și Ion Mureșan, care și-au recunoscut reciproc valoarea, care își conștientizează locul și rolul în peisajul literar românesc. Nu lipsesc spiritul ludic, șicanele, glumele, care condimentează și pigmentează dialogul: „Dacă nu cumva le-a scris Mariana... (soția prozatorului). Nu, nu, astea sunt glumele dintre noi. Noi vorbim aici de un experiment care dă dimensiune clasică postmodernului și dă dimensiune postmodernă clasicului. Asta reușește Alexandru Vlad”.

Cărțile lui A. Vlad sunt și despre singurătatea într-o societate în care nu mai este timp pentru conversație: „Un om care își fierbe singur un ou e o paradigmă a singurătății”, iar viața e un soi de

cioburi, care trebuie adunate pentru a reda întregul: „Ei, când ajungi la această vârstă, îți dai seama că viața și destinul tău sunt cioburi. Dar cioburile acestea pot fi adunate și se pot reconstitui cu ele o lume și o biografie”.

Cuvintele memorabile rostite de A. Vlad sunt ca un frontispiciu pe secțiunile create de D. Moșoiu. Sunt reproduceri ale sincerității debordante, dar și a profesionalismului asumat: „Nu poți să te bați cu Cehov sau Conrad în stilistică, dar în sinceritate poți să încerci. (...) Ei m-au învățat că sinceritatea este una din cele mai mari mize ale stilului”. A. Vlad este un meșteșugar al detaliilor, un observator rafinat al realului, muncește cu metodă, lasă materialul la decantat, apoi îl recitește critic, pentru ca în cele din urmă să ajungă la editură. Creația se află într-o legătură ombilicală cu artistul, iar proza sa este una reflexivă, „o proză a rememorării, a notației, ..., e un fel de proustian al postmodernului”, afirmă Ion Bogdan Lefter.

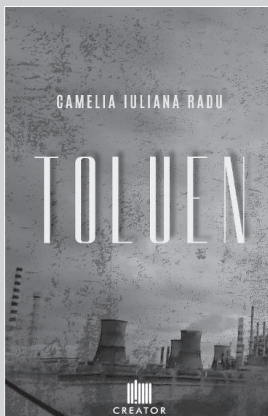
Daniel Moșoiu este un reporter provocator, incitant, își conduce cu abilitate dialogul spre răspunsuri de finețe, complexe, din care se poate extrage substanța artistului și detalii ce vizează atelierul intim al scriiturii. Sunt întrebări bine ticluite ce stârnesc admirația interlocutorului, D. Moșoiu este un reporter bine informat, dar mai puțin temperat, este temperamental, cu nerv, care iscodește pentru a compune și a recompune personalități: „Am ajuns la pagina 300 a doua oară și aici am o mică

problemă care se rezolvă prin stat și așteptat, prin lene, prin găsirea cheii, a soluției... Textul e acolo, însă, e acolo! Probabil unii l-ar publica așa cum este”; „Când scriem un roman, atunci avem pretenții de constructor și avem peretele din sud, din nord, avem acoperișul... Aici e o meserie”. Scrierea lui Alexandru Vlad este capricioasă, se construiește când vrea și cât vrea: „sunt texte care sunt atât de lungi cât vor ele să fie”.

Daniel Moșoiu realizează o geografie intimă a lui Alexandru Vlad, purtându-l prin spații distincte și oferindu-ne un panoptic complex, de la notațiile din atelierul creației, la detalii tehnice, la stilul artistului *bine temperat* și foarte bine calibrat, poposind în atelierul de lucru în care se distilează esențe și în care se disecă subiecte despre scris, popularitate, lectură, viața anostă, nașterea sau moartea scriitorului: „scriitorul își provoacă nașterea, dar își poate provoca și eșecul. Poate și muri, se poate și naște cu o carte”, afirmă Daniel Moșoiu.

Acordul fin este o carte în carte, este despre cel puțin două personalități, cea a valorosului romancier Alexandru Vlad și cea a celui care-l iscodește, Daniel Moșoiu, în calitatea lui de reporter inteligent, care-și construiește cu abilitatea unui inginer intervenția. Daniel Moșoiu reinterpretează genul, redând o poveste de viață cu inserții de filigran, ce se poate recepta în registre distincte. *Acordul fin* este o carte care trebuie păstrată în biblioteca personală.

Cărți primite la redacție

Toluen

Autor: Camelia Iuliana Radu
Editura: Creator
Brașov - 2020

Scandal în colonia de scribi

Autor: Remus-Valeriu Giorgioni
Editura: Junimea
Iași - 2020

Jocurile pandemiei, în tehnică trompe l'oeil

Carmen ARDELEAN

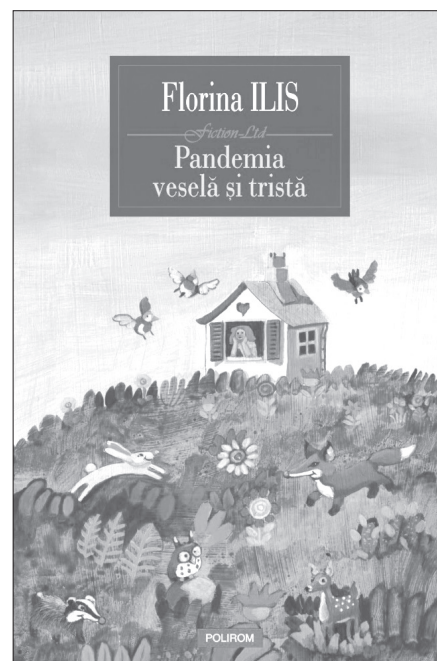
Pandemia veselă și tristă,
Florina Ilis

Apărut în iulie 2020, la Editura Polirom, volumul Florinei Ilis e, din multe puncte de vedere, o premieră. Autoare de poezie, teatru și eseu, scriitoarea clujeană s-a făcut remarcată mai cu seamă prin romanele a căror valoare a fost aureolată de premiile numeroase, acordate de cele mai prestigioase publicații și instituții de cultură din țară: Premiul *României literare* și al Fundației „Anonimul” Cartea Anului 2005, Premiul pentru Proză al revistei *Cuvântul*, Premiul pentru Proză al Radio România Cultural, Premiul pentru Proză al Uniunii Scriitorilor din România, Premiul „Ion Creangă” al Academiei Române, Premiul „Courier International”, Paris (2010) pentru romanul *Cruciada copiilor*; Premiul pentru Proză al Uniunii Scriitorilor din România, Premiul *Ziarului de iași*, Premiul Radio România Cultural, Premiul Colocviului Romanului Românesc de la Alba Iulia, pentru romanul *Viețile paralele*. De ecouri numeroase în presa literară s-au bucurat și celelalte romane, publicate în cei 19 ani în care autoarea a exersat, cu deplin folos, o specie solicitantă și pretențioasă, așa cum este romanul.

Vorbeam, așadar, de premiere și, după cum atent puncta Sanda Cordoș pe coperta a patra a volumului, publicarea unui volum de proză scurtă e, în ceea ce o privește pe Florina Ilis, un gest editorial inedit, după amplele romane care au consacrat-o. O premieră (națională sau/și, posibil, internațională) e și tema volumului, dezvăluită generos chiar de titlu, alături de *celeritatea* apariției, ca să fim în tandem

lingvistic cu actualitatea. În ceea ce privește unitatea compozițională a celor șase povestiri care alcătuiesc volumul, de remarcat supralicitarea funcției referențiale, prin plasarea în epicentrul povestirilor a contextului relativ identic: consecințele mai mult sau mai puțin previzibile ale impunerii stării de urgență, pe fondul izbucnirii pandemiei puternic mediatizate.

Un scris fluid, firesc, fără artificii narative, cu o tramă, pe alocuri, ușor de anticipat, care intrigă prin simplitatea afișată cu dezinvoltură răzbate întregul volum. Decisă parcă să satisfacă ceea ce am putea numi *nevoile primare* ale cititorului, plasate la baza unei virtuale piramide a nevoilor receptorului de literatură, Florina Ilis oferă șase povești de viață (posibil) autentică, din vremuri de băjenie pandemică. Invariabil, noul context social, impus de restricțiile survenite ca urmare a situației epidemiologice trezește demoni adormiți, modifică prioritățile, creează pseudosentimente, într-un veritabil *trompe l'oeil*. Numai că fiecare dintre poveștile de viață surprinse are un aproape insesizabil factor declanșator, o cheiță asemenea celei dintr-o minunată povestire semnată Mircea Cărtărescu, *Fata de la marginea vieții*. E „ceva lăuntric. Ca un mic mecanism care fusese acționat din nebagare de seamă”, așa cum punctează autoarea în primul dintre texte, intitulat sugestiv *O urâsc!* Povara căsniciei, a singurătății, a depărtării sunt exacerbate în perioada izolării, ca într-un chimic proces de catalizare, în care factorul catalizator este privarea de libertate și obișnuințe revelate. Sau ca într-un vis în care subconștientul, cu toate reprimările și dorințele camuflate, e suveran.

Antitetice prin titlul care punctează sentimentul dominant, sublimat prin diegeză, povestirile „O urâsc!” și „O iubesc!” surprind contrapunctic neîmpliniri personale, în ciuda statutului social, profesional și familial total diferit. Funcționând ca un principiu al vaselor comunicante în viețile celor două personaje principale, perioada de izolare va determina, parcă simultan, dureroase conștientizări ale direcției greșite în care se deplasează existența lor. Interesant devine de urmărit, în oglindă, modul în care imaginea vieții ideale pe care o proiectează tânărul I.T.-ist din a doua povestire se suprapune pe imaginea căsniciei directorului. Ceea ce pentru tânăr e un ideal, o imagine a fericirii casnice, pentru director e o apăsătoare povară. O sarabandă a sentimentelor, a aspirațiilor de odinioară și de azi ale acestora, a stărilor confuze sau contradictorii infuzează puternic trama, chiar dacă se diferențiază prin autenticitatea lor și prin traseul descendent, respectiv ascen-

dent. O iubire intensă, o căsnicie echilibrată vor fi dezechilibrate de o modificare a statutului bărbatului, însă conștientizarea, verbalizarea acestei situații are loc în timpul unui control de rutină, efectuat de poliție. O altă Ella camilpetresciană e ușor de identificat în portretul soției. Nici iubirea-fantasmă din povestirea a doua nu pare să aibă altă descendență, dacă e să ne amintim celebra replică „O iubire mare e mai curând un proces de autosugestie”, chiar dacă aici totul (îndrăgostire, suferință, suspiciune, neliniște, gelozie) se întâmplă în absența, prin stricta urmărire a activității online a *iubitei*. Cu un neașteptat efect de domino, respectiv de bumerang se încheie intensele trăiri ale celor două personaje.

O supralicitare a mediului online e *Minunata lume virtuală*. Cu o intrigă dezvăluită în chiar primul paragraf al povestirii, rezultatul pozitiv la testarea COVID a unei lăuze și a fiului proaspăt născut, cu o escaladare rapidă a situației prin depistarea mai multor cazuri în aceeași maternitate, povestirea e o reiterare a celebrului text caragialesc *La Moșivarianta rețele de socializare*. Mesaje de susținere sau polemice, iscate din grijă sau din nevoia obsedantă, tipic românească, de a comenta, a opina, a ataca, a deveni (periculos cuvânt, în context pandemic) viral, fragmente din conferințe de presă, din articole, emisiuni radio sau tv conturează, cu precizia jurnalelor de știri, îngrijorările și speranțele, nemulțumirile și satisfacțiile privind sistemul medical românesc

prins, ca de atâtea ori, nepregătit pentru iarna (vrajbelor noastre).

Nu e însă și cazul asistentei Eli, de la secția de nou-născuți din povestirea *O noapte de gardă*. Cu o remarcabilă disponibilitate reflexivă, în ciuda mormanelor de documente justificative specifice birocrăției carpato-danubiano-pontice, asistenta baleiază între standardizata biografie personală și destinele, mai mult sau mai puțin certe, ale celor doi nou-născuți pentru care Providența părea să aibă planuri diferite. Starea de sănătate a unuia, analiza profund umană a consecințelor pe care moartea le-ar provoca într-o familie sau în alta, o determină să acționeze, la rândul-i, providențial, cu un gest compensatoriu, în egală măsură etic, în spiritul legii, și lipsit de etică, în litera acesteia. În fond, o sfidare, de bun augur, a destinului.

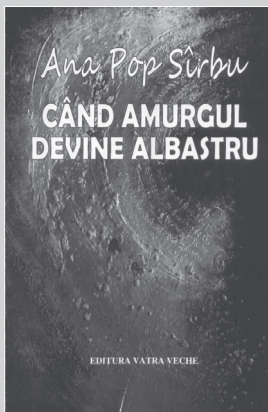
Pentru Dora, tânără reîntoarsă în țară, de la studii, din Japonia, ceea ce păru-se a fi noroc „deoarece prinsese probabil ultimul zbor către Europa” se dovedește a fi o nereușită încercare de sfidare a destinului. Amplele perorații ale partenerilor din timpul călătoriei aeriene, rememorarea unor episoade aparent ne semnificative sau ezităările, nesiguranța din episoadele perioadei de relativă inconștiență funcționează ca dilatări ce amplifică suspansul și care amână, deliberat, finalul emoționant, căci, înainte de a învăța lecția răspândirii comunitare, învățăm, din păcate, lecția nefericirii pe care, tot din păcate, o declanșăm fără voia noastră.

Singura povestire ale cărei acțiuni

se petrece în spațiul rural e *Judecata de Apoi*. Cele două personaje, preotul Timotei și pictorul angajat pentru a picta scena prezentă în titlu în biserica din sat traversează filosofic, ba inductiv, ba deductiv, realitatea pandemică, privită cu ochiul atentului analist de artă. E aici un veritabil text camuflat dramatic, fragmentat doar de didascalii ce fixează portrete sau accente biografice. Ca într-un quiproquo la vedere, un neașteptat schimb de roluri se petrece, pe nesimțite, odată cu fiecare dezvăluire, confesiune a preotului. O judecată de (aproape) apoi are loc, numai că spovedania e a preotului, iar confidentul e experimentatul într-ale vieții pictor de biserică. Din nou, contrapunctic, solicitarea preotului, profund subiectivă și în afara... legilor artistice, de a oferi o lecție propriului fiu, victimă a vitezei, printr-o scenă pictată în biserică va avea un nefericit efect, în planul realității imediate și cât se poate de personale.

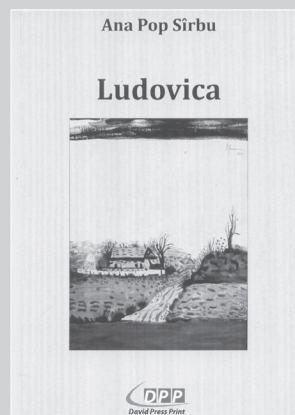
Dincolo de succintele biografii cu rol de a puncta decisiv eșecul neașteptat, ironia sortii, dincolo de intențiile de reprezentare realistă a unor vremuri inedite, prin accentuarea subtilă a detaliilor care dau specificul spațiului, subliniază subiectiva receptare a timpului și mentalitatea tinerilor, povestirile Florinei Ilis punctează tipologii umane și medii sociale, profesionale, vulnerabilizate de contextul pandemic și situații care demonstrează că destinul e, de cele mai multe ori, un pictor care abuzează de tehnica artistică *trompe l'oeil*.

Cărți primite la redacție

Când amurgul devine albastru

Autor:
Ana Pop Sirbu
Editura: Vatra Veche
Târgu-Mureș - 2020

Ludovica

Autor:
Ana Pop Sirbu
Editura:
David Press Print
Timișoara - 2019

O altfel de oglindă a portului popular

Menuț MAXIMINIAN

Fotografia era o raritate în lumea satului tradițional. Dacă astăzi, în era digitală, copiii au poze de la naștere, aproape zi de zi, trecând prin copilărie și adolescență, până la majorat, în satul nostru, venirea unui fotograf în mijlocul oamenilor era o sărbătoare. Și apoi, nu oricine își permitea să-și facă o poză pentru că erau destul de scumpe. Așa se face că mulți dintre străbunii noștri nu aveau poze în copilărie, ci eventual o singură fotografie de la nuntă. Îi vedem pe bunicii noștri, dacă între timp nu le-am aruncat pozele, în tablouri în care fotografia mirilor era retușată, peste poza inițială fotograful evidențind cu creionul anumite trăsături ale feței. Apoi, majoritatea fotografiilor erau statice pentru că aparatul trebuia așezat foarte bine. Câți dintre noi nu i-am văzut pe părinții noștri, alături de bunici, în poze, în fața unei cuverturi în care cei mai în vârstă ai familiei stăteau pe scaune, tinerii căsătoriți lângă ei, iar copiii în brațele bunicii.

Nostalgia vremurilor de altădată o găsim în albumul „Portul popular năsăudean”, în fotografiile lui Ștefan Tatay. Albumul este realizat de Dan Lucian Vaida, directorul Muzeului Grăniceresc, alături de colegii lui, Dan Prahase și Carmen Rontea. Trebuie menționat și Dumitru Rotari, cel care a prelucrat imaginile foto. Pozele, de o frumusețe aparte, ce fac parte din colecția Muzeului Grăniceresc Năsăudean, inserate în albumul apărut la Editura Mega, fac parte din proiectul Consiliului Județean Bistrița-Năsăud, al Complexului Muzeal și al Muzeului Grăniceresc Năsăudean, de readucere în fața generațiilor actuale a unei lumi ce se stinge pe zi ce trece, aceea a respectării valorilor tradiționale. Patrimoniul Muzeului Grăniceresc Năsăudean cuprinde, alături de numeroase alte obiecte de valoare, și o colecție formată din peste două mii de clișee fotografice imprimare pe plăci de sticlă, realizate în deceniile patru și cinci ale secolului trecut de către fotografii năsăudean Ștefan Tatay (1909-1958). Astfel de plăci, pe care era așternută din fabrică o emulsie fină de gelatină, formând stratul fotosensibil, nu sunt altceva decât predecesoarele peliculelor de celuloid de mai târziu, și foloseau pentru a se imprima negativul imaginii înainte de apariția filmului fotografic. Clișeele au fost păstrate vreme de câteva decenii în podul unei case din Năsăud, situată pe strada Valea Caselor, unde artistul fotograf și-a avut domiciliul și laboratorul. Unele din firmele renumite în epocă sunt active și în prezent, specializate în materiale fotografice: Kodak (USA), Perutz-Photowerke și Agfa (Germania), Forte (Ungaria).

Poate că ar trebui să vadă aceste fotografii, fie în galeriile din muzeu, fie în cartea și artiștii (cântăreții)

zilelor noastre, care uită elementele portului popular și nu se mai îmbracă în mod corect, amestecând zonele și elementele ce alcătuiesc portul tradițional.

Observăm în album evoluția costumului, cei mai înstăriți adăugând câte un element de noutate, cum ar fi haina de piele sau cojocul, ce le purtau peste cămașa tradițională, sfeterele din lână, dar și „bluzele” mai noi făcute de mașini, peste care femeile luau pieptarul. Bărbații își păstrau din armată vestonul pe care-l luau peste cămașă. Urmărind aceste fotografii, vedem femeile ce înlocuiesc zadia cu șorț, dar și ștrimpii de lână, apoi păpușii. Și da, în trecut și copiii purtau aproximativ același port precum oamenii maturi, mult mai târziu diversificându-se vestimentația. Regăsim în aceste fotografii copii cu pieptare înfundate și încălțați cu opinci și clopuri simple, negre, la fel ca părinții lor, iar fetele leit ca mamele lor.

Câte lucruri frumoase nu regăsim în aceste fotografii în care, dincolo de chipurile oamenilor, brazdate de arșița timpului, pe câmp, la lucru, suntem convinși că sunt povești deosebite.

Fotografiate în anii '30-'40, cele aproape 300 de poze din album sunt dovada unei lumi unice în peisajul românesc, aceea a Țării Năsăudului, acolo unde valorile morale și creștine au făcut întotdeauna parte din viața țăranului nostru.

Într-un eseu dedicat istoriei portului popular, Florica Pop, expert în bunuri cu semnificație etnografică, vorbește despre costumul femeiesc, de la cel dedicat fetelor, cel pentru mirese, femeile măritate, bătrâne (diversificat pe generații în anii 1900), de la cămașa femeiască la poale, pânzături, pieptar, cojoc, suman, recăl, căput, zeche, încălțăminte, la podoabe care întotdeauna înfrumusețau și nu împopoțonau persoana. Apoi, costumul bărbătesc, cu pălărie, suman, tunică, cămașă, pieptare, opinci, cioareci, cojoc, pieptare înfundate, curea, brâu, dar și atenție,

mâncări și năfrămuțe.

„Elementele tradiționale au fost lăsate moștenire din generație în generație, zona Năsăudului fiind recunoscută printre cele mai conservatoare din punct de vedere al portului popular. Materiile prime necesare pregătirii țesăturilor și blănurilor, cânepa, inul, lâna și pieile, erau asigurate din producția proprie, ocupația de bază a locuitorilor fiind agricultura, creșterea vitelor și păstoritul. Modul de viață, cu climă destul de aspră, a condus la confecționarea unor piese de port adecvate, groase, cum sunt: pânzăturile, sumanele, cojoacele, cioarecii. Pe lângă ocupațiile și modul de viață, un factor important care a contribuit la formarea portului specific local a fost Granița militară, care a ființat din 1762 până la 1851, deci vreme de trei generații. Până la militarizare, portul popular a fost simplu; regimul militar grăniceresc a uniformizat portul bărbătesc și a simplificat portul femeiesc. După desființarea Regimentului II de graniță năsăudean, au început să apară piese de port îmbunătățite, diversificate și cu mai multe ornamente. Ele erau realizate, în casă, de femei, iar mai târziu de meșteri specializați, de croitori locali, cumpărate din târguri sau prăvălii”.

Câți mai știu azi, că în perioada Graniței militare, femeile îndeplineau și treburile bărbaților plecați să-și onoreze obligațiile ostășești. Așa se explică faptul că portul femeiesc în acea perioadă cât a ținut militarizarea (89 ani) era simplu, cu piese strict necesare și cu puține podoabe. Abia după 1851, ca urmare a desființării Graniței militare, femeile, eliberate de munca și grija gospodăriei, au început să se preocupe mai mult de îmbunătățirea și înfrumusețarea portului.

Că portul femeiesc din întreaga zonă a Năsăudului a păstrat până în zilele noastre, într-un mod accentuat, caracterul particular, o știm deja. Dar câți mai știm de găteala capului? De modul în care femeile reușeau să impresioneze întreg satul fără a fi nevoie să meargă la coaforul de azi. Felul în care năsăudencele își poartă părul și cum și-l împodobesc se face ținând cont de vârstă și de împrejurările diferite din ciclul vieții (nuntă, înmormântare etc.) Fetele își poartă părul cu cărare la mijloc, cu două cozi (cosițe) prinse din vârful capului, împletite în trei, lăsate pe spate, sau într-o singură coadă împletită în trei, la capăt legându-se cu o „petea” (păr roșu sau panglică). De sărbători, părul fetelor se împletea de mamele lor în două cozi prinse din vârful capului, din opt sau zece șuvițe lăsate pe spate. În păr erau prinse cununi de flori naturale (cu mușcate și măgheran)

vara, iar iarna cu flori de hârtie colorată cumpărate din târg. Miresele aveau o găteală a capului deosebită. Cele două cozi se împleteau tot din vârful capului, puse pe cap sub formă de cerc, peste care se așeza cununa miresei, cumpărată din târg. Era confecționată din flori albe din hârtie creponată, împodobită cu oglinzi și „bumbuște” [cf. Pompei Boca, *Portul popular din Ilva Mare și Lunca Ilvei*, „Arhiva Someșană” (seria a II-a), vol. I, Năsăud, 1972, p. 213]. După cununie, când mireasa devenea nevastă, își acoperea părul cu „năframă” de păr sau de mătase, primită în dar de la mire. Femeile măritate se pieptăneau cu „șteble”, cosițe împletite spre ceafă și aduse pe creștet. Peste „șteble” se lega năframa. Bătrânele, pe lângă năframele în culori închise, iarna purtau năframe mari, din păr sau lână, cu ciucuri, de culoare cafenie sau neagră, aduse în față, apoi legate după cap.

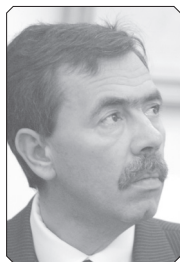
„Tabloul care rămâne în mintea celui care a văzut femeile de la Năsăud îmbrăcate în portul lor viu colorat, cu năframe roșii pe cap, în cadrul minunat al naturii, la lucrul câmpului sau la horă, e asemenea unui pastel cu flori atrăgătoare, a unor maci roșii într-un lan de grâu”, spune Florica Pop.

Vestit în țară și străinătate, portul popular năsăudean dovedește gustul tipic pentru armonie și frumos al țaranului român. Portul național reflectă caracterul românesc, dreptul său istoric și natural; când este pur, poartă pecetea integrității neatinsă a națiunii.

Despre acest ținut s-a pronunțat și Nicolae Iorga, în „însemnările de călătorie făcute prin Ardeal și Banat”, publicate în anul 1906 cu titlul *Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească*. Citez o însemnare cu privire la oamenii din ținutul Năsăudului: „E târg la Năsăud, și pe largile ulițe tinoase trec sătenii cu pălăria mare și cizmele lungi, femeile cu catrințe portocalii sau trandafirii, de multe ori foarte frumoase. E o rasă de oameni tare, cu liniile alese și cu deșteptăciune în față. Din neamul lor, dintre urmașii popilor din Hordou, deasupra Năsăudului, a răsărit pentru tot poporul românesc acea natură sănătoasă și puternică de mare poet, de meșter al graiului nostru și al tuturor felurilor de cântec care e George Coșbuc, mlădiță a trunchiului grăniceresc” (Iorga 1977, I: 44).

Se spune că, o imagine face cât o mie de cuvinte. Într-o lume în care riturile, miturile, sărbătorile, credința și portul sunt așezate în lada de zestre a străbunilor și uitate acolo, apariția acestui album-document este o bucurie pentru sufletele noastre și trebuie salutăată din toată inima.

Ion Neculce și poezia epică*

Marcel LUCACIU

Fără să aibă sobrietatea lui Grigore Ureche și erudiția lui Miron Costin, ultimul dintre cronicarii moldoveni își întrece predecesorii prin verva povestirii unor evenimente pe care le-a trăit el însuși ori le-a auzit de la „oameni vechi și bătrâni”.

Ion Neculce nu compilează izvoare istorice, nu filozofează pe tema zădărniceii universale, ci re-creează pur și simplu istoria cu o doză puternică de afectivitate (considerată nesinceră, pe nedrept, de criticul G. Călinescu). Și astfel, literatul îl așază sub un conde umbră pe istoric, preferând în locul limbii greoaie a cronicilor limba vorbită de răzeșii domnitorului Ștefan cel Mare. Iată de ce, „Neculce este primul întemeietor al limbii române în sensul major al folosirii neinventate a limbii” (Nichita Stănescu, *Cartea de recitare*, Editura Cartea Românească, București, 1972, p. 25).

Oralitatea stilului, bogăția paremiologică și, mai ales, spiritul mucalit îl anunță pe marele povestitor Ion Creangă. Citim, de pildă, în *Letopisețul...* lui Neculce: „Bogat bine și folos au rămas țării și de la Petriceicu-Vodă. Pradă și foamete mare”. Prezența comparației („intrat-au tătarii în țară ca lupii într-o turmă de oi”) și, rareori, a metaforei („să-mbracă cu cămeșe de gheață”) conferă plasticitate narațiunii, plasând banala consemnare de evenimente istorice în zona esteticului: „La Neculce zona esteticului depășește pe aceea a istoricului” (ibidem, p. 30).

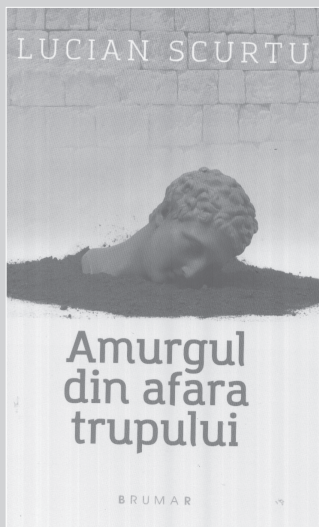
Reunite sub titlul *O samă de cuvinte* și puse în fruntea *Letopisețului Țării Moldovei*, cele 42 de legende reprezintă un fericit appendix literar, cronicarul

fiind pe deplin conștient de caracterul lor (în mare parte) verosimil. Tocmai de aceea, el lasă totul în voia potențialului cititor, atunci când scrie cu o naivitate trucată: „cine va citi și le va crede, bine va fi, iară cine nu le va crede, iară va fi bine; cine precum îi va fi voia, așa va face”. Legendele culese de Ion Neculce sunt germeii primelor noastre nuvele istorice. Însuși titlul denotă „un sentiment profund al limbii culte și literare” (ibidem, p. 25). Surpriza o constituie legenda XX, în care ni se dezvăluie „un superb poem epic, o baladă modernă demnă să figureze în cele mai zgârcite antologii de poezie românească” (ibidem, p. 32). Aplecându-se cu emoție asupra textului, Nichita Stănescu îl rescrie, în chip de vers, păstrând ritmul său interior, punctuația și ortografia: „Având Radul-vodă o fată din trupul lui,/ să fie fugit cu o slugă,/ ieșind pre o fereastră/ din curțile domnești din cetatea/ Hârlăului./ Și s-au ascuns în codru./ Și au făcut Radul-vodă năvod de oameni/ Și au găsit-o în mijlocul codrului/ La o fântână/ Ce se cheamă Fântâna Cerbului,/ Lângă podul de lut./ Deci pre slugă l-au omorât,/ i-au tăiat capul,/ iar pre dânsa au dat-o la călugărie,/ de-au călugărit-o”.

Ilustru „întemeietor al prozei și poeziei epice” (ibidem, p. 25), cronicarul Ion Neculce sfârșeamă canoanele vechii literaturi române și construiește poeme autentice pe fundalul aridelor informații istorice. Numai sub pana lui istoriografia devine un act de creație inconfundabil.

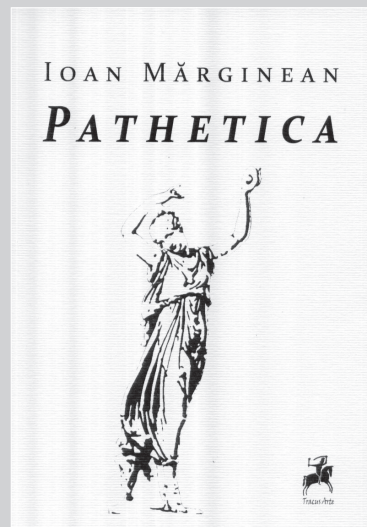
*Fragment (revăzut) din volumul de eseuri *Relec-turi stănesciene*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2004.

Cărți primite la redacție

Amurgul din afara trupului

Autor:
Lucian Scurtu
Editura: Brumar
Timișoara - 2020

Pathetica

Autor:
Ioan Mărginean
Editura:
Tracus Arte
București - 2020

Era doar o coasă...

Teodor SĂRĂCUȚ-COMĂNESCU

Toader umblase mai bine de două ore prin tot satul ca să-și adune niște clăcași pentru a doua zi, „acu' că era vreme bună”, cum își spusese în gând încă de dimineață, când a coborât din mers din vagonul cu cărbune tocmai în cotitura Iadului, unde mocănița trăgea mai greu în drumul ei spre munte. Acum era mândru că lucrează ca manevrant pe Ponor, chiar dacă unii îl mai luau peste picior, spunând că-i „frânar”. Toader nu se supăra pe ei, știind că o fac doar în glumă. Cosașii erau greu de alcăzuit, dar iarba trebuia pusă jos deoarece vremea era cam trecută din cauza ploilor, dar și din cauza serviciului la care n-ar fi renunțat nici în ruptul capului. Era convins că va găsi, fiindcă fusese și el la câțiva, și datoria, și dacă arde casa, iese pe fereastră, ba mai mult, își câștigase omenie în sat ca om cumsecade. Nu era vecin căruia să nu-i fi făcut un bine de când sătenii îl vedeau aproape zilnic „călare pe Ponor”. Unora le mai arunca, mai ales când cobora cu vagoanele dinspre munte, câte un lemn de foc sau pe alții îi ajuta să urce și să coboare cu desagii cu caș sau cu mâncare la stână.

Când ajunse la Gligor, care era mai într-o margine de sat, își luă pălăria de pe cap și se opri la poartă, oarecum uimit de gospodăria pe care și-o ridicase atât de repede tânărul acesta, pe care cu mai puțin de un an în urmă îl ajutase, intervenind pe lângă șefii lui ca să-și transporte mai repede cărămida și lemnul pentru casă cu Ponorul. Nu avea nicio îndoială că Gligor nu va fi a doua zi la el în clacă.

S-a abătut apoi și pe la cârciumă ca să ia o tărie cu gând că poate mai întâlnește pe cineva care ar putea să-l ajute la cosit.

Ajuns în ogradă și-a încetinit pașii, parcă trecând prin minte fizionomiile celor care-i promiseseră că dis-de-dimineață vor fi la el. Se așeză pe prispa casei, coborându-și din nou pălăria și așezând-o ușor în dreapta lui ca și cum i-ar fi spus că acum se poate odihni. Și-a răsucit cu calm o țigară și după ce a dat-o de vreo două-trei ori printre buze, a aprins-o cu greu din cauza chibriturilor care boțiseră în buzunar.

N-a apucat să tragă mai mult de două-trei ori din țigară că s-a trezit în mijlocul prispei cu nevasta lui, Gafia, care se proțăpise cu mâinile în șolduri și se uita la el nedumerită, neștiind ce să înțeleagă:

- Bine, măi Gligor, da' tu stai așa de liniștit și nici nu-mi spui dacă avem mâine oameni la clacă..., ce-ți pasă ție de rușinea mea dacă n-o să-i pot omeni?

Gligor, după ce mai trase un fum, ridică ușor privirea spre nevastă și-i zise, mai mult printre dinți:

- Avem, nevastă, avem vreo șapte, că doar nu erau să mă lase după ce și eu cred că am fost omenos cu ei...

Gafia, fără să mai asculte ultimele cuvinte ale bărbatului, își trase nervoasă cărpa de pe cap și bodogă-nind ceva nedeslușit se îndreptă spre șură. Înțelesese și ea că va avea câțiva cosași, după cum erau judecați în sat, dar nu se aștepta să fie atât de mulți. Cu cei ai casei se făceau de două mâini. Era vremea mulsului și acum că avea nevoie de mai mult lapte l-a văduvit și pe vițelașul de-abia fătat. Dacă ar fi aflat mezinul familiei, Ionuț, era în stare să renunțe la porția lui numai să nu-i lipsească lui Iamborel, cum îl alinta când îi era prin preajmă.

Dimineața se anunța o zi senină fără pic de nor pe cer.

Toader își pregăti coasa și sculele și aștepta acum ca muierea să-i aducă ceva merinde, dar văzând că nevastă-sa întârzie, își drese vocea cu o tuse forțată și strigă cu putere înspre ușa larg deschisă:

- Hai, odată, Gafie, că ne prinde ujina aci..., și să nu uiți tăria cea!

Femeia ieși parcă la comandă cu o desagă doldora pe umărul drept. În spatele ei venea Ionuț, mai mult parcă rostogolindu-se. Încă se mai freca la ochi, dar când ajunse în fața tatălui luă poziția de drepti ca un soldat instruit. Pe Toader, uitându-se la el cum se îmbărbătează, îl apucă râsul:

- Ce te otărăști așa de dimineață... Fugi și ia-ți și tu coasa, dacă vrei să fii, azi, clăcaș!

Tatăl îi cumpărase o coasă scurtă și-i cioplise o toporiște pe măsura lui. Îl învățase cum să mânuiască unealta aceasta pe care el, în tinerețe, o ura, poate și pentru că din primăvară până în toamnă îl vlăguia, și de care a mai scăpat când frații și surorile și-au luat partea lor de pământ, iar el s-a considerat norocos când a fost luat ca muncitor necalificat pe Ponor, de parcă prinsese pe Dumnezeu de un picior.

Ajunse pe Scleme, căci așa îi spunea Toader la bucata lui de fâneață, care era suspendată pe un deal cu expoziție spre soare. Se gândise de mai multe ori să planteze vie pe jumătatea mai bună, cea de la baza dealului, dar de fiecare dată se găsea ceva să-l împiedice. Cu un an în urmă trebuia să înlocuiască acoperișul casei, nu atât pentru că era prea vechi, ci din cauza unei furtuni năpraznice, care distrusese acoperișurile aproape la jumătate din sat. Vremea și vremurile se schimbaseră atât de mult, încât aproape nimeni nu mai era în siguranță. Așa se întâmplase și cu țigla de pe casă, care era trecută de o sută de ani. Era o țigla ușoară pentru casele din lemn și avea o rezistență mai mare decât o viață de om. Și atunci când a înlocuit-o scotea un sunet ca un cristal sub loviturile de ciocan ale meșterilor.

Când și-a lăsat coasa și desaga jos la centura dea-

lului a auzit cum se ascut coasele pe vârf. Primii trei cosași sosiseră deja și luau în piept primele brazde. Ionuț rămăsese undeva în spate și urca încet, dând din când în când cu piciorul în ceva imaginar. În spatele lui urcau alți trei cosași la care fusese și Toader anul trecut, spre toamnă, când se făcuse din abundență otava și oamenii nu se încumetaseră s-o lase de pășune pentru animale, cum se întâmpla de obicei în toamnele reci și secetoase.

Decanul de vârstă, moș Băgău, se lăsa așteptat. De fapt, Vasile, pe numele lui adevărat, era un fel de rudă cu Toader, dar satul îi zicea „băgău” pentru că fuma pipă și acum, când anii trecuseră peste el, îi puteai vedea câteodată o dără ușoară cafeniu-verzuie pe bărbie de la foile de tutun din pipă. Măinile îi erau mereu gălbejite de la mohorcă, de parcă ar fi decojit nuci verzi tot anul. Sătenilor li se părea că i se potrivește porecla și pentru că se cam băga în secretele oamenilor și nici nu era prea voluntar în faptele sale.

Cei trei tineri ajunseră cu primele brazde jos. Se salutară între ei, mai mult de complezență. Salutul lor se învălui cu întrebarea lui Toader, dacă nu vor să-și asprească puterea cu câte o tărie. Gligor, cel care intrase primul în brazdă, aruncă o glumă, mai mult lustruindu-se pe sine:

- Nu vrem tărie că avem destulă, da' dacă ne dai o pălincă, nu ne codim.

Trecură sticla cu pălincă de la unul la altul de două ori, după care Gligor i-o înmână lui Toader. Tocmai când clăcașii își aruncară coasele pe umăr apărui și Vasile găfâind. După ce își duse mâna la frunte în semn de salut, îi urmă pe ceilalți pe fașia descoperită spre vârful dealului.

Gligor mai rămase ceva timp ca să-l pună și pe Ionuț în brazdă. Se ridică la vreo zece metri pe coamă și trase o brazdă mică până în pârâiașul care delimita fâneța în partea de jos. Ionuț îl urmărise cu privirea și pricepu că anul acesta va avea și el bucata lui de cosit. Se înțeleseră din priviri, dar tatăl tot ținu să-i arunce o vorbă mai aparte, așa cum îi făcea și Ionuț câteodată, seara, când exersa limba aceea străină:

- Ertem...?!

Ionuț dădu din cap aprobativ și se grăbi să-și ia ustensilele necesare misiunii.

Când clăcașii dădură gata a doua brazdă, Toader li se alătură pentru următoarele. Ascuțitul coaselor se făcea în funcție de cât de tăioasă și rezistentă era coasa, așa că pentru cine stătea să asculte, părea ca o muzică de oțeluri, când solo, când parcă în concert. La un moment dat se auzi chiuitul puternic al unui flăcău de pe un alt deal, în semn de aprobare bărbătească pentru clăcașii lui Toader. Îi răspunse pe măsură Gligor cu un chiuit forțat din toți bojocii. Peste câteva clipe își auzi și ecoul în celălalt deal.

Până la prânz dădură jos mai bine de jumătate din fâneță. Lui Toader îi râdea inima văzând câmpul dezgolit.

La prânz au făcut o pauză mai lungă. Toader se simțea oarecum încurcat deoarece muiera lui nu so-

sise încă cu supa caldă și ce-o mai fi pregătit ca desert, dar îl salvă pe moment cea de-a doua sticlă de tărie, care trecea din mână în mână. Când o duceau la gură aruncau și câte o urare ca de ospățare, după cum le era obiceiul: „Să trăiești, Toadere!”, „Hai, noroc!”, „Hai, că mere...!” sau vorbe mai șugubețe: „Să se coacă prunele!”, „Fără frână, la anul la fel de bună!”

Parcă le rânduise cineva, că la ultima înghițitură sosi și muiera lui Toader, îmbujorată și cu broboane de sudoare pe frunte.

După ce se îndestulară, se lăsară rând pe rând întinși pe spate sau pe-o parte să-și odihnească oasele. Unii chiar adormiră. Momentul acesta era un ritual pe care-l respectau din strămoși. Nu te duceai la cineva la lucru ca să te omoare în ziua aceea, cu atât mai mult când era clacă. Numai Ionuț stătea încovoiat de spate pe haina lui de lucru și se uita lung la dormitorul acesta în aer liber.

Se învioră în momentul în care unul câte unul se ridicară în capul oaselor și trecură la cea mai importantă acțiune de după masă – bătutul coaselor. Era momentul cel mai așteptat de către Ionuț. Acum avea să afle ce mărci de coase au clăcașii, care se fălește mai tare cu coasa lui.

Curiozitatea îi fu satisfăcută când se trezi și moș Băgău, dar rămase dezamăgit aflând că majoritatea aveau coase românești. Se opri cu interes la Gligor care se lăuda oarecum cu coasa lui austriacă. Doar Ionuț află acest lucru acum, ceilalți știau că era deja în al doilea an. Îi știau și povestea, pe care o repeta cu plăcere de fiecare dată, când cineva se arăta interesat. Ionuț se uita cu uimire la Gligor cum lăsa ciocanul să cadă pe buza coasei cu precizie milimetrică, încât în urma lui rămânea o linie strălucitoare, trasă parcă de un maestru. De fapt, asta și era. Gligor își făcuse rost de un ilău și un ciocan cu inserție vidia și acum parcă se juca pe buza coasei lui, care se lăsa mlădiată asemeni primului sărut al unui flăcău lăsat pe buzele ibovnicei.

Gligor termină primul de bătut coasa. Mare bucurie pe Ionuț, deoarece avea prilejul să-l roage pentru poveste. Nu se lăsă mult așteptat, ba chiar ridică puțin tonul ca să-l audă și ceilalți.

„Coasa asta, Ionuț, am cumpărat-o anul trecut, în primăvară, din Piața Mare a Oradiei. Mă dusesem cu altă treabă, dar văzând că e mare înghesuială la o tarabă, m-am apropiat să văd ce se întâmplă. Un ungur vindea coase aduse din Austria. Când am văzut brațul de coase mi-am zis că trebuie să prind și eu una, mai ales că una din cele pe care le aveam acasă era doar de două degete. Aveam nevoie de o coasă nouă. Cu destul de mare greutate mi-am făcut loc în față. Deși unгурul cerea destul de mult pe câte una, nu m-am codit, ci am scos repede banii și am început să negociez. Am luat una în mână și am început să-i lovesc vârful de vreo două pietre să-i ascult sunetul. Am luat-o pe a doua și tot așa, alte vreo câteva, în disperarea vânzătorului. Toți se uitau cu uimire și nu mai îndrăznea nimeni să se bage peste mine. Într-un final m-am întors la una încercată, pe care am atins-o din nou de taraba de ciment. Îi auzeam sunetul lung și

ascuțit ca al unui cristal fin și subțire. Vânătorul, văzând că mai mult l-am încurcat, m-a luat peste picior:

- Nu te supăra, dom'le, da' dumneata vrei să cosești sau vrei să cânți la ea...?

Lumea din jur a răspuns prin chicoteli aprobatoare, dar eu eram în miezul afacerii. M-am uitat lung la vânător și în clipa următoare am apucat cu mâna stângă vârful coasei, iar cu dreapta mânerul de prindere și am îndoit coasa apropiindu-i vârful de mâner. Coasa s-a arcurit, așa cum credeam, sub forța mâinilor, arătându-și parcă mușchii pe toată linia de tăiș. Pătrățelele erau egale și strălucitoare de la vârf până aproape de măsea.

În momentul acela s-a făcut liniște deplină, numai vânătorul speriat m-a amenințat, ridicându-și mâinile în disperare:

- Omule, dacă-mi pocnești coasa o s-o plătești ca una nouă?!

Am lăsat coasa să-și revină în trupul ei și atunci am înțeles că de fapt ea m-a ales pe mine. Din acel moment am și început s-o iubesc.

Uite, Ionuț, e cu mine în al doilea an".

Terminând de povestit nu a observat că Vasile nu-și bătuse coasa. Și-a dat seama însă după poziția pe care o avea și la sfârșitul poveștii.

Se ridicară mai întâi cei mai tineri și se îndreptară din nou spre bucata rămasă. Moș Băgău fu ultimul care își puse coasa pe umăr cu oarecare greutate și, în timp ce mergea parcă a lehamite în urma celorlalți, din când în când dădea din cap, parcă într-un gest dezaprobator, ca și cum i-ar răspunde unui personaj imaginar.

Gligor, văzând că Vasile e rămas mult în urmă, își exprimă curiozitatea întrebându-i pe ceilalți de ce oare Vasile nu-și bătuse coasa la prânz. Primi un răspuns, motivat i se păru lui, cum că Vasile și-a făcut rost de o coasă turcească, e drept mai grea, dar foarte lată și greu de bătut. Ba, mai adăugă careva, omului i-a mai slăbit vederea și preferă mai degrabă să-și folosească și forța de care mai dispune. Un altul completă că oricum nu l-ai putea băga în față, și nici el n-ar face-o pentru nimic în lume. Nu ar risca să fie scos din brazdă.

Ultimele replici nu-l mulțumiră pe Gligor, încă se întreba cum de nu a observat el coasa lui moș Băgău. Nu știa aproape nimic despre coasele turcești, iar acum chiar că lucrul acesta îi stârnise curiozitatea.

Gligor intră primul în brazdă, iar ceilalți îl urmau, încât avu timp suficient și Vasile să se încadreze la coada șirului indian. Vipia se mai domolise și se vedea cum parcă și cosașii erau mai sprinteni. Gligor mări puțin ritmul trăgându-i și pe ceilalți după el.

Voioșia lor venea poate și pentru că nu mai aveau mult și mântuiau de cosit.

Ionuț de la locul lui se uita admirativ cum clăcașii își aruncau coasa pe umăr și se îndreptau spre celălalt capăt. Moș Băgău zădărnici ieșitul din brazdă. Se uită în lung la costișă. Își roti privirea în jur și observă o bucată de cremene. Se aplecă oarecum cu privirea, scrutând urcușul, și apucând piatra o aruncă la vreo doi-trei metri în brazda lui Gligor. Se îndreptă de spinare și grăbi pasul să-i ajungă pe ceilalți din urmă.

După ce intră din nou în brazdă, Gligor începu să fluiera o melodie parcă așa din senin. Ceilalți îl urmăreau cu privirea cum trăgea brazda pe melodie, cu pași mari de parcă ar coborî dealul fără vreo greutate. Când mai avea de făcut doar câțiva pași și termina brazda, coasa lui Gligor scoase un sunet ascuțit, care se înăbuși în iarbă. Se trezi cu toporăștea în aer, răsucindu-i parcă trupul. Rămase cu privirea ațintită la piatra care se dezvelise din iarbă. Alături, zăcea întinsă lama aceea strălucitoare de oțel, care își pierduse măseaua. Gligor se lăsă pe vine, cercetă cremenea și pe o parte și pe alta, după care o aruncă cu ciudă în iarba cosită. Ridică bucata de oțel și, după ce se uită la locul unde se rupsesse, o strânse și o duse ușor la piept.

Se opriseră toți din cosit și se uitau acum la Gligor, cu regret în fața ghinionului. Niciunul nu putea reacționa, și nici nu știau dacă e bine sau nu. Doar moș Băgău își ascuți limba:

- Nu te mai necăji, măi Gligor, că era doar o coasă...

Gligor ar fi vrut să-i dea replică, dar se abținu ca nu cumva ceilalți care erau mai aproape să-i vadă lacrimile. S-a ridicat cu greu, ținând în continuare la piept lama de parcă și-ar fi consolată ibovnica. Prinse cu mâna dreaptă toporăștea și fără să mai salute se depărtă cu pași mari și repezi de parcă cineva îi dăduse o întâlnire și nu trebuie să întârzie. Primul gând ce-i trecu prin minte fu să ajungă mai repede la Mihăiță, fierarul renumit al satului, ca să încerce să-i salveze coasa.

Cosașii duseră la sfârșit brazdele lor, lăsând bucățica rămasă ca s-o rezolve Ionuț. Toată după-amiaza vorbiră numai despre ghinionul lui Gligor și despre povestea coasei lui.

Ionuț fusese și el martor la cele întâmplate, și ar fi vrut să spună ce a văzut, dar s-a abținut ca nu cumva taică-său să-l umilească în fața clăcașilor, spunându-i „câcacea”, cum i se adresa uneori când nu putea să demonstreze ceea ce afirmă.

Fata bătrână

Leon-Iosif GRAPINI

La sat, în vremea la care ne găsim noi cu povestea, a rămâne fată bătrână, adică nemăritată după douăzeci de ani este rușinos, după douăzeci și cinci de ani este un dezastru, cele pețite și cerute de nevastă se căsătoresc pe la cincisprezece, șaisprezece ani, graba e mare din mai multe considerente, să identificăm câteva, unu, nu le interzice nici legea, nici părinții, aceștia din urmă cum să le interzică, se bucură că scapă cât mai repede de o gură de hrănit în plus, fiecare casă are cel puțin cinci copii, cele mai multe sunt cu opt, nouă, lumea satului e harnică în toate, doi, tânăra se eliberează de corvoadă, decât să se îngrijească de frații săi mai mici, mai bine are grijă de proprii ei copii, cu toate că vor fi zvăpăiați și neascultători, i se vor adresa cu apelativul mamă, nu cu zăludă, capie, vacă și câte și mai câte, trei, dacă drăguțul e și drăguț la față, la trup și la mers și ți-e drag ca ochii din cap, nu poți lăsa ca timpul să treacă punându-i la încercare iubirea, îți poate pune și el la încercare bucuria de a te vedea logodită trecând pe lângă casa ta și pețindu-le pe altele, patru, dacă te măriți la cincisprezece ani, mor de ciudă suratele care au împlinit șaisprezece, cinci, ești fată cu educație, ai terminat cele opt clase, ești respectuoasă, respecti tradiția, dacă măritișul e la vârsta asta de când lumea, așa trebuie să rămână, șase, pentru unele chiar și așa e prea târziu, atâta le este de aprigă și de flămândă dragostea, nerăbdarea de a-și împărtăși iubirea mai că le face să cadă în păcat, alte motive să le înșiruie cei preocupați mai mult de cauză, decât de efect, noi ne vom ocupa în cele ce urmează și de cauze, și, mai ales, de efecte referindu-ne la eroina rămasă fată

bătrână, căci, din titlu și după cum am început povestea, e limpede că ea este protagonista.

Așadar, fata noastră, o putem numi și așa, a rămas singură la părinți, frații săi mai mici ca ea, cinci la număr, sunt toți așezați la casele lor, cu neveste și cu copii, mai mulți sau mai puțini, după câți ani s-au scurs de la cununie, o paranteză trebuie să deschidem, și flăcăii se grăbesc la însurătoare, cum le-au dat tuleiele, cum se înfățișează cu aleasa inimii la preot să-l înștiințeze de pasul pe care vor să-l facă, cei mai mulți fac acest pas înainte de a fi luați la cătănie, se iau cu mândra de mână în fața sfântului altar îmboldiți de zicala că ce-i în mână nu-i minciună, dacă unul holteiește până trec anii de cătănie, îi trece și drăguței dorul de el, din ce pricină e lesne de aflat recitind considerentul șase amintit anterior, în timp ce ei se luptă, vorba vine, la oaste cu arma în mână prin troienele iernii și pe arșița verii, tinerele neveste se dau cu sania pe derdelușul iernii ori se joacă de-a prinsă tot în arșița verii alături de ceilalți copii, la cincisprezece ani copilăria nu le-a ieșit din cap, unora le-o scoate cu forța scumpa și draga de soacră poamă acră, forță au, căci răutățile se învață încă de la vârste mici, mai sunt situații în care graba strică treaba, îndeosebi când grăbiți sunt părinții, aranjând cununii dorite de ei și nevrute de tinerii cununați, când el se întoarce bărbat cu armata făcută, treaba-i stricată deja, fie o găsește dusă la altul, fie se duce el direct la alta, așa încât divorțul are cale liberă spre înfăptuire, închidem paranteza, altfel terminăm povestea cu ea deschisă, și revenim la oile noastre, scuzați, la fata noastră, și ne

întrebăm de ce nu s-a legat niciunul de ea până acum, cum nu știe ea, nu cunoaștem nici noi, ceea ce cunoaștem e că nu-i frumusețea pământului, însă nici de aruncat nu este, destul de înaltă, cu mijlocul subțire, poate nu atât de subțire ca al altora, cu fața prelungă, curată și blândă, cu ochii mici, negri și pătrunzători, dacă își pune și straiile de sărbătoare pe ea, e chiar frumușică, are sufletul curat, căci e credincioasă din cale-afară și prietenoasă mai mult decât trebuie, pe deasupra, e harnica lumii, ca să nu ne facem că nu știm o să spunem că pretendenți a avut în primii ani, dar i-a refuzat, nu o învinuim, chiar merita și merită ceva mai bun, decât cu unul ce abia-i ajunge cu fruntea deasupra buricului sau cu altul pe care preferi să-l sari decât să-l ocolești, mai bine fără bărbat, la farmecele trupești amintite anterior, dacă farmece sunt, se adaugă și averea rămasă după împărțirea pământurilor avute de părinți fraților duși din casă, ea, fiind cea mai mare, are dreptul statornicit de cutumă să rămână pe loc dacă se căsătorește, dacă, vom vedea.

Nu se poate spune că nu și-a dat toată silința să intre în grațiile feciorilor, a luat parte la clăcile de lucru pentru fete, a fost an de an la sărbătoarea grâului, unde s-a străduit să fie cea mai harnică, deși a fost, nu a fost aleasă mireasă cu cununa de spice pe cap, cei care hotărâsc mirii sărbătorii au criterii ascunse, ca la orice concurs, s-a dus la horă în sat vara și la bere iarna, nu oricum, ci gătită nevoie mare, a colindat șezătorile de fete, unde a jucat fântâna și zălogul cu dăruire și interes, dar ce n-a făcut, toate însă fără niciun folos, acum, fiind trecută de douăzeci și cinci de ani

nu mai are unde merge, la vârsta ei clăcile și șezătorile sunt de neveste, ce să caute acolo, nu li se potrivesc poveștile, mai mult rău și-ar face auzindu-le cum se laudă cu bărbații lor, cât sunt de drăgăstoși și de iubitori, cum le poartă ca pe palme, cum le iubesc de urcă până la cer de fericire și mulțumire, singurul loc frecventat este biserica, duminică de duminică, dar numai ea știe cu câtă groază și rușine trece printre femeile bătrâne aflate pe laviță la drum, cele ale căror picioare be-tege nu le pot purta mai departe de lavița din fața casei, le aude șușotind, bate spre treizeci, taci tu, că e trecută de etatea asta, babe clevetitoare și răutăcioase, anii mulți le fac să uite cum erau ele în tinerețe, neputința te înrăiește, îți creează frustrări, moartea ce stă să vină te încâinează, rău îți pare după viață, iar acest rău îți umple sufletul, chiar și unii bărbați se leagă de ea cu vorbe obraznice, dacă duci lipsă de ceva spune-ne, posedăm noi ce-ți lipsește, neastâmpărată cum te vedem, avem noi ac de cojocul tău, așa că, auzindu-le înțepăturile, mai câștigată ar fi să rămână acasă, e suficientă suferința ce-o macină, nu mai are nevoie și de alte răutăți care s-o amărescă și mai mult, dar ruga din biserică îi poate fi de ajutor, cu această încredere se duce la sfânta slujbă, numai fetele bătrâne trecute de patruzeci de ani nu sunt luate pe limba bîrfitorilor, pentru acestea viața conjugală e ca și încheiată, Doamne ferește să ajungă și ea la vârsta aceea fără verighetă pe mână.

La babornița satului care face vrăji nu a făcut apel, cum am văzut, se încrede în puterea Celui de Sus, numai Cel de Sus pare a fi cu gândul în alte părți, nu și la spovedaniile și rugămințile sale, de frica Lui nu a călcat casa vrăjitoarei, o frică, totuși, nu atât de mare, căci ritualurile de prevestire a măritişului le-a practicat an de an, de s-a săturat să bată din talgere, să lege socul, să sprijine lobdele și să se plimbe goală pe scândură, răbdare numai, le vom detalia, pentru a nu lăsa

curiozitățile nesatisfăcute.

Bătutul talgerelor e un obicei practicat după seara de anul nou, la miezul nopții, talgerele sunt discuri din lemn de tisă, cu diametrul cam de două șchioape, undeva la peste douăzeci de centimetri, fata nerăbdătoare să se mărite ia talgerele, urcă pe un deal, le lovește unul de altul de cinci ori și este aten-tă în ce parte o ia sunetul, repetă operațiunea a doua și a treia oară, dacă sunetul merge de fiecare dată în același loc, acolo se va mărita, e nevoie și de un descântec, însă nu e nevoie să-l reproducem, nu credem că în timpurile noastre există vreo fată oricât ar fi de trecută și de dornică să-și lege destinul de un băiat care să apeleze la talgere de tisă pentru a se căsători, revenind, să mai amintim și două piedici care pot întoarce fata înapoi de pe deal în noaptea asta și de la măritiş în anul viitor, lătratul unui câine înainte de a bate talgerele sau crăparea talgerelor la prima lovire, în ambele situații fata nu mai are nicio șansă. Dacă nu a bătut ea talgerele, apoi nu le-a bătut niciuna din sat, poate cele trecute de patruzeci de ani și resemnate să le fi dat deolaltă mai mult decât ea, puține sunt în sat, le poți număra pe degetele de la o mână, însă ghinionul nu o slăbea deloc, nu apuca să le lovească unul de altul că și lătra o potaie care, în loc să doarmă de anul nou, sătul de atâtea oase rămase de la masa bogată, se găsea să urle la lună sau să hămăie la stele, când nu lătra nicio javră, se crăpau talgerele, cum să nu se crape, că le lovea cu ciudă și cu putere să treacă sunetul dincolo de așezările învecinate, până acolo sunetul a mai străbătut, însă a străbătut zadarnic, când nu se spărgeau, zgomotul o lua într-o parte de două ori, făcându-i inima cât un purice de emoție și sporindu-i nădejdea, însă a treia oară se ducea în oricare altă direcție numai în cea dorită nu, a și forțat vraja, când urca pe dealul din vecinătate lua cu ea mai multe talgere, pierde două sau patru, nu-i bai, mai are încă pe atâtea în traistă, dar putea să care traista plină,

că toate ar fi crăpat, magia nu poate fi păcălită, bine ar fi fost să urce pe un munte, ca sunetul să străbată distanțe nemăsurate, dar timpul prea lung și mai cu seamă frica de dihanii îi înfrânau pofta de măritat, dă-o dracului, fată, nu spunem noi, nu ne permitem să i ne adresăm cu aceste cuvinte, își permite tatăl ei, mai lasă treaba asta cu talgerele că m-am săturat să bat pădurile după lemn de tisă, și așa e rar, îmi bat picioarele de fac bășici în tălpi ca să bați tu talgere, de atâtea alergături îmi pot rămâne picioarele pe undeva, ori mă iau și mă duc unde mă poartă picioarele, îi înțelegem revolta, du-te după tisă, umblă de nebun pe tăpșane, caută rășinosul cu tulpina de două șchioape, adu-l acasă, pune-l pe capră, taie-l în felii subțiri și rotunde, înlătură scoarța, adâncește-le pe o parte, să semene cu discurile de alamă de la fanfară, finisează-le și lustruiește-le, pune-le la uscat, întrucât doar uscate fac zgomot și trimit zgomotul cât mai departe, să fie auzite de voinicul care-și caută prin văzduh nevastă, nu e ușor, bașca unde mai pui că, fiind atât de rar, e ocrotit de lege, de-l prinde pădurarul pușcăria îl mănâncă, nu merită măritatul acest risc, mai bine rămâne fată bătrână, piatră în casă și în sufletul părinților, oare nu-s bune de molid ori de frasin, întrebă tatăl, că-s pline pădurile de arborii aștia, nu-s bune, vraja, ca să aibă efect, are nevoie de lucruri rare, nimeni nu-i poate pătrunde înțelesul, de asta se cheamă vrajă, draga tatii, se îmbunează omul, mai schimbă obiceiul, caută-ți ursitul în ciubăr și în oglindă.

Dăm și noi curs îndemnelui părintesc, dar numai pentru a arăta ce vrea să zică, în noaptea dintre ani, fata, nemâncată și nebăută, cam pe la ceasurile zece ale nopții, aduce în casă un ciubăr nou, nefolosit, în care toarnă vreo două, trei găleți cu apă curată din apă mergătoare, așază între ciubăr și o oglindă mare de perete dată jos și rezemată de masă o scândură tot nouă, se încuie singură în odaie, se dezbracă la

pielea goală, își despletește părul și, plimbându-se pe scândură dintr-o parte în alta, se roagă Atotputernicului să-i arate ursitul fie în oglindă, fie în ochiul de apă, cum orice datină are și consecințe nefaste, și aceasta nu face excepție, dacă-și vede ursitul în sicriu, e semn că se va căsători, însă nu se va bucura prea mult de soț, fiindcă, în scurtă vreme, soțul își va pierde această calitate prin deces, dacă vede sicriul gol, va muri ea în curând nemăritată, dacă nu observă nimic, tot ca moartă va fi, căci îi este ursit să rămână fără bărbat. A da oglinda jos de pe perete an de an, nu-i greu, măcar ai ocazia să mai colbuești și să îndepărtezi păianjenii adunați în spatele ei, ba o și ștergi ca să fie clară și mulțumită, poate se îmbunează și nu arată sicrie, Doamne ferește de așa prevestire, ci un fecior frumos, chiar de nu-i așa frumos, baremi să i se vadă limpede chipul, să-l poată identifica în realitate, nu să-l încurce cu altul gata însurat, să mai aibă de furcă și cu consoarta acestuia, dacă tot luată și pusă înapoi se întâmplă să se spargă, vor cumpăra alta, că nu-i un capăt de țară, pentru măritiș merită înlocuită, scândurile noi nu ridică probleme, tatăl aduce din pădure trei bușteni, îi taie în lung cu joagărul, dar și din trei în trei metri, vraja nu precizează cât să fie de lungi, oricum mai mari de cinci metri nu încap în cameră, că tot atâta are fiecare latură a încăperii, astfel ies la scânduri de să-i ajungă pe câțiva ani, preferabil ar fi să nu aibă nevoie mai mult de una, două, hai și trei, patru, le clădește în șură, și ia fata de acolo câte una când se dezbracă și se despletește, singurul inconvenient ar fi ciubărul, nu el ca atare, ci faptul că trebuie să fie an de an altul nou, ciuberele sunt de folos la casă, cum ea își caută perechea în luciul apei din ciubăr an de an, au la ciubere de pot da și la alții, chiar au dat, au unul bun la înmuat rufele, altul pentru săpunul de casă și leșie, unul pentru cărnurile porcului tăiat iarna, altele destinate boabelor de porumb sau păstăilor puse la uscat,

de această dată se răscoală mama, știi ceva, draga mamei, eu nu am de gând să-mi umplu podul casei și șura cu ciubere, cum nu am de gând să-i burdușesc chimirul dogarului cu bani, am mai dat din ele și la nurori, nu le mai trebuie altele nici lor, gratis la vecini nu le-aș da, roagă-te și tu mai cu evlavie și cu mai multe lacrimi în ochi, steie-ți capul la rugăciune nu la prostii, pesemne greșești ceva, undeva, grăbită cum ești să te măriți, îi fi uitat să-ți dai opincile și colțunii jos din picioare, vraja spune la pielea goală, nu și desculță, așa e, batăr că și talpa piciorului are piele, n-ai înțeles tu bine, ori ai făcut alte greșeli, poate nu te-ai despletit cât trebuie, poate pășești prea săită pe scândură, nu fi șovăielnică și rușinoasă, calcă apăsător și bagă de seamă să nu calci pe lângă scândură, poate îți acoperi rușinea cu palmele, în loc să le împreunezi la rugă, nu te rușina, că nu te vede nimeni, nimeni nu te pândește, măcar de te-ar pândi vreun flăcău la fereastră, poate se lasă pradă poftelor, și-l ademenești, astfel, la însurătoare, că trup fain și ce-ți trebuie la el ai, că-i rămâne fată bătrână, îi rămâne, până la urmă te vei împăca și cu gândul ăsta, îmbucurător e faptul că nu ți s-au arătat copârșeie, Doamne păzește-ne, apoi chiar nimic nu ai văzut în apă ori în oglindă, niciun chip care să semene cât de cât a bărbat, ba, mamă, am văzut anul trecut, Doamne nu mă înnebuni, și cine era, nu știu, că am uitat să șterg bine oglinda, cum era, cum să fie, burduhos, cu ochii holbați și cu dinții de jos la vedere, ptiu, drace, seamănă leit cu holteiul tomnatic din sus de moară, decât acela care te scuipă când vorbește, care se uită airlea când te privește și care pute mereu a nespălat mai bine să nu ți se arate nimic cât îi fi și îi trăi, mai spun una și te las, mi-e și milă de tată-tău, du-te după tisă pentru talgere, fugi după bușteni pentru scânduri, adu ciuberele în spate, în cele din urmă, tot alergând prin păduri și pe munți își va lua câmpii, altceva ce să mai zic, mai leagă pa-

rii, că sunt în gard și nu avem de-i înlocuit, nu pot, mamă, ca să fac vraja asta ar trebui alt gard.

La să vedem de ce este necesară înlocuirea împrejmuirii, tot în noaptea de anul nou, cam aglomerată sărbătoare, fata se apropie cu ochii închiși de gard, pune mâna pe un par, de la cel atins numără, mergând îndărăt, nouă pari, când ajunge la al nouălea deschide ochii și îl ia în seamă, dacă e drept, frumos, cu coajă și gros, viitorul mire va fi înalt, frumos, bogat și gros jos, dacă e fără coajă și subțire, va fi sărac și jigărit, dacă are cepuri, bărbatul care o va lua în căsătorie e vădov și cu atâția copii câte cepuri are, dacă dă de un gol lăsat de parul desprins și căzut, nu se va mărita, uitându-te la gardul fetei, deși nu are goluri mai deloc, crescându-i, astfel, șansele de a se căsători, îi înțelege reticența de a recurge la acest ritual, nu vezi unul cu coajă, drept, frumos și gros mai ales, toți sunt subțiri, îndoți ca vai de ei, asta ar fi cum ar mai fi, dar nu e unul fără cepuri, nu cu două, trei, ci de la opt în sus, doar i-a verificat ea nu o dată, decât cu un vădov bătrân și cu o droaie de plozi după el, preferă să nu-și folosească niciodată darurile trupești, iată de ce nu a urmat obiceiul, se gândește că nu dă cu parul dacă-l roagă pe tatăl său să înlocuiască parii ca să-i poată lega, dar acesta nu se lasă înduplecat, nu vrea să schimbe gardul din pricina nostalgiei, e un bărbat sentimental, așa îl are din copilărie, l-a moștenit de la moșul său, cum fata nu vrea să-i conturbe nostalgia și să-i stârneasă mânia, își mută gândul la legatul socului.

În seara zilei de Sfântul Vasile, deci în prima zi din an, pretendența la căsătorie merge la socul din fundul grădinii cu miere, pâine și cu sare la ea, așază darurile aduse la tulpina tufei, își desprinde firul roșu de lână împletit în cosiță, leagă cu el creanga aflată mai aproape și rostește de trei ori un descântec lung, care începe cu bună seara, soc, soroc, fiind prea lung și stâr-

nind plictiseala cititorului, nu-l reproducem, spunem doar că ritualul, care forțează destinul și-l determină prin forța magică a cuvintelor rostite și a darurilor făcute să fie favorabil celui care-l invocă, nu precizează finalitatea, bună sau rea, așa că fata noastră va strica un ghem de fir roșu fără a fi sigură pe ceva, lucru bun e că are soc în grădină, l-au plantat părinții săi când și-au întemeiat căsnicia, cu gândul că florile sunt bune de socată, fără a bănuși că și crengile vor avea un rost, mai bine nu l-ar fi avut, cum an de an nu s-a petrecut ceea ce ne așteptam cu toții, mai ales protagonistă povestirii de față, concluzia ar fi ori că descântecul are o hibă necunoscută, ori că darurile nu sunt pe placul socului, dacă cineva îi poate da de capăt încurcăturii să o facă.

S-a vorbit aici și de răzima-tul lobdelor, din păcate am făcut o confuzie, obiceiul nu arată ur-situl fetei, ci dacă unul sau mai mulți din familie își dau obștescul sfârșit anul viitor, după câte lem-ne însemnate cu numele celor ai casei rezemate de perete în cerdac au căzut peste noapte, cum fina-lurile tragice întristează, nu vom descrie ritualul și nici nu o vom pune pe eroina nemăritată să re-curgă la el, nu poți ști ce-i rezervă anul ce vine.

Doar aceste datini și obiceiuri cunoaștem, dacă aveți de știre de altele, spuneți-le, nu nouă, ci fetei din poveste, poate, urmându-le, la anul își întoarce Dumnezeu fața spre ea și-i trimite cine știe de unde un tânăr înalt și frumos, bogat și drăgăstos, așa cum și-ar dori orica-re fată de la sat, ca să nu ne referim

la oraș, unde pretențiile pot fi mai rafinate.

***

Mai sunt câteva zile până la Crăciun, ca mai toate femeile din sat, și fata din poveste, ajutată de mamă-sa, este prinsă cu pregătirile pentru sărbătorile de iarnă, curățenie și rânduială, prepararea bucatelor, împodobirea bradului de Crăciun și câte altele, alergând ea încolo și încoace prin bătătură, se aude strigată din șură, nevastă, unde să mut scândurile și butoaiele astea, că tare mă încurcă la car, ea zâmbeste fericită, nu e un zâmbet de acum, e unul neșters de pe chip încă din toamnă, când s-a măritat cu un fecior fain, de seama ei, venit de pe sate, probabil adus dacă nu de talgere și de soc, cu siguranță de dorința lui de a nu rămâne holtei bătrân.

Adio în noapte

Alexandru JURCAN

S-a desfășurat la Cluj Festivalul Filmului Francez, ediția a 24-a, în condiții severe de pandemie, cu mască, distanțare etc. S-au ales filme regizate de femei – cu mici excepții. Adică? Audrey Diwan, Hafsa Herzi, Manele Labidi, Jessica Palud. Din lipsă de timp, am ajuns doar la filmul *L'Adieu à la nuit/Adio în noapte*, 2019, regizat de André Téchiné, cu Catherine Deneuve (Muriel), Kacey Mottet Klein (Alex), Oulaya Amamra (Lila). Regizorul promite „un cadru mitologic”. Așa este: o natură darnică, livadă imensă de cireși, centru ecvestru... Totul în opoziție cu drama propusă, cu disperarea oamenilor.

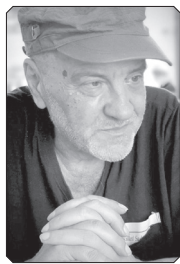
Muriel, bunica, se bucură să-și revadă nepotul (Alex). Doar că el... e convertit la Islam și vrea să plece în Siria. Da, spălarea

creierului s-a produs. Ce are de făcut Muriel? Să-i împiedice plecarea cu orice preț. Nu voi dezvălui finalul, mă feresc de gafe. Nu pot trece cu vederea lupta obstinată a bunicii, care știe că Alex a ales infernul ireversibil. Cunoaște un băiat care s-a întors de acolo și-l roagă să-l sfătuiască pe Alex. În zadar! Până unde poate merge disperarea oarbă a lui Muriel?

În realizarea scenariului, Téchiné a utilizat cartea de interviuri *Les Français jihadistes* de David Thomson. Problematika terorismului e un subiect arzător, însă filmul nu deschide alte perspective asupra acestui fenomen neliniștitor. Cu toate acestea, regizorul evită clișeele și abordează o direcție de thriller bine ancorat psihologic, subliniind fără ostentație imatu-

ritatea acelor tineri. Un film sensibil și brutal. Necesar.

Jurnal de pandemie

Marian ILEA

6 mai, anul 2020

De dimineață bună, plec din Baia Sprie cu o mașină plus șoferul. Într-o jumătate de ceas ajungem la locul faptei. Pe malul Lăpușului, lângă podul pe care, după ce-l vom trece, ne vom opri în cătunul Întrerâuri, la crâșma și la casa lui Ilie Sokolov, cel care nu se teme de Noul Coronavirus: „Deocamdată io zâc că nu. Mai trag câte-o țuică, da' nu mă spăl cu ea pă obraz și pă mânuri, numa' dau cu ea pă dinăuntru”.

În curtea din față a Crâșmei de la Pod, pe o masă, stau zece pâini.

„Ai transformat bunătate de crâșmă în magazin de pâine”, îl tot muștră lumea pe crâșmar. Crâșmarul se scarpină în cap și degetele groase sparg mătreața ce i se împrăstie pe sfetărul de lână și acolo și rămâne. „Da, puteți bea o cafea ori o vodculiță, nu ne stricăm vechile obiceiuri, da' și p-astea noi le-avem în vedere!”, zice crâșmarul, arătându-ne pâinile de pe masă. Ne face semn să mergem în curtea din spate, unde patru consăteni își împart o sticlă de vodcă – cu măștile pe masă. A înverzit pădurea. Râul s-a umflat. Se poate coborî pe albia Lăpușului cu un caiac vreo 30 de kilometri.

Ne așezăm pe o băncuță sub viță-de-vie. Sosesc și cafelele. E pandemie în oraș. Nu-i nici o grabă. Imediat după cafea, Ilie Sokolov, fiul lui Mihail Sokolov, ne invită și în casa lui: „În general, aproape nimic nu ne trebe de la oraș”, zice Ilie. „Amu' da, în perioada asta, am stat mai prost cu banii... și soția a mere un miez la lucru la o fabrică de canapele. I-oi da o mașină pentru mârș și vinit, și mai am și-un 4x4...”

În curtea mare, Ilie Sokolov are o filigorie, are slănină și țuică de pere. Ne-a umplut paharele Covid-19, aduse de noi, din plastic, igienice, de unică folosință. După ce taie slana în lungime, în felii groase, cuțitul o împarte în bucăți cât îmbucăturile. Apoi ciopârțește două cepe roșii. Îmbucăm și se apucă de povestit.

„Io nu mărg la lucru la patron. N-am fo' veci. Io am un miez de pensie de la stat, că am o hibă la ochiu' stâng. Mi să traje de pă când am avut opt ai. Mămuca mă duc în cârcă pă drumu' de la săcerat până-n curtea asta. Da' ceasu' cela rău o adus un câine care n-o lătrat, da' o sărit la iè și-o mușcat-o de picior, că m-o scăpat din cârcă. Roată... uită-te-aci, mi s-o tăiet capu', domnule Ilea. De-aci pân'-aci, da' vezi ce fain s-o prins la loc? N-o fo' grav rău, mai tare-o fo' sperietura mami. Numa' că m-am ales, din căzătura aia, c-un bai la ochi și, când am crescut, c-o pensie”, zice Ilie Sokolov, umplând la loc paharele cu pălincă. Îmbucăm pită făcută în captior, cu slănă și cu ceapă.

Ne vorbește despre ofițerul rus, Mihail Sokolov.

„Aci s-o ascuns tata, pă culmea asta, Întrerâuri, pă drumul care te duce rapid în Târgu Lăpușului. După iel, mai am numa' o mătușă în Rusia, bătrână tare, sora lu' tata. Cum de-o ajuns aci? Ușor. Întii o fo' prizonier la nemți, care l-o batjocorit și l-o tatuat c-o svastică pă mână și doi de «S» hăpt sub urechea dreaptă. Că așe le-o plăcut lor. Da' Mihail Sokolov nu i-o răbdat și-o fugit în Copalnic, de s-o ascuns la un bătrân. Zîua lucra la bătrânu' ăla, și numa' noaptea dorme la nemți, ca prizonier. Așe ne spunè când am apărut noi, ca familie a lui. O stat ascuns acolo și când o vinit rușii lui. De-l vedeu tatuat cu însemnele alea pă piele, îl împușcau fără să mai asculte povestea căpitanului sovietic Sokolov Mihail. Despre mama ce pot să vă spun? Tânără, faină, cu douăzeci de ai mai tânără ca tata. Așe că s-o hotărât să să ieie amândoi. S-o dus iel în Târgu Copalnic-Mănăsturului și și-o vândut pistolu' ca să-și cumpere haine. Apoi s-o tras încoace. De-atunci nu l-o mai căutat nime-n veci. Nici comuniștii. Nici nimeni. Pân'-o murit, altu' n-o mai coborât nici în Copalnic și nici altundeva. S-o temut, s-o ferit, o-nvățat a vorbi românește, cum o putut. La Aspra, peste două culmi de la noi, mai trăie un rus. Cu acela nu s-o tare-nțales, așa c-o rămas certați și nici nu s-o mai căutat. Tata iera rus din Voronej, celălalt iera ucrainean, poate de-aia. Așa că sângur s-o apucat de făcut vilă cum p-aci nu iera. Îi asta din spate. Cu etaj. Cu mâna lui îi făcută tătă. Iel o făcut cărămidă ca-n Rusia. Prima vilă din Întrerâuri. Amu-s și-altele. (Pauză.) Și-n anu' 1989 o prins curaj ș-o trimis o scrisoare pân avion în Voronej, la familia lui, c-o zis să trimită să știe și-ăia pă unde ș-o trăit iel traiu', că de-amu' n-o mai trăi, și nici n-o mai trăit”, zice Ilie Sokolov și îl podidește plânsul. Își pleacă ușor capul și ne toarnă iar în pahare. Apoi se duce și ne aduce cârnați. Și ne tot povestește.

Ceasurile amiezii. Ne ridicăm să plecăm. În oraș ne așteaptă Noul Coronavirus.

Rămas bun, la mașină. Ilie: „Avem și urmași, domnilor, familia Sokolov mere mai departe. Am o fetiță de douăzeci și șase de ai, și-un ginere cât doi ca mine, și mai am și două tractoare, numa' să putem lucra”.

Ilie Sokolov intră în casa cu etaj. Iese iar, alergând spre mașină. Oprim. Își trage sufletul. Ne arată o fotografie cu un ofițer sovietic din al Doilea Război Mondial, apoi ne salută militărește și spune: „Dumnealui îi Mihail Sokolov, tata!”

Din volumul în curs de apariție: Marian Ilea, *Crema de gălbenele și curcubeul. Povestiri maramureșene*, ilustrații de Mihai Olos, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2020, pp. 79-82.

O povestire cu fantome

Gheorghe GLODEANU

Chiar dacă Edith Wharton (1862-1937) este o autoare mai puțin cunoscută pentru cititorul român, ea s-a bucurat de un prestigiu deosebit în Statele Unite, numărându-se printre câștigătorii prestigiosului Premiu Pulitzer și fiind nominalizată de trei ori la Premiul Nobel pentru Literatură (1927, 1928 și 1930). Narațiunea *Mai târziu* a apărut în 1910 în „The Century Magazine”. Este vorba de o povestire cu fantome, unul dintre miturile esențiale ale literaturii fantastice. Relatarea se deschide cu o afirmație aparent ambiguă, rostită de către Alida Stair, prietena lui Mary Boyne, afirmație al cărei mister va fi dezlegat abia în final: „– Vai, bineînțeles că există, dar nu vei ști niciodată care este”. Ulterior, fraza inițială va fi nuanțată în felul următor: „«Nu vei ști înainte să fie prea târziu», zicea ea. «Nu vei ști înainte să fie mult prea târziu»”. Narațiunea prezintă eforturile depuse de către Mary și Edward Boyne pentru a găsi o locuință la țară, în ținuturile sudice sau sud-vestice. La sugestia Alidei Stair, o prietenă de familie, ei se decid să achiziționeze casa Lyng din Dorsetshire. În mod paradoxal, cei doi americani romantici preferă o casă veche, cu o arhitectură neobișnuită, chiar dacă este lipsită de unele facilități precum curentul electric sau apa caldă. Mai mult, în loc să se sperie, soții Boyne se bucură în momentul în care aud că locuința este bântuită de o fantomă. Acum se reia fraza inițială, legată de existența fantomelor în casa Lyng: „– Vai, bineînțeles că există, dar nu vei ști niciodată care este”. Bunăstarea celor doi soți se explică prin câștigurile obținute de la Mina Blue Star. Abia mai târziu aflăm că această prosperitate se datorează falimentului altor acționari.

După mutarea lor în casa cu fantome, Mary simte că se schimbă ceva în viața soțului ei. Parcă acesta ascunde o taină și se întreabă dacă nu cumva imobilul bântuit este motivul schimbării. La un moment dat, viața tihnită a cuplului este perturbată de primirea unei scrisori în care, prin intermediul unui articol de

ziar, Edward Boyne este acuzat în privința activității desfășurate la Mina Blue Star. Suspiciunile femeii sunt însă risipite de către inginer, care afirmă că totul este în regulă și că acțiunea judecătorească a fost retrasă. Într-o bună zi, în timp ce vizitează împrejurimile casei, Mary întâlnește un tânăr, care îi spune că dorește să îl întâlnească pe domnul Boyne. În mod straniu, inginerul pleacă în compania străinului misterios, fără să lase vreun mesaj. Textul insistă pe reacțiile femeii îngrijorate, care nu își poate explica dispariția soțului ei. Nu pricepe cine putea fi enigmaticul necunoscut pe care inginerul l-a urmat imediat, fără să crâcnească. Sunt interogați servitorii și se demarează o amplă anchetă. Investigația și suspansul constituie câteva dintre trăsăturile esențiale ale romanelor polițiste, utilizate cu succes și de Edith Wharton. Pe de altă parte, trimitere la fantome țin de recuzita prozei fantastice. Misterul este dezvăluit de vizita inopinată a avocatului Parvis, căruia și-a adresat scrisoarea neterminată Edward Boyne. Omul legii este cel care prezintă adevărul legat de afacerile inginerului. Este vorba de problemele ce vizează Mina Blue Star și de sfârșitul tragic al lui Bob Elwell. Tânărul acționar s-a sinucis în disperare de cauză, deoarece a împrumutat banii pe care i-a investit în mină și se găsea într-o situație disperată. Din poza din ziar, Mary descoperă că bărbatul care a venit după soțul ei este chiar Robert Elwell. Străinul a murit cu o zi înainte de dispariția lui Boyne. Prin urmare, Mary s-a întâlnit cu fantoma fostului acționar, care a dorit să îl pedepsească pe inginer. Dar tânărul misterios care a venit după Edward Boyne poate fi privit și ca o întruchipare a morții. Drept consecință, narațiunea verifică adevărul afirmațiilor rostite de către Alida Stair în debutul relatării: „Nu vei ști înainte să fie prea târziu”, zicea ea. „Nu vei ști înainte să fie mult prea târziu”. În ciuda premiselor, narațiunea nu ne prezintă o casă bântuită, ci „fantomă personală” cu care se confruntă inginerul Edward Boyne.

Se apropie galul

Gheorghe MOGA

În vorbirea ardelenilor din unele zone viticole se putea auzi, cu decenii în urmă, un astfel de enunț sau altul asemănător: *în ce zi cade galul?*, cu referire la începutul culesului viilor. Ambiguitatea enunțului, pentru vorbitorul de azi, este dată de faptul că, la perechea de omonime înregistrată de dicționare (*gal*¹ „persoană care făcea parte din populația de bază a vechii Galii” și *gal*² „unitate de măsură pentru accelerație”), se adaugă un al treilea termen, al cărui sens nu se deslușește într-un enunț atât de scurt. Pentru cei bătrâni, ziua în care era pomenit Sfântul Gall era un reper temporal de care ținea cont întreaga colectivitate. Inconsecvența noastră grafică se cere motivată. Prin scrierea cu inițială minusculă sugerăm faptul că avem de-a face cu un *e p o n i m*, cu un nume comun provenit dintr-un nume propriu.

Dovada că nu avem de-a face cu un fapt lingvistic izolat am găsit-o într-un volum ai cărui autori sunt cercetători ai Institutului de Etnografie și Folclor „C. Brăiloiu”. Este vorba despre *Sărbători și obiceiuri*, apărut la Editura Enciclopedică, în 2003, volum în care sunt sintetizate informațiile („izvoare de istorie orală”) de la 765 de subiecți din 139 de sate din Transilvania. Partea I se referă la *Ciclul familial* (nașterea, nunta, înmormântarea), partea a II-a cuprinde informații despre sărbătorile din *Ciclul calendaristic*, iar partea a III-a este dedicată sărbătorilor și obiceiurilor din *Viața comunitară*. În paginile despre sărbătorile și obiceiurile din calendarul agro-pastoral găsim și răspunsurile la întrebările despre „culesul viilor”. La întrebarea referitoare la data la care se culegeau viile, unele răspunsuri sunt vagi („fiecare culegea când putea”, „în octombrie”, „la începutul lui octombrie”), altele, provenind din județe diferite, conțin date fixe („La 16 octombrie începea culesul viilor”). La 16 octombrie, romano-catolicii își aduc aminte de Sfântul Gall, cel care s-a făcut cunoscut ca misionar și predicator creștin. Născut în anul 550 în Irlanda, ajunge în Germania și, mai apoi, în Elveția unde duce o viață de eremit; moare la 16 octombrie, la vârsta de 95 de ani. De numele acestui „apostol al Elveției” se leagă și numele orașului Saint Gallen. Legenda spune că în, ultimii ani ai vieții, slujitorul Sfântului Gall devenise un urs care-l ajuta la căra-

tul lemnului de foc. Orașul Saint Gallen a păstrat ursul, așezându-l pe emblema sa.

Așadar culesul viilor începea după ce se consulta calendarul, adică în *ziua când cădea galul*. Se culegeau, mai întâi, viile din afara vetrei satului; la întoarcerea din vii, se dădea plata, în must, celui care a păzit viile (pârgar, vințeler). Culesul viilor de acasă dura mai mult. Fiindcă în același răstimp se desfășurau și alte lucrări agricole (culesul porumbului, tăiatul tuleilor, recoltarea sfeclei furajere), cei cu suprafețe mari de vie erau nevoiți să-și caute culegători și botași din alte sate. Cei din satele de munte se ofereau să ajute, urmând a primi plata, în must sau vin, pe care-l vor căra în putini lătărețe pe spinarea cailor. Zilele cu voie bună cunoșteau și episoade mai puțin plăcute. Cei care nu-și puteau stăpâni pofta la vederea ciorchinilor *varoși* și mai adăugau, seara, o cupă de must... se întorceau singuri și grăbiți în grădină. Din astfel de întâmplări s-a ajuns să se spună despre obrazul *murdar* al unui copil că este precum *c... la cules*.

La întrebarea „Cum se numea culesul viilor?”, informatorii din câteva județe ale Ardealului au răspuns în același fel (cu mici modificări fonetice): *siretiu*, *surechi*, *suretiu*, *suret*. Recunoaștem sub aceste variante fonetice un împrumut din limba maghiară: *szüret*. Și alți termeni legați de muncile culesului își au originea în limba maghiară: *șeitău*, *a mojarli* (de la care s-a format numele uneltei cu care se fărâmițează strugurii: *mojarlău*).

Pentru viticultori, culesul strugurilor este cea mai plăcută muncă din lungul șir al lucrărilor grele, dar făcute cu pasiune, așa cum sugerează câteva proverbe dintr-o țară a vinului: „Houe-moi profond/ Taille-moi rond/ Ôte-moi la mousse/Je te remplirai la brousse” (Sapă-mă adânc/ Taie-mă în cerc/ Stoarce-mi mustul/ Eu îți voi umplea punga” și acesta: „Pour avoir le raisin/ Il faut caresser la souche” (Pentru a avea struguri/ Trebuie să mângâi butucul). De dulceața și aroma strugurilor se bucură peste an(i) și cei pentru care închinarea paharelor este o „îndeletnicire cuviincioasă” și cei cărora în zodie li se prezice că „apa le va fi cu primejdie”. Degustarea în singurătate poate fi însoțită de o lectură pe măsură: Răzvan Voncu, *O istorie literară a vinului în România*, apărută la Editura Curtea Veche în 2013.

Solilocvii inutile

Ioan F. POP

Nu există neajuns mai prăpăstios și mai dezumanizant decât lipsa acută de curiozitate. Când crezi că nu mai ai nimic de aflat, că pentru tine nu mai există mistere, că lumea e o bagatelă pe care ai deslușit-o din prima, ești mort chiar dacă mai abuzezi de poziția humanoidă. Căci curiozitatea, mirarea sînt viața însăși, dimensiunile care îți procură acesteia un sens, o perspectivă ontologică. În afara lor, stagnăm în vidul certitudinilor anancastice, în perimetrul exiguu al amăgirilor și al falselor infailibilități.

*

Tot vorbind *profesional* despre M. Eminescu și I. Vulcan, despre întâlnirea rarismă dintre genialitatea în potență și generozitatea în act, am ajuns să o fac în mod destul de patetic, fiind dispus să pererez chiar și în pustiu. Despre scriitorii și gânditorii care îmi plac îmi vine să vorbesc pînă la leșin. Nu știu dacă, referitor la opera lui M. Eminescu, s-au făcut toate interpretările posibile, dar despre el s-au spus, cu siguranță, toate ineptiile posibile. E greu să spui ceva inedit despre Eminescu, chiar și prostiile noi sînt greu de formulat, pentru că s-au epuizat cam toate. Trebuie să fii cu adevărat geniu pentru a te elogia înflăcărat chiar și cei care nu te-au citit. (De fapt, în cazul său, genialitatea pe care o tot invocăm patetic este mai mult *scuza* cu care îl gratulăm pentru faptul că nu prea îl mai citim).

În cazul lui Eminescu, am putea recurge la cuvintele lui Nietzsche, referitoare la Goethe: „pentru majoritatea oamenilor nu este decât o trîmbiță a vanității în care se suflă din timp în timp...”. Deși a debutat cu *De-aș avea*, el a încercat, în scurta lui viață, limitele dubitativității existențiale – *de-aș fi*. A încercat să fie absolutul a tot ceea ce n-a avut... Merită formulată și interogația, în legătură cu debutul lui M. Eminescu din revista *Familia*, și anume ce se întîmpla dacă în loc de binecunoscutul și entuziastul răspuns al lui I. Vulcan: „Cu bucurie deschidem coloanele foaiei noastre acestui june numai de 16 ani, care cu primele sale încercări poetice trimise nouă ne-a surprins plăcut”, acesta ar fi răspuns sec: *deocamdată răspunsul este nu, mai încearcă*. Fără a cădea în speculații și exerciții psihanalizabile inutile, trebuie totuși admisă și varianta că, poate, tînărul poet ar fi fost atît de dezamăgit, chiar inhibat, încît să amîne sau chiar să renunțe la a mai scrie poezie. Căci a rețea din start, chiar cu temei critic, idealul și avîntul unui tînăr poet poate duce, psihologic, la abandon. Ducînd speculațiile la limita posibilului, ne putem închipui că acest răspuns l-ar fi putut îndepărta definitiv pe Eminescu de scris, chiar dacă este aproape imposibil să ne ima-

ginăm literatura română în absența lui.

Din fericire, generozitatea lui I. Vulcan era mult mai mare decât posibilele lui rezerve de ordin estetic, deși, în acest caz, le-ar fi putut avea. În acest fel, un gest de o munificență aparent neînsemnată a generat și stimulat vulcanul poetic eminescian. Faptul în sine poate părea unul minor, dar, în realitate, este cel care a schimbat evoluția ulterioară a întregii literaturi române, prin raportarea directă sau indirectă la scrisul eminescian. Eminescu rămîne paradigma autoritară a literaturii noastre, cel care a dat limbajului poetic o nouă dimensiune. Iar acest fapt nu poate fi separat total de primul său pas literar. Probabil că oriunde și oricînd ar fi debutat, Eminescu rămînea tot Eminescu. Doar că noi îl știm, cum îl știm, pe M. Eminescu debutat de I. Vulcan.

*

Poate fi salvată valoarea cu prețul compromisului și a imoralității? – iată o interogație inclementă care poate conturba *digestia* axiologică a literaturii române, multele ei cedări și pactizări cu puterea politică. O valoare, oricărei categorii i-ar aparține, care ajunge să fie *salvată* de imoralitate și de oportunism nu mai rămîne valoare întregă, ea ajunge, cel mult, una mutilată, aservită. Chiar dacă esteticul nu poate fi judecat și cu criteriile morale, acestea din urmă adaugă anumite dimensiuni complementare operei, sporindu-i credibilitatea și prestigiul. Dimensiunea umană a unei creații se naște din sinteza esteticului cu eticul. Măreția literară nu se poate înălța pe micimile comportamentale, perspectiva postumității nu se întreține cu efemeridele aranjamentelor conjuncturale. Nu poți fi apologetul moralității în scris și să te comporți total imoral în viață decât cu prețul schizoidiei. Nici chiar genialitatea nu poate scăpa total de *umbra* datelor umane. Dintr-o biografie compromisă nu poate ieși decât o valoare pătată. Căci ce valoare poate avea un talent pus în slujba ocultării unui comportament mizerabil?

*

Concert de J. S. Bach în Catedrala gotică din orașul german Ulm, aflat pe malurile Dunării. Puține clipe pot configura dimensionalitatea prodigioasă și precaritatea unei existențe, puține momente ne pot arunca dincolo de limitele noastre direct în unduirile paradisiace. După ce te-ai pierdut în abisul infinităților temporale, în indefinitul spațialităților angelice, e greu să mai găsești un timp nemișcat și un *topos* referențial. Te întorci în tine însuși mai singur și mai pustiu, căci înțelegi mai bine drama umană a unei splendori.

Corespondență Ion Pop – Mircea Zaciu (1964 – 2000)

Ion Pop către Mircea Zaciu

Cluj, 26.VI.1968

Dragă Prietene,

De ce n-aș spune-o, scriu rândurile astea cu un oarecare sentiment de inferioritate. Melancolicul meu noroc, al meu și al altora, e de a nu fi suferit încă șocul care să ne dizloce puțin bunele și blânde moduri de a fi, inofensiva pace de apă stătută. Am și momente când sunt în stare să-mi scuz cuminența de care mă tot plâng, gândindu-mă că e și a altora, mai bravi, ce au poate impresia, ba chiar convingerea, că cutremură universul. M-am speriat citind, la începutul *Antimoriilor* (în trecere și pe la mine, de la Al.C.¹) o frântură de frază în care Malraux vorbește despre „viața mea însângerată și vană”. Un om ca el putea nota totuși, ceva mai jos, că „*c'est le temps où mes contemporains commencent à raconter leurs petites histoires*”²! Dar eu, și alții – ce drepturi avem la astfel de cugetări?

Mă îngrijorează un fapt mult mai aproape de dimensiunile mele: trecerea printr-un lan de grâu care a început să îngălbenească e acum un eveniment din ce în ce mai rar, ca să nu mai vorbesc de atâtea drumuri ce-ar trebui făcute pentru a putea trăi cum se cuvine. Și munții pe care i-am văzut atât de puțin, și amintirea unei zăpezi neelvețiene – dar ce zăpadă, sub un soare ce-ți topea privirile – cu iarba alături, de un verde adânc și hotărât. Sunt lucruri ce se mai pot îndrepta – altele, niciodată. Pentru vara asta sunt gata să-mi fac tot felul de planuri, numai de-aș ști sigur dacă plec sau nu în altă parte. M-aș duce din nou prin nordul Moldovei, trecând de acolo în Maramureșul pe care-l cunosc atât de superficial, singur, cum am mai fost odată pe la Voroneț și Sucevița. Mi-aș dori să pot locui măcar o săptămână într-o chilie răcoroasă și albă, de unde să se vadă numai brazii și cerul, într-o singurătate fertilă, nu ca cea de aici lenevoasă și abia tulburată de aparența unor evenimente; o singurătate care să nu fie izolare, cum atât de paradoxal se întâmplă: în mijlocul unui oraș de 200.000 de locuitori, dintre care doi îți sunt prieteni, ești mult mai izolat decât pe un vârf de munte. De acolo, de sus, te poți uita în jur, peste sate și câmpuri și nori, proiectat pe un fundal de posibilă solidaritate. Căci nu cred că de *relații* particulare am nevoie în primul rând, cât de un sentiment

general, de o conștiință într-un orizont purificat.

Vă amintiți probabil că vorbeam odată despre inutilitatea atâtor povești și perindări la taifasuri prin albastrul cabinet de la facultate, în care fiecare își lăsa micul lui bagaj de observații mondene, în timp ce-și bea cafeleuța plină de zațul unei sorți. Și aș vrea, gândindu-mă la unele și altele, să mi se întâmple cândva ca, urcându-mă în mașina 5, să apară un mic defect și să nu se mai poată opri în stația „Casa copilului”, în stația „Opera maghiară” și în toate stațiile știute, și s-o ia razna aiurea. Dar sunt invariabil depus în Piața Mihai Viteazul. E adevărat, e și o chestiune de voință, dar nu știu cum se face că, fără excepție, ca într-o epidemie, cădem în protectoarea inerție cea de toate zilele. Ar fi nevoie de un nou botez, de o nouă asceză. Eu, cel puțin, fără să fiu „marele păcătos” supus lui „carpe diem” etc., etc., simt cum mă fac vinovat, pe zi ce trece, împotriva mea însumi, de a nu avea tăria sau curajul de a mă judeca destul de aspru. Și mă las în voia curentului. E, prin urmare, de început lupta cu cenușul, dincolo de orice exemplu imediat. Transcriu aci această promisiune, ca un memento. Poate ați descoperit și Dvs. vreo cale, în vremea destul de lungă a acelei fertile singurătăți...

Dar trebuie să încep cu câteva jumătăți de vești bune. Profesorul a spus într-o zi că domnul cu ciorapii purtați o săptămână ar fi făcut în fine gestul și așa nepermis de mult întârziat, trecând peste furiile ad-hoc confecționate³. De e așa, și o doresc din toată inima, sunt cel dintâi care să mă bucur. Mai sunt și altele, nu tocmai rele, pe care le veți afla desigur la întoarcere.

N-am avut încă prilejul să stau mai îndelung de vorbă cu Doamna despre frumoasele itinerarii olandezo-elvețiene – am vorbit doar la telefon zece minute și apoi alte zece, acasă, când m-am dus să-mi iau scri-

soarea și când i-am luat-o și pe cea a Rectorului. Trebuind să mă întâlnesc cu cineva în oraș, am fugit cât am putut mai repede, amânând pe altădată povestea întreagă. Am prins doar câteva crâmpie despre nordul olandez hiper-civilizat, despre Harlemul vilelor și florilor, despre un Amsterdam colosal. Copiii arătau excelent, parcă s-au și rotunjit puțin. Când am intrat, tăiau poze dintr-o revistă ilustrată. Voi mai trece astăzi sau mâine pe-acolo să duc cărțile luate în ultimul timp – adică: Claudia Millian, *Despre Ion Minulescu*; B. Nicolescu – *Cosmologia „jocului secund”*; Alice Călugăru – *Poezii*; Ion Biberi – *Poezia – mod de existență*; M. de Micheli – *Avangarda artistică a secolului XX*; Truman Capote – *Cu sânge rece* (o carte zguduitoare, dură, adevărată). Astăzi cred că intră în librărie și compendiul de *Istoria literaturii române* de G. Călinescu (cred că nu-l aveți). Ar mai fi de cumpărat Arghezi, *Scrieri*, 19.

N-am încheiat, bineînțeles, o să vă mai scriu, numai că nu știu dacă nu v-ați săturat cumva de sărmanele mele tânguiri. Poate mai învăț câte ceva, citindu-l pe acest ultim Malraux și *Trilogia valorilor*, pe care vreau s-o termin pe când vă întoarceți, ca s-o pot restitui în mod civilizată.

Expediind scrisoarea asta și altele, cât va mai fi timp, mă gândesc că de fapt nu de consolare aveți nevoie, cât de o minimă prezență amicală. Și poate că cel puțin atât sunt și aceste împleticite rânduri.

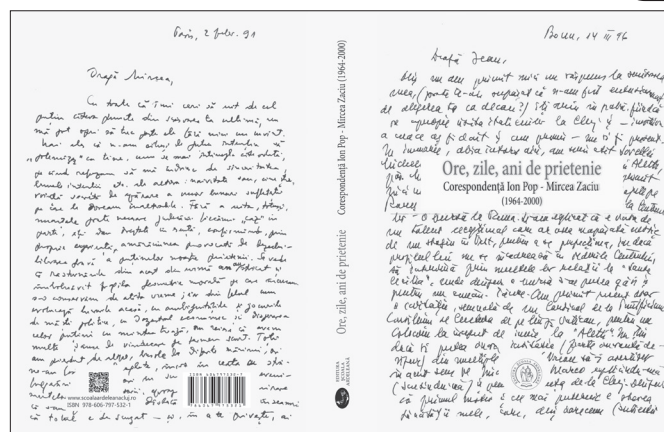
Cu drag,
Jean

Mircea Zăciu către Ion Pop

Cluj, 12.VIII.1968

Dragă Jeane,

Știi oare ce înseamnă singurătatea? Mă simt mai singur și mai abandonat aici, în mijlocul acestei urbe infernale, decât mă simțeam pe țărmul Mării Nordului, pe puntea vasului ce mă purta peste Canalul Mânecii spre o Anglie fără conture precise, printre oamenii străini din orice oraș olandez sau chiar între belgienii ursuzi. Fiindcă „acolo” exista acest „aici” la care mă puteam gândi cu melancolie, un Cluj idealizat, cu prieteni și cu toată dragostea mea, iar acum nu mai este nimic. Fiindcă Occidentul a rămas o simplă iluzie, mincinoasă ca orice iluzie, față de prezentul și locul îngust unde mă simt asediat de moarte. Să-ți înșir întâlnirile mele cu colegii n-ar avea niciun rost, fiecare a fost un prilej de durere ascunsă. De zile mă simt înotând în murdărie și nu mai ating niciun țărm. Căci dincolo era speranța unui termen, al întoarcerii la ai mei, iar aici nu mai e decât fioros sentiment al înstrăinării, neputinței și infirmității. Mă gândesc

pe unde hoinărești la această oră crepusculară? Te pot invidia în voie, cu aceeași invidie curată și cu care mă urmăreai și tu pe mine în traiectoria mea incertă. Roluri inversate. Am citit o carte zguduitoare, *Le zéro et l'infini* a lui Arthur Koestler, de care auzisem de mai bine de zece ani de la Titus Popovici. Îl întorsese și pe el pe dos, dar, cum se întâmplă, nu mi-o „găsea” ca s-o citeș și eu. Până a nu o citi eram într-un fel mai liniștit; acum agitația mea interioară, fără nume și fără formă, a luat un contur precis, iar ceea ce simțeam și puteam rosti cu claritate stă scris acolo. Vom pleca la Gura Râului, deși merg spre un țărm unde o duioșie moartă nu mai poate reînvia în mine nimic. Nu mai cred în pitorescul național și nici în formele noastre arhaice, deși știu că acolo zace încă tot ce a rămas bun și neîntinat în noi. Dar e ca și cum aș reveni de pe planeta Marte. De când m-am întors nu mai reușesc să scriu măcar o scrisoare ca lumea, am atâtea obligații și-mi bat joc de ele. Zilnic mă doare capul, de cinci ori pe zi plouă, sunt de vină. Un lucru îngrozitor mi s-a întâmplat în ultimele săptămâni, de care erai singurul om căruia aș fi vrut să mă destăinui, fără să reușesc totuși, nici când am fost la tine, nici mai apoi, la București. Când te așteptam în cafetăria „Union”, mă gândeam că trebuie să-ți spun acel lucru care mă destrăma și mă făcuse să mă întorc nu tocmai întreg la minte. Ghinionul meu este că pot să mă stăpânesc în așa hal încât nimeni nu observă că umblă printre voi numai umbra mea. Când ai venit la gară, bucuria mea era așa de mare încât mi-a topit gândul de a face destăinuiri. Cu câteva clipe înainte de a te vedea, în dorința nemărturisită și absurdă că totuși vei veni, privind mulțimea aceea balcanică de pe peronul Gării de Nord, nu știu ce val de emoție civică mă încercase zicându-mi că noi aici și acum avem o datorie de plătit față de acești oameni, de această umanitate scoasă din străfunduri primitive la un soi de semi-civilizație de care par așa de speriați și cu care nu știu ce face. Toată mulțimea aceea care alerga nu știu unde nu mă speria, ci îmi dădea sentimentul greu al Țării, ceva de o nespusă tristețe. În aceeași vreme, pe zi ce trece, toată zbaterea mea de a vedea țări străine, consumată acum, îmi pare de o ridiculă zădărnici. Un pumn de impresii ce încep a se încurca și șterge, fi-

xate dezordonat pe o retină obosită, la ce mi-ar putea folosi? Voiam să-mi confrunt „călătoria” cu niște călători de demult și mi-a lăsat lectura lor un gust de diletantism trist. Am citit *Olanda* lui Sadoveanu și n-am găsit decât două-trei accente la care vibram la fel cu acest țaran incult de un geniu leneș ca mălurile deltei pe care o îndrăgise. Între mine și Codru-Drăgușanu sau Dinicu Golescu, o trăsătură de unire: uimirea și decalajul intact dintre civilizații. O fatalitate ne aruncă mereu în orbita noastră de pašalâc care trăiește în iluzia independenței. Un singur călător în care mă pot regăsi: Pantazi⁴. Mă distra, la București, să încrucișez persoane cu care altădată schimbam banalități curtenitoare, un universitar, un publicist, un redactor de editură, numele lor nu importă, care niciunul nu mă mai cunoșteau și treceam pe bulevard pe lângă ei cu liniștea ce ți-o dă anonimatul. Liniștea pe care o încercam pe străzile Strasbourgului, primul meu dorit popas francez, unde știam că nimeni nu mă va recunoaște. Căci la Paris, știi doar, pe chiar terasa unei cafenele din St. Germain, un regizor guraliv (pardon, un operator!) cu amanta lui de ocazie mă pescui zgmoștos-vesel. Mă distrează ideea că sunt totuși un soi de Pantazi, fiindcă cei mai mulți mă iau drept fostul lor coleg, prieten, cunoscut, când în realitate cel întors e altul, cel plecat a rămas acolo definitiv. Scriindu-ți, mă îndepărtez așa de mult de gândul prim al acestor rânduri, dar e acum o pace printre rânduri, o resemnare poate, singura de atâta vreme, și-ți mulțumesc pentru ea ca pentru o pauză între două dureri, ca să-i mai pot rezista celei mari, celei din urmă, singura în care toate s-ar rezolva, pentru totdeauna. Dar când voi avea curajul s-o chem și s-o străbat fără cochetărie și fără

regrete? Există întotdeauna un prilej de amăgire și o speranță deșănțată al cărei nume nu e în fond decât lașitate. Când voi înfrânge-o și pe ea, mă voi simți înțaiă oară liber, fiindcă alții se vor elibera de o prezență atât de incomodă.

Dacă aceste rânduri pot părea anamneze pentru ceea ce medicii numesc cu ușurătate „tipul schizoid”, e o pură fantezie. Din păcate, am nervii așa de tari că însumi mă mir de a fi trecut prin toate încercările ultimului timp. Logic vorbind, trebuia să fiu de mult nebun. Ori, poate... Oricum, iartă aceste pastişe gogolienne, ele sunt involuntare într-o existență (și un scris) atât de livrești... îndeobște. E ora 9 fără douăzeci seara și ce n-aș da să știu ce faci acum, poate pe țărmul Oceanului, la Boulogne ori cine știe unde.

Vale!

Din volumul în curs de apariție: *Ore, zile, ani de prietenie. Corespondență Ion Pop – Mircea Zăciu (1964-2000)*, ediție îngrijită, cuvânt-înainte și note de Ion Pop, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2020, pp. 88-93.

1 Alexandru Căprariu (1929-1988), poet și critic literar, redactor la revista *Tribuna*, director al Editurii Dacia.

2 „A venit vremea când contemporanii mei încep să-și povestească măruntele lor povestioare”.

3 Aluzie ironică la profesorul Alexandru Dima, care, ca membru al comisiei de doctorat a lui Mircea Zăciu, i-a pus numeroase piedici în acordarea diplomei.

4 Personaj din romanul *Craii de Curtea-Veche* de Mateiu I. Caragiale.

La Editura „Caiete Silvane”, în colecția „Poesis”, a apărut, cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, cartea *Lădoi (Padlăda)* de Thököly Vajk.

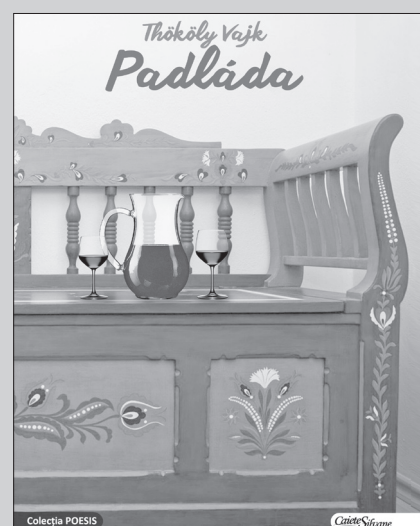
„Cel care scrie versuri nu poate să fie altfel, decât sincer, iar cel care este sincer, acela descrie adevărul în culorile văzute de el. Uneori în alb, alteori în negru, iar câteodată folosind toate culorile curcubeului. Cel care se descrie pe sine prin versuri, care își descrie sentimentele, credința și speranța, acela nu vorbește doar despre sine, ci un pic despre fiecare dintre noi.

În acest volum m-am inspirat din cotidianul dulce-amărui al vieții, din sărbătorile trăite, traducând clipele în gânduri,

sentimente. Am privit uneori spre trecut, am meditat asupra prezentului și am sperat în viitor.

Îndrăgostit de peisajul rural, sălăjean, din curbura Carpaților, rândurile, gândurile acestea sunt ca o ofrandă plină de respect pentru patrie. În volum sunt 111 poezii. Până acum, peste 30 dintre ele au fost prelucrate, puse pe muzică, atât pe scenă, cât și pe discuri, din bunăvoința unor artiști și orchestre.

Sufletul meu, aflat în căutarea Domnului, a iubirii, speranței și înțelegerii, se destăinuie în versurile mele, jucându-se cu imagini și comparații, iar eu încerc să trec prin lumea simțurilor, aidoma unui pârâu jucăuș. Aceste imagini sunt uneori șocante, chiar și pentru mine; am impresia că uneori sunt prea dur, dar

cred că sunt și alții care simt astfel. Poeziile mele sunt pline de empatie. Ofer deci, cu drag, cititorului, acest volum unde culorile inimii sunt pictate prin litere și cuvinte în fiecare pagină.”

Autorul

**SIMONE
GYÖRFI**

(omul, omul)

1.
într-un ungher îndepărtat al minții
aproape că pot să-l ating
colțul meu propriu
de
libertate

2.
o nouă așezare a lucrurilor
poate
o vreme ne-ar mai menține
la doar un pas
de moarte

3.
monstrul
cu chip de femeie
privește sinistru prin mine
râsul metalic
țiuie peste milenii
lumi năruite, deșerturi -
și zici că
omul, omul
e mai presus de soartă?
Ha ha ha
Haaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa

(az ember, az ember)

1.
agyam legtávolabba száműzött sarkában
lehelletnyire, mégis
ott vár reám
saját
különbejártatú szabadságom

2.
az események új feltérképezése
talán
egy ideig még visszatarthat
a halál
innenső oldalán

3.
az asszonyarcú
monstrum
tárgyilagosan átnéz rajtam
fémes kacaja
átfésüli az évezredek
rombadőlt világokat, sivatagot -
s azt mondom, hogy
az ember, ó, az ember
felülmúlhatja sorsát?
Ha ha ha
Haaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa

traducere de/fordította Simone Györfi

**HALMOSI
SÁNDOR**

Két molekula

Két molekula ütközik.
Két fedetlen, csupasz részecske a vákuumtól
való végtelen iszonyában egymásnak feszül.
A felszabadult hő – lélek.

Două molecule

Se ciocnesc două molecule.
În nesfârșita lor spaimă de vid, două frânturi
despuiate, goale, se presează una în alta.
Energia eliberată – suflet.

Kocsis Francisko fordítása/traducere

**DANIEL
HOBLEA**

A treia naștere

Mai aștept, Doamne
poemul
dezurătirea lumii

30 Traduceri

lâna de aur Graalul
mai aștept, Doamne
cu toate cuvintele
la pândă
o floare de foc
rugul constelațiilor
mai aștept, Doamne
să mă naști
a treia oară.

A harmadik születés

Még várom, Uram,
a verset
világ-rúttalanító
aranygyapjút, a Grált
még várom, Uram,
lesre kész
minden szavam
virág, parázsló
csillagkép máglya
még várom, Uram,
hogy megszülj
harmadjára.

traducere de/fordította Simone Györfi

**DINA
HORVATH**

Omul

Mereu se moare și mereu se-nvie
ce-a fost – a fost, ce nu știm – va veni,
dar toate sunt înscrise unde nu e
decât un fir de ață-n niște cuie

și-Acela, Cuiul, lumea o veghează,
o ține-n palmi, o-adoarme, o-nfășează
într-un albastru veșnic, într-o boare
pe care-o simți în orice respirație
și Căreia mereu îi pleci genunchii,
privirea, mersul, lacrima, rărunchii...

Acela-I Omul! noi, niște vâpăi
alunecând prin lume, buni sau răi,
dar teama-mi e că nu ne vom întoarce

spre Tine când, pândindu-Te să vii
foșnetul lumii ne-auzit ne toarce...
Mereu se moare și mereu Tu știi
că-n lumea asta ca o păpădie
pe care-o suflă orișice, oricând
umblăm alunecând, că ne adie
un vânt ce ne îndeamnă-n spre-nserare...

că-n lumea noastră ca o lumânare
mereu se-nvie și mereu se moare.

Az ember

Folytonos a halál és a feltámadás,
ami volt - megvolt, vár ránk az ismeretlen,
de meg van írva minden ott, ahol nincs is más,
mint árva cérnaszál az ágálló szögekben

és Az, a Szög, felvigyáz a világra,
tenyerén tartja, altatja, betakarja
a végtelen kékjébe, lehelletbe,
mit beleérezel minden lélegzetedbe
s Amely előtt örökkön hajtod térded,
pillantásod, tüdőd, könnyeid, lépted...

Az hát - az Ember! mi pedig parazsak,
átsiklunk a világon, jók, avagy gonoszak,
de félem azt, hogy nem térünk meg Hozzád
majdan, ha rejtekeiből megles a nagyvilág,
miközben fonogatja életünk fonalát...
Halottak mindig vannak, Te tudod,
hogy e világ gyermeklánctű csupán,
melynek pelyheit szétfújhatja bárki
s bármikor megcsúsztatunk hívogató szaván
szelek szárnyán, ha bájol napnyugtáiba térni...

mert olyan a világunk, mint a gyertya,
örökkön feltámadva, bár örökkön elhalva.

traducere de/fordította Simone Györfi

**JÁSZ
ATTILA**

A bölények kipusztulása

(részlet)

Csak jóval később

jössz rá, éled át magad is,

milyen lehetett nekik akkor, a szüleidnek,
együtt és aztán majd külön,
mivel hasonló helyzetben vagy épp,
amiben minden emberi lény lehet,
ha elég érzékeny és túlzottan odafigyel magára,
amikor megéli, hogy egyedül van ebben a világban,

bármilyen illúziókkal is kecsegtette magát,
bármivel is próbálta elterelni saját figyelmét,
ott lovagol egyedül a prérin, és érzi,
mielőtt nagyon elkezdené magát sajnálni,
hogy ez azért nem rossz, ez jó, lobog a haja,
tökéletesen szabad,

és persze, hogy ez szomorú is, mert elkülöníti a többiek-
től,
és mert ez a szabadság megváltoztat valamit benne,
ez a szabadság ad erőt neki, reményt,
a reménnyel pedig soha sincs egyedül az ember,
meg kell találja önmagát, de mélyebben
átérzi saját gyökereit is, mint eddig valaha,
aztán lassan az önsajnálát helyett
kíváncsi lesz,

mindig is szeretted volna megkérdezni a szüleidet,
hogy mi volt a baj, de nem merted, halogattad,
gondoltad, hátha véletlenül kiderül, elmondják ma-
guktól,
de nem derült ki és már nem is fogod megtudni a köz-
vetlen okokat,
pedig ez most jobban izgat, mint valaha,

ezért aztán ki kell találni a történéseket, mindabból,
amit tudsz,
és nyilvánvalóan saját hibáid miatt jutsz hasonló
helyzetbe,
pedig egész életedben ezt az egyet szeretted volna
biztosan elkerülni,
szüleid hibáit megismételni,

de hát éppen a préri szabadságának szeretete űz,
terel ebbe az irányba, szüleid sorsa felé,
féktelen szabadságvágyad és hibáid erre predesztinál-
nak,
és nagy kérdés, hogy hiba-e végül, hogy elváltak,
vagy hogy összeházasodtak,

és hogy nem a hibáinkból tanulhatunk-e mindig leg-
többet,
ehhez persze akarni kell tanulni,
ami egyáltalán nem biztos, hogy sikerül,
marad hát legtöbbször a gyengeség,
vagyis a gyűlölet és bosszúállás, betartás a másiknak,

ami pontosan jelzi, hogy végül mégsem sikerült ta-
nulni a hibáinkból,
íme az ember, a szülők hagyatékával hátizsákjában,
tessék,

így kezdődhet újra a történet, tessék végre rendesen
megoldani,
mert valakinek majd meg kell oldania, változtatnia
mindezt,
a sértettséget, sértődést, hogy valamiért
– nyilván a másikat okolva elsősorban – nem sikerült,
megint, nem sikerül legyőzniük önmagukat,
önmagukban az emberit, ahogy neked se,
de igyekszel mielőbb észhez térni,

és eljutsz a végső pontig addigi életed társával és meg-
rémülsz,
hogy nem ezt akartad, hogyan és miért és mikor ju-
tottatok idáig,
korábban is súroltátok már néhányszor a tűréshatárt,
de amikor a szakadék fölött megállsz,
megérzed a mélység hideg leheletét, és visszalépsz,
vagy nem, de most már késő,

hiába nagyon fontos számodra ez a kapcsolat,
legalább mindaz, ami mögöttetek van, menteni kell,
de ez a jelenben nagyon nehéz,

még meg akarod megmenteni a jövőt, ha lehet,
görcsösen, makacsul, ahogy a férfielemek mindig,
nem akarsz úgy járni, mint a szüleid,
és folyton azt kérdezed magadtól,
hogy megteszel-e mindent ennek érdekében,

kérdőjel természetesen, és hiába hiszel benne, hogy
igen,
az már kevés, látod a saját hibáidat, és az övét is,
a vélt hibákat legalábbis, az addigi életed társáét,
ami egyáltalán nem vigasz, inkább megnyugtató,
így talán könnyebb elviselni a sajátot,
megbocsátani a másiknak, de előtte
magadnak is,

ezeket is kérdezed magadtól, és egyelőre annak is
örülsz,
hogy legalább már kérdezni tudsz,
egészen pontosan látod saját gyengeségeidet,
de lesz-e elég erőd megküzdeni vele,
és mindez elég lesz-e a folyamat megállításához,
újabb kérdőjelek persze, a kitartásodban biztos le-
hetsz,
semmi másod nincs és nem is volt soha,
lesz.

Dispariția zimbriilor*(A bölények kipusztulása)**(fragment)*

Doar mult mai târziu
 îți dai seama, resimți și tu
 cum putea să le fi fost lor, părinților tăi,
 împreună și-apoi și separat,
 întrucât ești într-o situație asemănătoare,
 una în care poate s-ajungă orice ființă umană
 dacă e îndeajuns de sensibilă și atentă la sine
 când resimte că-i singură în toată lumea asta,

indiferent cu ce fel de iluzii s-a amăgit,
 cu ce a încercat să-și abată atenția,
 călărește singur prin prerie și simte,
 înaintea de a se căina exagerat pe sine însuși,
 că nu-i totuși chiar atât de rău, e bine, părul îi flutură
 în vânt, e liber cu desăvârșire,

și-i și trist, desigur, lucrul acesta îl separă de ceilalți,
 și pentru că libertatea aceasta îl schimbă în el însuși,
 această libertate îi dă și putere, speranță,
 și dacă are speranță, omul nu-i niciodată singur,
 trebuie să se regăsească pe sine însuși, dar mai
 profund,
 își simte și propriile rădăcini, precum odinioară,
 apoi, încet, în loc de a se compătimi,
 devine curios,

întotdeauna ai fi vrut să-ți întrebi părinții
 care era problema, dar n-ai îndrăznit, ai tot amânat,
 ai crezut că iese întâmplător la iveală, o dezvăluie de
 la sine,
 dar nu s-a aflat și de-acum nici nu vei mai afla
 motivele directe,
 deși te frământă acum mai mult decât oricând,

de-aceea trebuie să ghicești întâmplările din tot ceea
 ce știi, evident,
 și vei ajunge în situații asemănătoare din cauza
 propriilor greșeli,
 deși toată viața ai fi vrut cu siguranță să eviți exact
 asta,
 să repeți greșelile părinților,

dar tocmai iubirea de prerie te mână,
 te împinge în direcția asta, spre destinul părinților
 tăi,
 neînfrânata dorință de libertate și greșelile te-au
 predestinat la asta
 și marea întrebare e dacă greșeala, în definitiv, e că
 s-au despărțit
 ori că s-au căsătorit,

cele mai multe învățăminte nu le tragem din
 propriile greșeli,
 pentru asta ar trebui să și vrei să-nveți,
 ceea ce nu-i deloc singur că-ți reușește,
 deci rămâne cel mai adesea slăbiciunea,
 adică ura și dorința de răzbunare, adică fidelitatea
 celuilalt,
 ceea ce arată precis că până la urmă n-am reușit
 să-nvățăm din greșeli,
 iată omul, cu moștenirea părinților în rucsac, poftim,

povestea poate s-o ia de la capăt, rezolvați-o, în
 sfârșit, cum se cuvine,
 pentru că trebuie s-o rezolve cineva odată, să
 schimbe totul,
 ofensa, supărarea că dintr-un motiv oarecare –
 învinuindu-l cu precădere pe celălalt – n-a mers,
 nu reușesc, din nou, să se învingă pe ei înșiși,
 umanul din ei înșiși, așa cum nici ție nu-ți reușește,
 dar te străduiești să-ți recapeți cât mai repede
 luciditatea,

și ajungi până la punctul final cu tovarășa vieții tale
 și te-ngrozește
 gândul că n-ai vrut asta, când și cum ați ajuns până
 aici,
 ați atins și mai înainte de câteva ori limita
 suportabilității,
 dar, când te oprești deasupra prăpastiei,
 simți răsufierea rece a adâncului și faci pasul înapoi,
 sau nu, dar deja e prea târziu,

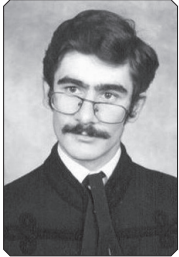
nu contează ce importantă e pentru tine relația asta,
 trebuie să salvezi măcar ceea ce se află îndărătul
 vostru,
 dar e extrem de greu în acest prezent,

mai vrei să salvezi și viitorul, dacă se poate,
 crispat, îndărătnic, așa cum fac întotdeauna bărbații,
 nu vrei să pățești ca părinții tăi
 și te întrebi neconținut
 dacă faci totul în interesul acestui lucru,

e un semn de întrebare, firește, și-n zadar crezi că da,
 atât deja-i prea puțin, vezi și propriile greșeli, și pe
 ale ei,
 sau pe cele considerate greșeli, ale tovarășei tale de
 viață,
 ceea ce nu-i deloc consolator, e mai degrabă liniștitor,
 ți-e mai ușor, poate, să le suportți pe ale tale,
 să o ierți pe ea, dar mai întâi
 și pe tine însuși,

aceste întrebări ți le pui, și deocamdată te bucuri
și pentru faptul că măcar te poți întreba,
îți vezi cu maximă claritate propriile slăbiciuni,
dar vei avea destulă putere să lupți cu ele
și va fi de-ajuns pentru oprirea procesului,
alte semne de întrebare, desigur, ești sigur de propria
tenacitate, nu ai nimic altceva și nici n-ai avut
vreodată,
nici nu vei avea.

Kocsis Francisko fordítása/traducere

**KISS
LEHEL**

Ecce Homo! (III.)

Céloamat, a szentet már elértem,
nincsen gondom többé semmire.
Dédapáim ősi, nagy hite,
s két edzett kéz voltak a segédem.

Úgy eszem, hogy kicsorog a számból
a kalács, mint lépéből a méz.
Két szemem, ha pincemélyre néz,
s betölt lelkeim víg ritmusra táncol.

Hosszú évek, jaj, de hosszú évek...
Mit a múlt? Már csak a mának élek!
Bírom névvel, szóval, karral, pénzzel!

Veszek hajót, giccseket, s tán futja
egy adventi luxuskoszorúra...
– Bolond! Bolond! És ha még ez éjjel...?!

Ecce Homo! (III.)

Am atins deja țelu-mi cel sfânt,
nu mai am grijă pentru nimic.
Credința mare și veche a străbunilor
și cele două mâini îmi sunt.

Când mănânc, din gură îmi curge
cozonacul, ca mierea din fagure.
Privirea, dacă-mi coboară în sâmbure,
iar sufletul meu pe ritmuri vesele fugе.

Ani lungi, vai, ani atât de lungi...
Ce-i trecutul? Trăiesc zile prelungi!
Rabd cu numele, cuvântul, brațul, banul!

Cumpăr un vas, kitchuri și poate-o să am
pentru o coroană de advent în acest an...
– E nebun! E nebun! Și dacă la noapte...?!

Dósa Andrei fordítása/traducere

**KOCSIS
FRANCISKO**

Lázár feltámadásáról

ne higgyétek, hogy könnyebb feltámadni, mint meg-
születni,
rohadt nehéz, kérdezzétek meg Lázárt, hogy milyen,
amikor visszatér a fájdalom a csontba, a húsba, a lé-
lekbe,

milyen, amikor legmélyebb álmodban hallod, hogy
kiáltanak,
és muszáj engedelmeskedni a parancsoknak,
milyen lesz újra átélni a halált,
amitől még az is rettegni fog, aki most feltámaszt,
és könyörög majd, hogy múljék el tőle a keserű po-
hár,
feltámadni abban a korban, amely nem kettőzi meg
az életet, a derűt, a szerelmet, a reményt, a
beteljesülést,
csak a halált,

de nem a rettegés a fontos,
nem is a tehetetlenség, hogy nem tudsz szembesze-
gülni
azzal, ami természetellenes, még ha isteni is,
sokkal nehezebb elviselni, hogy nem különbözik
majd
a második életed sem az elsőtől semmiben

Despre învierea lui Lazăr

să nu credeți că-i mai ușor să învii decât să te naști,
e al naibii de greu, întrebați-l pe Lazăr
cum e când îți revine durerea în oase, carne, suflet,

cum e să te auzi strigat din somnul cel mai profund
cu poruncă fără putință de nesocotit,
cum e să rețrăiești o moarte de care
însuși cel ce te trezește se va teme prin cuvintele
cu care imploră să se depărteze paharul de la el,
înviere la vârsta care nu-ți dublează viața,
bucuria, iubirea, speranța, împlinirea,
ci numai moartea,

însă nu teama e importantă,
nu neputința de a te opune nefirescului, fie și divin,
e mult mai greu de îndurat resemnarea
că nici a doua viață
nu va diferi de prima în niciun fel

Markó Béla fordítása/traducere

**LAKATOS
MIHÁLY**

Az ember

gyermekkoromban azt mondták:
itt minden az emberért van
név szerint is ismertük az embert
minden úgy történt ahogy ő akarta
ott mosolygott a könyveinkben
a tribünről s a képernyőről is
mindig ő integetett noha
mi nem integettünk vissza neki
de nem haragudott
nem intett meg soha
csak elnézett a fejünk fölött
az ember
akiért volt s akié volt minden
tőlünk nem várt sokat csak hálát
hálásak kellett lennünk neki
hisz sok mindennel ellátott sokunkat
igaz cserében mindig ellopta
a karácsonyunkat
aztán egy télen semmi sem úgy történt
ahogy az ember akarta sőt
a feje tetejére állt minden
s a karácsony lopta el őt
akkor azon a napon léptünk be az időbe
egymást noszogatva félve
hogy emberek legyünk végre mi is
emberek - az ember-telelenségben

Omul

când eram copil se spunea:
aici totul e dedicat omului
îl cunoșteam și după nume pe acest om
totul se întâmpla așa cum voia el
zâmbea din manuale
din tribune și de pe ecran
el făcea întotdeauna cu mâna cu toate că
noi nu-i făceam cu mâna
dar nu se supăra
niciodată nu ne muștra
doar privea peste capetele noastre
omul
pentru care exista și care avea totul
nu se aștepta la multe doar la recunoștință
trebuia să-i fim recunoscători
căci s-a îngrijit să avem multe
e adevărat că în schimb ne fura mereu
crăciunul
apoi într-o iarnă nimic nu s-a întâmplat
așa cum a vrut omul ba din contră
totul s-a răsturnat cu susul în jos
iar pe el l-a furat crăciunul
atunci în acea zi am intrat în timp
îndemnându-ne unul pe altul temători
să fim și noi în sfârșit oameni
oameni – în lipsa de omenie

Dósa Andrei fordítása/traducere

**LÁSZLÓ
NOÉMI**

De igen, de nem

I. Kézimunka

Nagyanyám neccelni nem bírt már megtanítani
a neccelés alapjait sem sikerült átadnia nekem
pedig nagyanyám necces életében
ebben a műfajban bontakozott ki igazi
odaadás szenvedély szerelem
nagyanyám horgolni
alapfokon elég jól megtanított engem

így laza és főmotívum nélküli életemben
odaadón szenvedélyesen sok túl sok túl kevés
egymásra túl hasonlító improvizált
hurkot vetettem

de a bogok – ami a neccelés –
meg a háló értelmes kitöltése
nem mennek és nem megy nekem

ez nyilván nem a nagyanyám sara
neki volt verandás kertés és nyárikonyhás otthona
amit párjával épített lassú kitartó verejtékes módon

ez is egyfajta neccelés
függönynek sok szemfedőnek kevés
van rajta rózsza galamb pántlika kereszt rogyásig
egyrészt takar másrészt átnézve rajta
a külvilág belátszik a belvilág kívülről meg
nem látható

a neccelésben úgy tűnik neki ez volt a jó
vetette azt a sok bogot gyűlt méterszám a háló
én meg csak horgoltam sapkát sálat mellényt
tarisznyát mindegy mit valami legyen
ami esetleg rám jó

aztán nem volt sosem
mert én a spontánul tökéletes
darabot keresem – hát nem találok

azért horgoltam télen-nyáron jó hosszú ideig
ha már a neccelés nem akart összejönni
hurok horog sor sorra visszaöltés
ujjakon tekeredő szál szorít bevág
bár mondta nagyanyám
a lényege hogy laza és szoros

jó neccelés jó horgolás ilyen
egyszerre jó feszes jó otthonos
puha meleg rendes fegyelmezett
így hát nagyanyám tűrt és szenvedett

én tűrtem aztán rendszeresen törtem
a horgolás például nem ment körben
nem lett egyenletes sík és sima
inkább fodros szabálytalan és dühítő
vigyorgott rám munkám gubancain
a megzabolázatlan létidő

vigyorgok hát
nagyanyám nevetett
neccelt madarat fát gránátalmát szívet
a fehér sokféle árnyalatából

nálam nincsenek minták
csíkok futnak tetszőleges színek
szabályozni túl megerőltető
elfogy a szál s akkor minek

biztos vég ellen képtelen vagyok
annál biztosabb tervet szőni
mert ami elszállt az már neccesen
az már hurokban sem fog visszajönni

de igen

II. Méreg

Nagyapám mérges volt éktelenül
káromkodott papucsát odacsapta
kávézott szipkából bagózott
fotelből tévézett pápaszeme
orrára csúszott

és volt egy méregzöld Mobraja is neki
a kockás sapkája-papucsá mellé
bajusza nem volt borotválkozott
bár én azt sosem láttam

ahogyan magamat sem nagyapámban
pedig mérgemben ocsmány módon káromkodom
én is a szemüveget feltolom orrnyergemen
aztán lecsúszik mégis – a szekrényben
köztársaságot alapítanak az ingek én vagyok
az elnök dehogy vagyok hiába gondolom
hogy az érettség ideje esetleg eljött

nem jön el
el kell hozni
de nem tudok tervezni
sem bogozni

az sem tudom nagyapámmal ez hogy' volt
egy bizonyos: nem horgolt
viszont bodorított gondosan és sokat
szájsarokban lógó szivarral
szépített másokat

nőket és néket
asszonyságokat nénikéket
és mondta jaj ne tessék mondani
úgyhogy a szépülők még ami nincs
azt is elregélték neki

tudott is nagyapám elég sok mindent
főként hogyan mutassuk a fejen
azt ami nincs bent

36 Traduceri

hogyan tegyük a szépet
sütővas hidegdauer csavaró
dereka fájt a szeme égett

ég az enyém is ez is hideghullám
életem hidege kiszámítható adagokban hull rám
ahová nem jut ott a láz

végül is ugyanaz ez is az is kiráz
a végeredmény gyakran nulla
olyankor lesz az ember hullafáradt

aztán az ilyen rímekért a doctusok rám borítják
a házat – borítsák! itt nem lesz kosztolányis zseni
sem babitsos agyonírtság

tessék
inkább ilyenek lesznek
én vágni nem bodorítani szoktam
a méreg pont úgy esz meg
ahogyan árva makacs nagyapámat

nem tudom hogyan bánt vele a bánat
ki kit ragadott vállon vagy derékon
a bánatot beolvastom feloldom
a méreg örökölt nagyapartartozékom
szégyellem de azért otthont adok neki
bennem van birodalmát építi

ezt-azt kihoz belőlem
legalább melegít
aztán mint nagyapám
fekszem egy messzi temetőben

s valaki mondja majd
hogy így-úgy Istenem

de nem

Ba da, ba nu

I. Lucru manual

Bunică-mea n-a mai fost în stare să mă învețe să fac
mileuri
n-a reușit să-mi transmită bazele artei mileului
cu toate că în viața brodată a bunicii mele
în acest gen a înflorit adevărata
dăruire pasiune dragoste

să croșetez bunică-mea
m-a învățat destul de bine la nivel elementar
astfel în viața mea laxă și fără motiv dominant
cu dăruire și pasiune am făcut ochiuri

multe prea multe prea puține
improvizate prea asemănătoare între ele

dar nodurile – care sunt mileurile –
și umplerea inteligentă a dantelei
nu-mi ies și nu-mi merg

asta evident că nu-i face necinste bunicii mele
ea avea casă cu verandă grădină bucătărie de vară
construită cu perechea ei într-un mod lent
perseverent istovitor

și asta e un fel de a face mileuri
prea mult pentru o perdea prea puțin pentru un
lințoliu
e plin ochi de trandafiri porumbei panglici cruci
pe de o parte acoperă pe de alta privind prin el
se vede lumea exterioară iar din exterior lumea
interioară
nu e vizibilă

în arta mileului pare că ei asta-i plăcea
fața nod peste nod se adunau metri de dantelă
iar eu croșetam șepci fulare veste
traiste nu contează ce să fie ceva
care eventual să-mi vină

dar n-a fost să fie
pentru că eu caut lucrătura perfectă
în mod spontan – așadar n-o găsec

de asta am croșetat multă vreme fie vară fie iarnă
dacă mileul tot nu-mi ieșea
ochi croșetă rând după rând ochi pe dos
firul răsucindu-se pe deget strânge taie
cu toate că mi-a zis bunică-mea
important e să fie destins și strâns

așa iese mileul bun așa-i croșetatul bun
în același timp bine strâns foarte agreabil
moale cald cumsecade disciplinat
așa că bunică-mea a suportat și a pătimit

eu am suportat apoi am eșuat sistematic
croșetatul de pildă mergea cam sălbatic
nu ieșea uniform neted și drept
mai degrabă vălurit neregulat și exasperant
rânjea la mine prin încâlceala muncii mele
timp al vieții neînfrânat

rânjesc așadar
bunică-mea râdea
fața mileuri cu păsări copaci rodii inimi
din multitudinea de nuanțe de alb

eu nu am modele
o fugă a dungilor a culorilor arbitrare
sistematizarea lor e prea istovitoare
se termină firul și atunci de ce oare

împotriva unui sfârșit sigur sunt incapabilă
să Țes un plan rezistent un fileu
căci ceea ce a trecut n-o să se mai întoarcă
nici cu ochi nici sub formă de mileu

ba da

II. Furia

Bunicu-meu era furios înjura
îngrozitor izbea cu papucul
bea cafea fuma din portȚigaret
se uita la tv din fotoliu ochelarii
îi alunecau pe nas

și avea și o Mobra verde ca veninul
pe lângă șapca-papucii în carouri
mustaȚă n-avea se bărbiera
cu toate că niciodată nu l-am văzut

așa cum nici în mine însămi pe bunicul meu
cu toate că la nervi înjuram murdar
și eu îmi împing ochelarii pe șaua nasului
apoi alunecă totuși la loc – în dulap
cămășile întemeiază o republică eu sunt
președintele da' de unde degeaba mă gândesc
că s-ar putea să fi venit vremea maturității

nu a venit
trebuie înfăptuită
dar nu știu să planific
la înădit sunt mocăită

nu știu nici bunicu-meu cu asta cum stătea
un lucru e sigur: nu croșeta
în schimb făcea onduleuri cu grijă fără smult
cu țigara atârând în colțul gurii
înfrumuseȚa mai demult

femei și tanti
doamne mătușici
și le spunea vai nu mai spuneți
așa că cele înfrumuseȚate îi istoriseau
chiar și ce nu există

destul de multe bunicul meu știa
placă permanent la rece bigudiuri
ochii îi ardeau mijlocul îl durea

îmi ard și mie și asta-i un val rece
frigul vieții mele o ploaie dozată previzibil trece
unde nu ajunge acolo este febra

până la urmă ambele îți scutură fibra
rezultatul final e adesea zero
atunci devine omul obosit până-n visceros

apoi pentru astfel de rime doȚții mă vor lovi cu un
plic
de muște – să mă lovească! departe de geniul lui
Kosztolányi
și de scrisul laborios al lui Babits

poftim
o să fie mai degrabă o disforie
eu obișnuiesc să tai nu să fac onduleuri
la fel de neagră de furie
ca bietul îndărătnicul meu bunic

nu știu cum l-a tratat mahnirea
cine pe cine a apucat de umeri sau de ilic
mahnirea o încorporez o dizolv
furia e accesoriul meu bunicesc
mi-e rușine de el dar îi ofer totuși un cămin
e înlăuntrul meu își construiește imperiul

se arată în mine treptat-treptat
cel puțin îmi ține de cald
stau întinsă într-un cimitir îndepărtat

și o să spună apoi lumea vai tu
Dumnezeule așa și pe dincolo

ba nu

Dósa Andrei fordította/traducere

**LÖVÉTEI LÁZÁR
LÁSZLÓ**

Mély kút

– *Tanulmányfej a Feketemunkából* –

Volt olyan eset is
Hogy akkor állt fel a tulajnak
Amikor már befejeztük a házat
Azt mondja
Ássunk neki egy kutat az udvaron

Tudom hogy elegend van
 De ezt még hallgasd meg
 Aztán eldöntöd
 Hogy visszajössz-e még egy hónapra
 Elvégre demokrácia van
 Szóval azt mondja az ember
 Hogy ássunk neki egy kutat az udvaron
 Szép dombos oldalon volt a telek
 Ássuk
 Ássuk a kutat
 De vizet csak annyit kaptunk
 Hogy a szemembe tudtam volna cseppenteni
 Egyszer egy nagy ordítás
 S volt haver
 Nincs haver
 Egy régi borospince volt az oldalon
 Csak senki nem tudott róla
 Se a régi tulajdonos
 Se a mostani
 Bár az is lehet
 Hogy a régi tudott róla
 Csak nem árulta el újjgazdagéknak
 Simán kinézem én ezt a magyarból
 Semmi baja nem lett a havernek
 De végig ordított
 Míg nagynehezen kiszereztük a pincéből
 Azt mondta
 Addig nézte azt a kicsi világosságot
 Hogy már meg volt meredve a nyaka
 Nyugodtan mondhatod erre
 Lacika
 Nem sértődök meg
 Hogy én is ilyen mély kútba estem:
 Négy év alatt se sikerült egyről a kettőre jutni
 S a kenyér se lett olcsóbb
 Gondolhatod
 Hogy utána meg kellett keressük a pince bejáratát is
 Látod-e
 Ha az enyém lenne az a sok cigánytégla
 Amiből valamikor
 Kirakták a pincében a boltíveket
 Otthon fel is tudnám húzni pirosba a házamat
 Vagy ha kincseket kaptunk volna
 De semmi
 Csak egy szuvas fatalicska hányódott a pincében
 Vagy ha legalább teli lett volna borral
 Igaz is
 Te hány flakon bort vettél az útra?

Fântână adâncă

Au existat și situații
 În care proprietarului i s-a sculat

După ce i-am terminat casa
 Ne zice
 Să-i săpăm o fântână în curte
 Știu că ești sătul până-n gât
 Dar mai ascultă-mă de data asta
 Și după aceea decizi
 Dacă te mai întorci pentru o lună
 E democrație în definitiv
 Deci omul ne spune să-i săpăm o fântână
 Locul se afla pe o colină frumoasă
 Săpăm
 Săpăm fântâna
 Dar apă n-am găsit mai mult
 De câțiva stropi cu care să-ți uzi fața
 Și deodată un urlet
 Am avut amic
 Și-amicul nu-i
 În costișa aceea a fost o veche pivniță de vin
 Numai că nu știa nimeni
 Nici vechiul proprietar
 Nici cel de-acum
 Deși e posibil
 Ca vechiul proprietar să fi știut de ea
 Numai că nu le-a spus noilor parveniți
 Îl văd în stare pe ungur de așa ceva
 Amicul n-a pățit nimic
 Dar a urlat neîntrerupt
 Până am reușit cu greu să-l scoatem din pivniță
 Ne-a spus că
 S-a uitat la licărul acela de lumină
 Până i-a înțepenit grumazul
 Poți să spui liniștit
 Lațica
 Nu mă supăr:
 Am căzut și eu într-o astfel de fântână
 Nici în patru ani n-am reușit să ajung la ceva
 Nici pâinea nu s-a ieftinit
 Îți dai seama
 Că după asta a trebuit să căutăm și intrarea pivniței
 Vezi dacă mormanul ăsta
 De cărămidă țigănească ar fi al meu
 Din care s-au zidit
 Cândva arcadele pivniței
 Acasă mi-aș putea ridica în roșu casa
 Sau dacă am fi găsit niște comori
 Dar nimic
 În pivniță zăcea doar o roabă de lemn mâncat de cari
 Sau de-ar fi fost măcar plină cu vin
 Chiar așa
 Tu câte butelii de vin ai cumpărat pentru drum?

Kocsis Francisko fordítása/traducere

(Din antologia bilingvă *Primăvara Poeziei – A Költészet Tavasz 2020*, în curs de apariție la Editura Caiete Silvane)

Maria Postu

Al. Cistelecan despre poezia Mariei Postu:

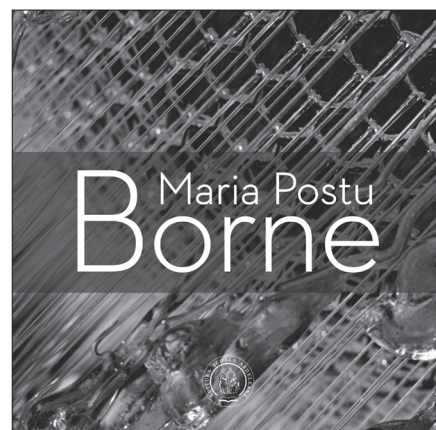
Un sublimat de epos al nostalgiei, transformat în manifest pentru inocență, stă la baza tuturor *borne*lor Mariei Postu. Spre deosebire de (multe) alte poete care se întorc în copilărie, Maria nu-și refacă punctajul biografic al acesteia, evocând episoade și personaje, ci extrage doar parfumul ei nostalgic. În sine privit, manifestul copilăriei eterne din sufletul oricărui poet nu e nou (ba dimpotrivă), dar Maria pune nostalgia pe portativ de incantație. Tripticul în care e împărțit volumul are, totuși, o dialectică de biografie scufundată, căci îndată ce teritoriul paradisiac e părăsit, poeta e asaltată de „haite de coșmaruri”, dar pe un fir de idilă chibzuită care nu pare chiar atât de agresată. Sintaxa maturității, spre deosebire de a copilăriei, se complăce însă în traume și pune prea multe funeste peste secvențele decupate. Deși pînă și visurile „miros a moarte”, lucrurile nu arată chiar atât de grav, supuse cum sînt unei rememorări cît de cît detașate.

(Text pe coperta IV a volumului *Borne*, de Maria Postu)

6.
am fost zăpada căzută pe buzele reci
de copil
și bucata de lemn încins zburând din
ușa sobei uitată deschisă
căzând pe copilul
abandonat în casa goală
am fost pumnișorul care bate în por-
tiera mașinii încuiate
sperând să fie văzut și ascultat
și unghia care te zgârie când vrei să
liniștești un copil
ce nu-ți aparține
am fost și locul gol strident țipând în
clasa plină de hohote ciudate
după plecarea mea
locul scos la mezz în care se va așeza
un alt copil
am fost durerea scoasă la impriman-

tă de doamna învățătoare
și expusă pe peretele din cancelarie
ca o capodoperă de măiestrie peda-
gogică
am fost literele mari de tipar mîz-
gălite pe pereții veceului din curtea
școlii
și șterse apoi de un om de serviciu
nervos așteptând vizita unui nene
de la centru
am fost doar un desen în alb-negru
mișcându-se stângaci pe o stradă în-
nămolită așteptând
o cutie de culori care să-mi dea o
altă viață

Din volumul în curs de apariție:
Maria Postu, *Borne*, Editura Școala
Ardeleană, Cluj-Napoca, 2020, p. 15.

Imagine coperta I: Alexandra Mureșan, *Privirea interioară/Privirea exterioară*, sticlă termoformată, pâte de verre, metal, 39,5 cm x 85 cm x 50 cm, 2014.

Adelina Căpâlna

Umbre

Și dacă tot vorbim despre om
De ce nu vorbim despre umbre?
Și dacă vorbim despre viață
De ce nu vorbim despre moarte?
E mai convenabil așa:

Să accepți ceea ce ți se oferă
Să nu-ți deranjezi prea mult
sufletul.
Dar sufletul meu se mișcă din
sine însuși
Până dă de umbre
Până dă de moarte?

Și totuși aici redevine întreg
Nu știu cum, nu știu de ce,
Dar întâlnindu-și moartea
redevine
Întreg sufletul meu,
Bietul meu suflet...

Viorel Varga

In memoriam

(14 aprilie 1950 – 18 septembrie 2020)

Geneză

E ca și cum aș locui-ntr-un astru –
Din naștere străin de forma sa
De-i invers zborul nu mă doare
Aripa cade spre-a se înălța.

Popoare mari de frunze pretutindeni
Ridică-n slăvi cânturi vesperale,
Parcă sunt orb și intru prin lumină
Propriu-mi trup cărându-l în spinare.

O, dă-mi putere graiul să-l unesc
Cu graiul celor de o seminție
Când neștiute toate pier
Urcând din moarte spre pruncie.

(Din volumul *Aproape destin*)

Pentru cel care iubește această țărână

Pentru cel care iubește această țărână
Anotimpurile sunt porți deschise;
Și tu vei intra și tot ce crește din tine
Iubit va fi ca o floare bengală
În mijlocul apei.

Pentru cel care iubește această țărână
Soarele scutură pulberi de flori
Cu un ceas mai devreme;
Și el va ieși încărcat de miresme
Într-o lume de lumină
Unde viața deopotrivă-i sămânță-ncolțită și fruct.

Pentru cel care iubește această țărână
Drumul ducând spre Cetate
I se coace odată cu grâul;
Și eu cu mersul ca un dans în poiană
Mai aproape tot mai aproape
De sufletul ei vin, dăruindu-mă.

(Din volumul *Niciodată departe*)

Din nou la Prodănești

Eu vin cu imnuri noi pe buze
Cum vine umbra către seară
Sorbit cu totul de lumina
Acestor zori de primăvară.

Cer și pământ cu funii agățate
De clopotele celor patru zări
Pe dealuri sate transilvane
Netemătoare de uitări

Și pruncii faguri de lumini
Pururi vestind neprihănire
Ca niciodată să n-apună
Clipa plătita cu-nfrunzire.

Eu vin cu floarea florii-ntâi
Și cred în dulcea ta osândă
Nu-i prea devreme, a plesnit
În țarină sămânța blândă.

Poetul

Lui Ioan Alexandru

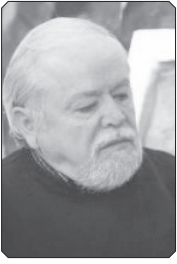
Ca un somn de copil la cântatul cocoșilor
Sporind lumina spre rodul pământului trece
Vântul nu-i șterge lacrima
Nici moartea cântul
Sufletul său în iubire petrece

Spicul îi pare o frază cu boabe-n cuvinte
Un sărut este o lume cucerită de fluturi
Și crini
Alături de el dorul e flacăra
La care râvnești să te-nchini

Deasupra păsările privesc truda adâncă
Triste și singure
Dar cu un zbor mai presus
Iubind binecuvântarea înaltului
Pentru cei rămași,
Iubind odina țărânei
Pentru cei care s-au dus.

Numele Patrie rămâne în laudă
Fântânile limpezite
Mierea și vinu-n potire!
Minunat e să fii numai mireasmă
La alesele nunți
Sporind lumina –
Poetul
În cetate de-a pururi este mire.

(Din volumul *Fericit cel care*)

Un recenzent echilibrat

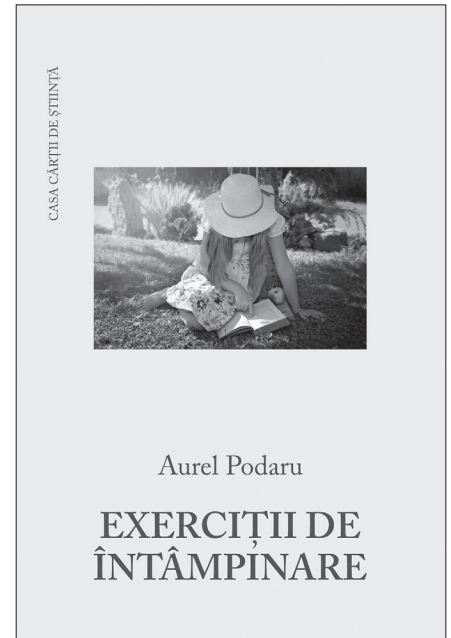
Icu CRĂCIUN

Paveldanistul Aurel Podaru este un acut observator al vieții literare contemporane; o dovedește recenta sa carte *Exerciții de întâmpinare* (Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2020), care conține recenziile dedicate celor 66 de volume ce poartă semnătura a 49 de autori (unora le recenzează câte două, trei sau patru cărți ori apar în ipostaze diferite), recenzii publicate între anii 1992 și 2020 în revistele: *Minerva*, *Mișcarea literară*, *Bucovina literară*, *Răsunetul cultural*, *Mesagerul literar și artistic*, *Ecouri* și în cotidienele *Răsunetul* și *Făclia de Cluj*.

Cronicile sale sunt consacrate cărților de poezie scrise de: Minerva Chira, Teofil Lianu, Vasile Zetu, Ion Mărginean, Ion Pop Bica, Mircea Ioan Casimcea, Lorinczi Francisc-Mihai, celor de proză semnate de: Veronica Balaj, Virgil Bostănar, Naidi Cernica, Ion Beldeanu, Alexandru Jurcan, Adrian Sângeorzan, Iulian Dămăcuș, Georgiana Diaconița, Mircea Ioan Casimcea, Valer Turcu-Iorga, Veronica Oșorheian, de jurnale, cronici, eseuri, presă: Adrian Dinu Rachieru, Icu Crăciun, Magdalena Vaida, Cornel Cotuțiu, Ovidiu Petri, Ilie Săsărman, Vasile V. Filip & Menuț Maximilian, Vasile Vidican, Diana Cristina Morar, Radu Mareș, Elena Săsărman, de teatru: Valentin Falub, Ștefan Mihuț, epigrame: Grigore Cotul, Ionel Andrașoni, Iulian Dămăcuș, monografii: Augustin Pădurean & Ion Mărginean, Mircea Prahase, Traian Săsărman, Menuț Maximilian, Mircea Ioan Casimcea, Ion Muțiu, Călin Emilian Cira, Ioan Hădărig, corespondență: Nicolae Gheran; toți și-au pus amprenta

asupra timpului și, firește, asupra cronicarului, de vreme ce i-a pus în această carte.

Opiniile sale vizează esența volumului recenzat, originalitatea, autenticul – botezat de autor *stil inconfundabil* – valoarea estetică, emoția, căldura umană, simbolistica, indiferent că este vorba de genul liric, epic sau dramatic. Cu debutanții este generos (V. Falub, Marius Bunea), dacă descoperă în producțiile lor o scânteie de har, vrednică de atenție. Firește, acolo unde se impune, nu se sfiește să atragă atenția primejdiei platitudinii, a șablonului, a livrescului sau a didacticismului mediocru, tributar provincialismului cultural. Adversar al limbajului licențios, adept al stilului sobru, grav și decent, A. P. apreciază abilitatea cu care prozatorul mută accentul de pe eveniment și atmosferă pe zone crepusculare ale sufletului, pe trăirea lăuntrică, pe tensiunea psihologică, pe înțelesul ascuns al lucrurilor, pe importanța acordată nuanței și detaliului. Viața, cu absurdul și grotescul ei, fără artificii imagistice spectaculare, este ceea ce îi caracterizează opțiunea în materie de roman sau proză scurtă. „Calitatea romanului – scrie Aurel Podaru – e ca și PIB-ul în economie, indicatorul cel mai sigur, mai greu de trucat, al vitalității unei literaturi”. Judecățile de valoare față de cărțile confrăților sunt echilibrate, chiar dacă vizează, în mod precumpănitor, virtuțile stilistice ale acestora. El gustă cu satisfacție suculența lexicală și spiritul ludic de calitate, aflându-se permanent într-o secretă complicitate cu lectorul provocat cu subtilă iscusință. Discursul său critic

sintetizează riguros și evaluează obiectiv operele comentate, discurs ce poate fi rezumat în trei noțiuni: simplitate, rafinament și profunzime.

Un loc aparte îl ocupă cronicile la cărțile de mare rezonanță, scrise de luptători împotriva regimului totalitar comunisto-securist, „aberant de inuman” (Ion Gavrilă Ogoranu, Deliu Iulian Bălan, Teofil Lianu), de participanți la Revoluția de la Timișoara (Costel Balint), de fețe bisericești (dr. Irineu Pop-Bistrițeanul, Ovidiu Sermeșan, Timotei Găurean), care scot în evidență câteva virtuți capitale necesare unui creștin autentic: credința, speranța, iubirea, smerenia etc.

Cronicar talentat și exersat, Aurel Podaru a abordat cărți cu un spectru larg de subiecte, de mare diversitate tematică, demonstrând, la rândul său, calități stilistice fine ce seduc și reconfortează cititorul, împărtășindu-ne din plin bucuria lecturii.

Antoine de Saint-Exupéry

(1900-1944)

În semn de omagiu la 120 de ani de la nașterea sa

Voichița LUNG

Pământul văzut din văzduh

„Trebuie încercată o întâlnire. Trebuie să încercăm să comunicăm cu unele din aceste focuri, care ard din loc în loc pe întinsul Pământului” (Antoine de Saint-Exupéry, *Pământ al oamenilor*).

Întreaga viață a lui Antoine de Saint-Exupéry (aviator, poet, jurnalist, eseist francez) confirmă această mărturisire. Omul aerului a urcat în înaltul cerului pentru a descoperi esența Pământului. Dar acesta e paradoxul Icarului. Cum îl ajutau aripile fragile pe Icar să transforme pasul în zbor?! Poate era la mijloc forța hotărârii: era imperios necesar să evadeze de pe insulă, trebuia cu orice preț să scape din labirint. Întreaga lume e, într-un sens sau altul, prizoniera unei insule, condamnată unui labirint. Sau poate era provocarea destinului – oamenilor le place să descopere insula amenințată dintre cele două oceane: trecutul și viitorul. Labirintul e viața monotonă, e repetarea anotimpurilor, lista nesfârșită de nașteri și morți, pe când zborul e avânt și spaimă amestecate perpetuu, e beție dionisiacă. Și totuși... dincolo de mirajul desprinderii de rutină, rădăcinile există și recheamă. Oricât de sus s-ar înălța, Icar e legat, cu fire nevăzute, de Pământ. Pământul este al oamenilor și el este fiul Pământului.

Antoine de Saint-Exupéry devine pilot din elanul omului neliniștit, curajos. La 21 de ani este atras de zbor, apoi în vremurile tulburate de cel de-Al Doilea Război Mondial se înrolează în aviația militară franceză. După armistițiul din 1940, părăsește Franța și se stabilește la New York. În toamna anului 1942 își reia activitatea ca pilot de război, din necesitatea de a pune capăt unui climat pe care îl simte nefavorabil, degradant pentru speța umană. În timpul unui zbor de recunoaștere deasupra Mării Mediterane, la 31 iulie 1944, avionul său este doborât și el este considerat, de atunci, dispărut. În octombrie 2003, din largul mării, zona Marsiliei, au fost scoase la suprafață fragmente ale avionului, identificate fără dubiu ca aparținând celui cu care zburase Saint-Exupéry.

În profesia de pilot a găsit, fără îndoială, amenințările iminente ale pericolului, satisfacțiile vieții trăite bărbătește și chiar mai mult decât atât, accesul la o cunoaștere superioară a lumii și o morală demnă de statutul unui erou: „Un individ trebuie să se sacrifice pentru salvarea unei colectivități. Nu este vorba aici de o aritmetică stupidă. E vorba de respectarea omului ca individ” (Antoine de Saint-Exupéry, *Pilot de război*).

I. Aviatorul - Fiorul inițierii - Umanizarea peisajului

Preocuparea de a pune în lumină viziunea pe care o conferă profesia de aviator în descifrarea universului transpare clar din întreaga sa operă. Principiul de bază îl constituie formarea omului în contact cu realitatea privită prin prisma trăirii orientate spre un scop bine conturat. Și dacă este adevărat că universul se îmbogățește cu sensuri noi prin acțiune doar, în aceeași măsură, fiecare revelație își pune amprenta asupra personalității individului, modelând continuu vechea formă, construindu-l din temelii. Astfel, zborul devine o căutare permanentă, o creștere a aripilor spre nou și o regăsire spectaculoasă a rădăcinilor, iar aviatorul este omul ales să soarbă cu privirea necunoscutul zărilor: „Iată deci cum, necesitățile pe care le impune un meșteșug transformă și îmbogățesc lumea. Nici nu e nevoie de-o noapte asemănătoare pentru ca pilotul de linie să descopere un sens nou bătrânelor spectacole ale lumii” (*Pământ al oamenilor*, p. 69).

Experiența directă a meșteșugului începe din clipele supremă a inițierii. Se desfășoară atunci un ritual cu puternice ecouri în fibra ființei: „Am continuu în fața ochilor icoana primei mele nopți de zbor în Argentina, o noapte întunecoasă, în care scânteiau ca niște stele, doar câteva lumini rare, risipite în câmpie” (*Pământ al oamenilor*, p. 47).

Odată cu inițierea în pilotarea avionului se parcurge lecția fundamentală de cunoaștere a legăturii necesare între om și natură, lucrurile se leagă și capătă sens în momentul umanizării peisajului, în magica transformare a reperelor inerte în semne ale misterului vieții. Sfaturile instructorului, rostite în timpul pregătirii pilotului pentru primul său

zbor, au rezonanțe adânci: „Dar ce lecție ciudată de geografie am primit atunci! Guillaumet nu-mi dădea noțiuni despre Spania. Îmi făcea din Spania o prietenă... Nu-mi vorbea de Guadix, ci despre cei trei portocali de la marginea unui câmp... Și cei trei portocali ocupau, de aici înainte, pe harta mea, mai mult loc decât Sierra Nevada. Nu-mi vorbea despre Lorca, ci despre o simplă fermă din apropiere de Lorca. Despre o fermă plină de viață” (*Pământ al oamenilor*, p. 54).

În acest joc al inițierii are loc modificarea dimensiunii reale a obiectelor în relație strânsă cu semnificația lor, un mănunchi de semne și sensuri simbolice subiective vor popula harta de zbor. Astfel, portocalii sunt demni de toată atenția: „Ferește-te de ei, înseamnă-ți-i pe hartă!”. Răulețul abia ghicit, cel pe care n-ai fi dat doi bani, e și el o amenințare: „Teme-te de acest răuleț, el strică nezezimea câmpului. Notează-ți-l și pe el pe hartă!” Natura primește însușiri nebănuite. Personificarea peisajului îl înalță mai aproape de simțirea pilotului, uneori îi dezvăluie amenințări de inamic, altele, mângâieri de prieten. Verigile metamorfozării trec dintr-un regn într-altul. Râul devine șarpe, ca mai târziu să acumuleze însușiri de ființă superioară: „Ah! Îmi voi aminti mereu de șarpele de lângă Motril... cu dulcele său murmur abia de încânta câteva broaște, dar de odihnit nu se odihnea decât cu un ochi. Lungit sub ierburi, în paradisul aceluia câmp de aterizare forțată, mă pândea de la o depărtare de 2000 de kilometri. La cel dintâi prilej, m-ar fi prefăcut într-o jerbă de flăcări...” (*Pământ al oamenilor*, p. 54).

Iată așadar că, paralel cu exercitarea unei meserii tehnice, se încheagă și viziunea asupra naturii, a lumii în general, la Saint-Exupéry ea nefiind sistematizată, dar pe de altă parte, dobândind o profunzime lirică vecină cu poezia sau cu lumea fantasticului. Astfel, omul se clădește pe sine, devenind nu în puține circumstanțe, erou al propriilor himere. Acest mod de raportare la misterele lumii l-a stânjenit pe autorul-pilot în procesul de a privi lumea doar obiectiv. În multe dintre paginile sale se evidențiază subiectivitatea, uneori spațiul real nu mai cunoaște delimitarea exactă, dar infiltrațiile de lirism și fantastic sunt totuși de o natură învecinată cu posibilul. Recunoaștem în scrisul său o privire atentă și o reevaluare a realității în funcție de ecoul pe care orice experiență de viață îl trezește în conștiință: „Încetul cu încetul, Spania de pe harta mea devenea, sub lumina lămpii, o țară din basmele cu zâne. Însemnam cu o cruce refugiile și capcanele. Însemnam fermierul și cei treizeci de bolovani, răulețul. Și dădeam exact cuvenita importanță acestei pajiști, pe care geografii o trecuseră cu vederea” (*Pământ al oamenilor*, p. 55).

II. Avionul și descoperirea planetei

Departate de a fi doar un obiect, o simplă mașinărie inventată de om, avionul este un țel, o aspirație, e întruchiparea visului omenirii de a avea aripi și de a putea zbura. Antoine de Saint-Exupéry divinizează unealta explorărilor sale și apreciază la superlativ efortul tehnic al omului, elogiază virtuțile gândirii creative. Dar nu uită să ne amintească faptul că descoperirea înălțimilor albastre e un exercițiu spiritual, dincolo de orgolii umane vremelnice. „Mașina, care părea că-l îndepărtează dintâi, acum îl supune cu și mai multă asprime marilor probleme ale naturii... pilotul de meserie descifrează semnele zăpezii, ale ceții, semnele nopții fericite” (*Pământ al oamenilor*, pp. 69-70).

Supunerea în fața naturii trebuie înțeleasă aici ca o aplecare asupra semnelor, pentru a descifra înțelesurile profunde. Tentația scrutării zărilor e îmbogățită cu largă perspectivă pe care o oferă înălțimea. Planeta se deschide ca o carte, omul se confruntă cu peisajul într-un efort de descifrare a tainelor naturii. Zborul adaugă valențe noi de cunoaștere: posibilitatea unei viziuni totalizatoare a lumii, compunând panoramic universul terestru, dar și un îndemn la introspecție și acțiune benefică: „Instrumentul acesta ne-a ajutat să descoperim adevărata față a Pământului... Planeta aceasta am crezut-o umedă și blândă... din înaltul traiectoriilor rectilinii, descoperim temelia esențială, sălașurile de nisip și de sare, în care viața cutează uneori să înflorească... Și iată-ne așadar schimbați în fizicieni, în biologi, examinând aceste civilizații care împodobesc adâncurile văilor...” (*Pământ al oamenilor*, p. 96).

Antoine de Saint-Exupéry se străduiește să intuiească în inima peisajului esența realității care îl fascinează. Omul este puternicul ctitor al semnelor care îi marchează trecerea pe Pământ, dar nu este unic stăpân, căci privit din văzduh, raportat la o altă scară a dimensiunilor, e o pârțică din furnicarul globului nostru, hrănit cu roadele naturii binevoitoare și pierdut în imensitatea spațiului infinit. „În dosul feres-truicii avionului, erai acel biolog studiind furnicarul uman, priveai orașele așezate pe întinsul câmpiei, la întretăierea drumurilor care se încrucișează în formă de stea și care, ca niște artere, se hrănesc din seva hol-delor” (*Pământ al oamenilor*, p. 110).

Filmografiile Simonei

Phantom Thread (2017)

Simona ARDELEAN

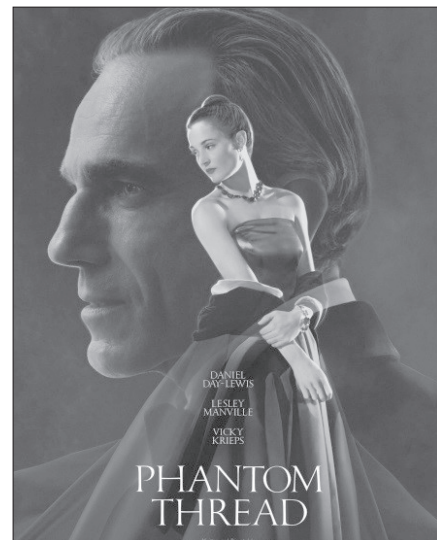
Gen: dramă/romance
Durată: 2 h 10 min
Regizor: Paul Thomas Anderson
Scenarist: Paul Thomas Anderson
Roluri principale: Daniel Day-Lewis, Vicky Krieps, Lesley Manville
Filmat în: Marea Britanie
Limba vorbită în film: engleza
Nominalizări și premii: Premiul Oscar pentru *Cele mai bune costume* (Mark Bridges), nominalizat la Oscar pentru *Cel mai bun actor într-un rol principal* (Daniel Day-Lewis), *Cea mai bună actriță într-un rol secundar* (Lesley Manville), *Cea mai bună coloană sonoră* (Jonny Greenwood), *Cel mai bun scenariu* (Paul Thomas Anderson), nominalizat la Golden Globes pentru fundalul sonor și performanța actoricească a lui Daniel Day-Lewis și câștigător al unui premiu BAFTA pentru cele mai bune costume; filmul contorizează 59 de premii și 121 de nominalizări.

Cea de-a doua colaborare a regizorului Paul Thomas Anderson și a lui Daniel Day-Lewis după *There Will Be Blood* (2007), precum și a paisprezecea colaborare a regizorului antementionat cu compozitorul Jonny Greenwood aduce în prim-plan unul dintre cele mai apreciate filme ale anului 2017, *Phantom Thread*. Este, de asemenea, anul în care Daniel Day-Lewis își anunța intenția de a se retrage din lumea cinematografică, așa încât ultima sa alegere în materie de filme capătă o semnificație aparte. Trebuie să spunem că în ceea ce privește implicarea creativă în acest proiect, actorului trebuie să-i fie recunoscute merite multiple fiindcă, după cum declara regizorul-scenarist, dintr-o glumă a sa derivă numele protagonistului și chiar scenariul filmului îi poartă, într-o oarecare măsură amprenta. Nominalizat la Oscar pentru acest rol, Daniel Day-Lewis se transfigurează în personajul pe care-l joacă și petrece mult timp studiind epoca în care e plasată pelicula, precum și contextul specific. De pildă, pentru acest rol al creatorului de modă, Reynolds Woodcock, el s-a documentat intens asupra tendințelor vestimentare ale anilor '50, a învățat să coasă după tipare și a pretins să fie strigat chiar și în afara platoului de filmare

pe numele personajului. Câștigător a trei premii Oscar pentru *My Left Foot: The Story of Christy Brown* (1989), *There Will Be Blood* (2007) și *Lincoln* (2012), el declara că sfârșitul unui rol aduce a doliu și că uneori îi trebuie perioade de timp lungi ca să-și revină în urma vidului lăsat în urmă de implicarea în rol. Tocmai de aceea, aliasul său ficțional, Reynolds Woodcock i se potrivește ca o mânășă, în sensul în care e o punere în abis a ideii de creator care-și transformă pasiunea într-o formă absolută de artă, care nu permite nici cel mai mic compromis.

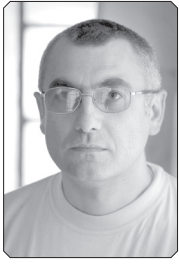
Reynolds e adulat într-o lume postbelică de nenumăratele femei din lumea bună, aristocrată, care îi devin surse de inspirație și uneori companioane, dar alege să trăiască viața aproape monastică a unui burlac convins. Asemenea tiparelor sale de croitorie, ziua are măsurători exacte, ritualuri inflexibile și excentricități. Micul-dejun seamănă cu o reculegere înaintea unei bătălii și sunetul cuțitului care atinge felia de unt îi provoacă nevroze teribile și proastă-dispoziție. Cyril (Lesley Manville) e sora-cerber, care pare că-i păzește orice mișcare, cu o privire scrutătoare și un respect pe care-l atribuim geniilor. Scena e umplută de o sterilitate sacrosantă, iar înlăturarea muzelor-femei, atunci când artistul-croitor nu le mai dorește prezența, seamănă cu o concediere.

În momentul în care în scenă apare Alma (Vicky Krieps), tabloul încetează a mai fi asemănător unei naturi moarte și tânăra al cărei nume înseamnă „suflet”, în spaniolă, produce schimbări seismice. Fiecare încercare să determine în celălalt schimbări: pentru el, Alma nu e la început decât una dintre femeile-muză, care ar trebui să se așeze cuminte în galerie și pe care încearcă s-o învețe ce e bunul-gust vestimentar. De cele mai multe ori, de la ea nu așteaptă decât să stea tăcută asemenea unui manechin pe care-l îmbraci – pentru probă – cu haina croită. Ea așteaptă manifestări tandre și rezistă, emoționant,

presiunilor lui. Balanța de putere este o radiografie a relațiilor sentimentale, uneori toxice, pe care unele cupluri le încearcă. Ea va găsi, neortodox, mijlocul prin care să-i provoace dependența sentimentală, iar el va încerca s-o subjuge hipnotic, la rândul său. În ce măsură legătura dintre cei doi e iubire, obsesie sau pasiune, fiecare spectator va judeca singur. Interesantă e și lupta pentru supremație între iubită și soră, dar și relevarea trăirilor interioare ale acesteia din urmă. Fiecare dintre ei se dorește a fi artistul, pionul central în procesul creativ și scenele în care fiecare dintre ei croiește metaforic sau nu o rochie ideală, vor da de gândit mult după terminarea filmului. Croitoresele din echipa lui Reynolds nu sunt jucate de actrițe, ci de croitorese adevărate, iar autenticitatea filmului omagiu pentru creatori celebri precum Balenciaga e dublată de o cinematografie de excepție. Astfel, o frântură din ceea ce înseamnă această industrie de lux e prezentă aici, în nuanțe subtile, așa cum sunt și mesajele pe care protagonistul le coase în interiorul tivului.

Phantom Thread e o alergare continuă pe firul unui ac spre un ideal reimaginat. Făptura spectrală care-l vizitează ține poate de un resort interior, care ne motivează pe toți, dar pentru a discuta mai mult despre acest aspect, trebuie să (re) vedem filmul.

Reeditări filmice (XXXV)

Ioan-Pavel AZAP

Domnișoara Christina (2)

Cea de a doua transpunere filmică – de astă dată pentru marele ecran, nu pentru televiziune – a nuvelei lui Mircea Eliade îi aparține lui Alexandru Maftai [1], care semnează și scenariul alături de Raluca Durba-că și Adrian Istrătescu-Lener, având și un consultant scenariu în persoana regizorului de film documentar Copel Moscu. Filmul, intitulat tot *Domnișoara Christina*, are premiera absolută la TIFF-ul clujean în 6 iunie 2013, în cinematografe fiind lansat în 1 noiembrie al aceluiași an, cu ocazia Halloween-ului. În ciuda unui relativ succes de public (până la data de 31 decembrie 2016, filmul a înregistrat un număr de 23.796 de spectatori [2]), critica l-a primit în majoritate cu răceală, uneori cu ilară ostilitate: „O sursă de efecte de tip bu-hu-hu, cu o calitate de second hand a înseși bu-hu-hu-urilor, un film insipid” [3]. Deși cu un discurs mai echilibrat, și Angelo Mitchievici desființează practic filmul: „Îngroșările, exagerările, excesul de ceață artificială, ca să înțelegem că vine baubau în curând, eclerajele colorate peste dudui despuiate, toate aceste procedee din recuzita genului provoacă un efect contrar: risipesc vraja, subliniază artificialul, poza, contrafacerea, efectul căutat. [...] În filmul lui Maftai, simți că te afli pe platoul de filmare, că se schimbă costumele, totul e șic, de la strigoi la artist” [4]. Mult mai îngăduitor se dovedește Mihai Fulger: „Alexandru Maftai reușește să fie fidel atât literei, cât și spiritului romanului, abaterile fiind minore, [...] folosește eficient locurile comune ale horror-ului, fără curajul de a inova, dar și fără pretenția de a obține mai mult decât o producție de gen onorabilă, iar rezultatul este [...] cea mai izbutită adaptare cinematografică de care a avut până acum parte proza fantastică a lui Mircea Eliade” [5], iar Ioan Pop-Curșeu apreciază filmul ca fiind „«bun», în condițiile în care este doar corect (față de romanul lui Eliade și față de niște reguli de sintaxă cinematografică)” [6].

Poate să pară paradoxal, dar toate opiniile citate anterior sunt îndreptățite într-o oarecare măsură. Dacă privești *Domnișoara Christina* din perspectiva capodoperelor genului, inexistente în filmul românesc, Gorzo și Mitchievici sunt îndreptățiti să desființeze filmul; dacă îl plasezi în contextul cinematografiei române, care nu excelează în filmele de gen, balanța înclină în favoarea a ceea ce susțin Fulger și Pop-Curșeu. Adevărul e că filmul nu se face remarcat

la niciun capitol – scenariu, decoruri, imagine etc. –, ba s-ar putea vorbi chiar și de erori de distribuție și de o stângăcie – nejustificată sau mai degrabă nepermisă după demonstrația mai mult decât onorabilă din *Bună! Ce faci?* – a regizorului în dirijarea actorilor. În rolul lui Egor Pașchevici, tânărul pictor de care se îndrăgostește strigoiul, respectiv Domnișoara Christina, Tudor Aaron Istodor este stângaci, teatral și uneori patetic spre caraghios. În schimb, Maia Morgenstern creionează o Doamna Moscu convingătoare. Anastasia Dumitrescu (Domnișoara Christina) este pur decorativă, un strigoi de operetă care evoluează într-un decor de mucava. În schimb, Ioana Sandu (Simina, fiica mai mică a Doamnei Moscu), deși aflată la vârsta personajului (nouă ani), sau în orice caz foarte aproape de aceasta, este o actriță deloc inhibată de „partenerii de scenă”. Și exemplele ar putea continua. Apoi, deși respectă firul epic, filmul nu depășește ilustrativismul, accentuat de costumele scrobite și de decorul ce frizează pe alocuri pășunismul, în scenele de exterior, sau emană un „parfum” de butaforie, în scenele de interior. Per ansamblu, deși este bine intenționat, Alexandru Maftai lasă impresia că este un simplu prestator de servicii căruia i s-a încredințat o sarcină spre care inima nu îi dă defel ghes [7]. Una peste alta, rezultatul este acceptabil, fără a fi și memorabil.

În ciuda faptului că una dintre adaptările cinematografice după proza scriitorului român îi aparține lui Francis Ford Coppola (*Youth Without Youth / Tinerețe fără tinerețe*, 2007), Mircea Eliade încă își așteaptă regizorul potrivit.

[1] Alexandru Maftai (n. 1970) a debutat în 1999 cu un film de televiziune, *Fii cu ochii pe fericire*, „satiră amară a tranziției postcomuniste” (Mihai Fulger), urmat în 2011 de *Bună! Ce faci?*, film destinat marelui ecran.

[2] Cf. Bujor T. Rîpeanu și Dinu-Ioan Nicula, *Filmul în România. Repertoriul filmelor de ficțiune 2010-2014*, Ed. Meronia, București, 2017, p. 157.

[3] Apud Bujor T. Rîpeanu și Dinu-Ioan Nicula, *op. cit.*, p. 157.

[4] „Parfum de horror românesc”, în *Film nr. 2/2020*, p. 48.

[5] „Redescoperirea fantasticului”, în *Film nr. 1/2014*, pp. 46-47.

[6] Apud Bujor T. Rîpeanu și Dinu-Ioan Nicula, *op. cit.*, p. 157.

[7] Ceea ce nu e de ignorat, având în vedere că inițial scenariul trebuia să fie transpus cinematografic de Adrian Istrătescu-Lener, apoi și-a „căutat” vreme de aproape un deceniu regizorul, vehiculându-se chiar și numele lui Raul Ruiz, pentru a-i fi încredințat în cele din urmă lui Alexandru Maftai.

The Pineapple Thief – *Versions of the Truth*

Daniel MUREȘAN

Hoțul de ananas a potrivit cele patru pietre unghiulare, iar muzica divină a început să înalțe suferința vremurilor grele de azi. Dar totul era gândit pentru ridicarea unui zid, nu între noi, ci pentru a clădi casa potrivită a gândurilor noastre. Fiecare notă muzicală înseamnă o cioplire a pietrei, o netezire, îngemănarea gândurilor noastre pentru o temelie trainică. Alături de coloana ideii de suferință, așază coloana vieții, muzica unindu-le și totodată sprijinindu-se pe ele, dar neuitând de scara progresului, pe care pășim pas cu pas. Așa cum meșterul zidar, când înalță un palat, așază o statuie nu numai pentru frumusețe, ci și ca sprijin pentru construcție, așa The Pineapple Thief împletește frumusețea cu lumina, chiar dacă pentru unii e un înțeles nelămurit.

Încă de la albumul „Dissolution” am simțit că trupa îmi generează emoții și melancolie. Știu, știu... pentru mulți sună siropos, dar gândurile profunde și muzica mi-au fost întotdeauna tovarăș de viață. Cea din urmă, de cele mai multe ori a fost înțelegătoare cu mine. Mi-a modificat starea de spirit și m-a motivat.

Pentru cei mai mulți, impactul pandemiei se simte al naibii de apăsător. Un fel de haos alimentat de perspective sociale și personale diferite. Tot așa, „Versions of the Truth” este produsul acestor vremuri tumultuoase. Discul are o atmosferă ușor ciudată, melancolică, producând nuanțe de tristețe, amărăciune și luptă pentru autotrecere. O mare parte din lume simte frica, dezinformarea și amenințarea cu violența, iar conținutul liric al discului pătrun-

de în toate acestea, explorând consecințele care apar atunci când relațiile se sfărâmă. Perspectivele diferă, iar adevărul este, de cele mai multe ori, ascuns.

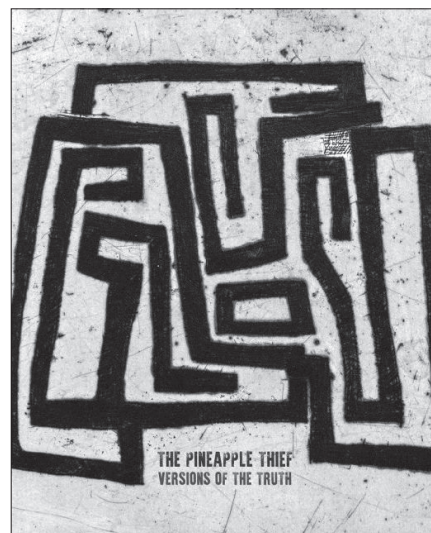
Ilustrarea albumului este, de asemenea, enigmatică, coperta având o gravură a regretatului artist german Michael Schoenholtz, o serie abstractă de forme care provoacă un sentiment de confuzie, sugerând un labirint din care nu se poate ieși, lăsând privitorul deschis către interpretări diferite – oferind fiecăruia posibilitatea de a-și vedea propria „Versiune a Adevărului”.

O realitate deprimantă a lumii de azi ce se reflectă în piesele de pe album. Vocea lui Bruce e foarte fragilă, chitara e mai mult contemplativă decât tehnică, iar compozițiile tind spre un peisaj sumbru, mult diferit de celelalte albume. Dar trebuie să găsești starea potrivită pentru acest disc, să-l asculți și să vizezi. Oricum, cred că artizanul din umbră al albumului este Gavin Harrison (ex. Porcupine Tree, King Crimson, Blackfield, Incognito, Renaissance), care are un impact major asupra sunetului.

Am citit zilele acestea câteva cronici în presa de specialitate. Unii îl consideră cel mai bun produs The Pineapple Thief, alții un pas înapoi. Eu nu îl consider cel mai bun, dar printre cele mai bune albume ale trupei. Avem păreri diferite, numai de aici venind progresul. Cred că membrii grupului și-au scris în versuri propriile vieți în această perioadă confuză a istoriei.

Tracklist:

1. *Versions of the Truth* (5:39)
2. *Break it All* (4:23)

3. *Demons* (4:31)
4. *Driving Like Maniacs* (3:29)
5. *Leave Me Be* (4:11)
6. *Too Many Voices* (3:14)
7. *Our Mire* (7:22)
8. *Out of Line* (4:00)
9. *Stop Making Sense* (3:21)
10. *The Game* (4:46)

Kscope Records 2020

Discografie The Pineapple Thief:
 1999 - *Abducting the Unicorn*
 2002 - *One Three Seven*
 2003 - *Variations on a Dream*
 2005 - *10 Stories Down*
 2006 - *Little Man*
 2007 - *What We Have Sown*
 2008 - *Tightly Unwound*
 2010 - *Someone Here Is Missing*
 2012 - *All the Wars*
 2014 - *Magnolia*
 2016 - *Your Wilderness*
 2018 - *Dissolution*
 2020 - *Versions of the Truth*

Componentă The Pineapple Thief:

Bruce Soord - chitare, voce
 Steve Kitch - clape
 Jon Sykes - bas
 Gavin Harrison - tobe

Profesorul Victor Pop, personalitate marcantă a Sălajului interbelic

În galeria dascălilor de seamă pe care i-a avut Sălajul, la loc de cinste, se înscrie și Victor Pop. Absolvent de teologie și litere, a îndrumat zeci de generații de elevi ai Liceului „Simion Bărnuțiu” din Șimleu Silvaniei spre cunoaștere și adevăr. S-a implicat și în viața cetății, fiind ales deputat de Sălaj, în legislatura 1926-1927, și în cea de primar al orașului Șimleu.

Victor Traian Pop s-a născut la 10 noiembrie 1890 în localitatea Socond, județul Satu Mare. Era fiul lui Iosif Pop, notar cercual, și al Cornелиei, născută Bura, ambii de religie greco-catolică. Nași de botez i-a avut pe Nagy Acos, care îndeplinea funcția de pretor, și soția sa, Adelina Fodor, ambii de religie reformată. Preot de botez a fost Andrei Lazin, paroh în Soconzel, iar pe moașă o chema Iulia Engel¹.

A absolvit cursurile primare în Satu Mare, la 29 iunie 1901, după care s-a înscris la Liceul român unit „Samuil Vulcan” din Beiuș². La prestigiosul liceu românesc de băieți din Beiuș, al doilea liceu românesc după școlile Blajului, înființat de vrednicul episcop Samuil Vulcan, l-a avut director pe Ioan Buteanu, până în anul 1907, când acesta a fost numit canonic al Episcopiei Greco-Catolice de Oradea, iar în perioada 1907-1910 pe Vasile Dumbravă³. Printre colegii săi, deveniți preoți, profesori, medici, avocați sau ingineri, s-au numărat Teodor Neș, viitor director al liceului din Beiuș și personalitate marcantă a Bihorului interbelic și Laurențiu Sima⁴, preot-profesor, colegul său de la liceul din Șimleu.

După absolvirea liceului, între 1910-1914, Victor Pop a urmat cursurile Academiei de Teologie din Oradea, obținând licența la 29 iunie 1914⁵.

În acel an începe prima mare conflagrație mondială, iar Victor Pop a fost mobilizat pe front, în Muntenegru, ca preot militar, la 16 martie 1916. A participat la luptele de pe diferite fronturi și a fost lăsat la vatră la 18 noiembrie 1918, ajungând la gradul de căpitan al armatei austro-ungare⁶.

Aflat, probabil, într-o permisie, la data de 12 august 1916 s-a căsătorit cu Valeria Vaida, fiica lui Teodor Vaida și Regina Simon, născută în Bănișor la 7 august 1899. Nunta a avut loc în Bănișor, iar martori au fost Laurențiu Sima și Bela Sabou⁷.

În data de 12 iunie 1917, în timp ce se găsea pe

Dascăli de altădată

Marin POP, Daniel-Victor SĂBĂCEAG

unul din fronturile de luptă austro-ungare, soția sa a dat naștere primului copil, o fetiță pe care au botezat-o Lucia. Din păcate, ea a decedat la vârsta de numai 16 ani, la 1 iulie 1933⁸.

După Marea Unire, la 1 octombrie 1919 se deschideau porțile primului liceu românesc din Sălaj, susținut „prin devotamentul și iubirea de neam a profesorilor și prin via dorință a elevilor de a căpăta cultura în graiul strămoșesc”⁹. Ca patron spiritual al liceului a fost ales ilustrul nostru înaintaș sălăjean, Simion Bărnuțiu, ideologul Revoluției de la 1848 din Transilvania.

O problemă importantă cu care s-a confruntat liceul la începuturile funcționării sale a fost cea a lipsei cadrelor didactice. În luna iulie 1919 a fost numit ca director dr. Ioan Ossian, preot și profesor definitiv de limba latină și istorie. În luna septembrie au fost numiți ca profesori practicanți Victor Pop și Emil Molnar, iar în luna octombrie a fost numit ca profesor suplinitor Ioan Codrea. Cu acordul Resortului (ministerului) de Culte din cadrul Consiliului Dirigent, la 1 noiembrie 1919, Ioan Ossian i-a angajat ca profesori auxiliari pe Laurențiu Sima, Sabin Molnar și Mărioara Gheție, iar Consistoriul greco-catolic din Gherla l-a numit în postul de catehet pe capelanul Romul Erdelyi, începând cu data de 1 noiembrie 1919. În decembrie, resortul îl trimite pe Eugen Iacobescu, dar la sfârșitul lunii îl cheamă înapoi. În sfârșit, în luna aprilie 1920, ministerul de la București îl trimite la liceul din Șimleu Silvaniei pe profesorul Tănase Pușcă. Deși profesorii au venit treptat-treptat, iar cursurile au început în luna octombrie, aceasta „n-a produs nici o scădere în predarea materiilor de învățământ”¹⁰.

Încadrat ca profesor suplinitor, Victor Pop a absolvit Cursul de profesori secundari organizat de către Consiliul Dirigent la Universitatea din Cluj, la 11 septembrie 1919¹¹, iar în primul an școlar a avut o catedră de 17 ore pe săptămână. A predat Română, Latină, Geografie și Caligrafie. A preluat, ca diriginte, clasa a V-a, formată din elevii cei mai mari, având în vedere faptul că liceul a funcționat la început doar cu cinci clase. De asemenea, a îndeplinit funcția de secretar al conferințelor profesionale. A desfășurat și o activitate extrașcolară deosebită, susținând mai multe conferințe în cadrul seratelor literare¹².

Aceeași activitate extrașcolară a avut-o și în anul școlar 1920-1921, când a susținut o serie de conferințe, printre care amintim „Despre școala ca factor educativ” și „Despre bolșevism”. De asemenea, a ținut cursuri serale de limba română pentru

*Corpul profesoral al Liceului „Simion Bărnuțiu din Șimleu”
(rândul de jos, al doilea din partea stângă - Victor Pop)*

Profesorul Victor Pop

oficianții maghiari¹³.

La fel ca studenții sălăjeni, grupați în cadrul societății culturale „Sălăjeana”, care organizau turnee de propagandă culturală în satele sălăjene, corpul profesoral de la liceul din Șimleu era „pe deplin convins” că și școala românească numai așa își îndeplinea rolul său educațional, „dacă lumina apărută între zidurile ei își revărsa razele binefăcătoare și asupra păturei care este baza statului nostru, adică asupra țărânimii, luminându-o și aprinzând în ea de o parte dragostea conștientă față de tot ce e românesc, nimicind de altă parte efectele propagandei clandestine a vrăjmașilor noștri în rândurile țăranilor noștri”. În acest context, la ședința corpului profesoral din 21 aprilie 1921, directorul liceului, Ioan Ossian a hotărât să întreprindă cu elevii liceului turnee de propagandă culturală în satele sălăjene, în cadrul cărora să fie organizate o serie de festivități școlare, care constau din conferințe cu subiect practic sau național-istoric, recitări de poezii, dansuri, piese de teatru patriotice. Populația satelor urma să fie anunțată din timp asupra datei când va avea loc evenimentul cultural. În anul școlar 1920-1921 au fost organizate turnee culturale în localitățile Giurtelecu Șimleului, Supur, Bocșa, Marca și Tășnad. În cadrul lor, Victor Pop, alături de Ioan Ossian și Tănase Pușcă, a susținut o serie de conferințe culturale. De asemenea, a fost prezent la șezătoarea culturală organizată în Șimleu cu ocazia aniversării Unirii Principatelor, în cadrul căreia a rostit discursul festiv legat de evenimentul istoric aniversat¹⁴.

În data de 24 septembrie 1921, cu ocazia adunării despărțământului șimleuan al „Astrei”, Victor Pop a ținut o conferință „interesantă și foarte temeinică despre marele erou al Ardealului și a românismului – Avram Iancu”.

Corpul profesoral și elevii liceului au continuat turneele de propagandă în satele românești, prin

descinderea în localitățile Almaș (lângă Balc), Hidig (Măierîște) și Santău. Astfel, în data de 21 mai 1922, profesorii și elevii s-au deplasat în localitatea Hidig, organizând un program artistic deosebit, la fel ca în celelalte localități amintite. Conferențiar la Hidig a fost profesorul Victor Pop, care a vorbit despre „Industria casnică”, „arătând poporului modalitățile după care se poate desvolta industria casnică”¹⁵.

Alături de profesorii Ioan Ossian și Ioan Oprea, Victor Pop a continuat, în lunile martie-mai 1922, să țină cursuri serale de limba română. Funcționarii au fost împărțiți în trei grupuri și fiecare grup a avut șase ore de curs pe săptămână”¹⁶.

În anul școlar 1921-1922, Victor Pop a avut o catedră de 22 ore pe săptămână și a predat Româna, Latina și Istoria, fiind, totodată, diriginte la clasa a VII-a¹⁷. De asemenea, a fost desemnat în funcția de președinte al societății de lectură „Vasile Alecsandri”, care era alcătuită din elevii claselor IV-VII (încă nu aveau clasa a VIII-a). Coordonați de profesorul Victor Pop, membrii societății culturale au desfășurat „o bogată activitate, dând dovadă și de un progres, față de anii trecuți”¹⁸.

De la înființarea liceului și până în anul 1923, Comitetul școlar al liceului a purtat numele de Eforia școlară, iar profesorul Victor Pop îndeplinea funcția de secretar¹⁹.

Încă din primul an de funcționare, liceul și internatul au avut un sprijin real în Comitetul școlar, ai cărui membri „și-au depus tot interesul, spre a nu suferi acei, ce mâni vor fi cetățeni luminați ai țării noastre”. La sfârșitul primului an școlar, directorul liceului și corpul profesoral aduceau mulțumiri celor care au făcut parte din Eforia școlară, precum și tuturor intelectualilor din localitate, „cari au manifestat interes față de școala noastră”²⁰.

În urma ordinului primit de la Ministerul

Instrucțiunii Publice, direcțiunea liceului a făcut un apel către părinții elevilor, pentru a participa la o adunare generală, cu scopul de a alege comitetul școlar. Adunarea a avut loc la 22 ianuarie 1923, dar s-a constatat, cu surprindere, că nu mulți dintre părinți au dat curs apelului, deși li s-a explicat rolul pe care îl avea comitetul în desfășurarea procesului de învățământ. Ea a fost prezidată de către directorul liceului, dr. Ioan Ossian, care le-a explicat că statul nu se mai obliga decât cu plățirea personalului didactic. Astfel, părinții și societatea trebuiau să se îngrijească de localurile de școală și internate, de înzestrare și buna lor funcționare. Totuși, spune el, va interveni și statul din când în când, dar numai sub formă de ajutor.

Comitetele școlare funcționau în vechiul Regat în urma unui Decret din 1919, iar acum Ministerul Instrucțiunii a luat decizia ca ele să fie înființate și în Ardeal.

După ce părinții prezenți s-au constituit în adunare generală, s-a trecut la alegerea comitetului. Din comitet făceau parte, de drept, directorul liceului, doi profesori aleși de către cadrele didactice și patru membri din rândul părinților. Tânase Pușcă și Ioan Rinea au fost aleși ca membri din rândul cadrelor didactice. Se procedează, apoi, la alegerea celor patru membri, fiind aleși, cu unanimitate următorii: dr. Alexandru Aciu, senator, directorul băncii „Sylvania”; Constantin Teodorescu, directorul filialei Băncii Naționale din Șimleu; Ioan Taloș, preot în Giurtelec; Teodor Pop, agricultor, Bădăcin. În comisia de cenzori au fost aleși următorii: Victor Pop, din partea profesorilor; Victor Boțan, învățător, din partea adunării generale. Urma ca un al treilea membru să fie desemnat de către minister. Adunarea a hotărât ca fiecare membru al adunării generale să plătească o cotizație lunară de 5 lei, care se încasa de două ori pe an. Președinte al comitetului a fost ales Ioan Ossian, iar secretar profesorul Tânase Pușcă. S-a hotărât ca întrunirea comitetului să aibă loc cel puțin o dată pe lună, iar bugetul pentru anul școlar care urma și pentru internat să fie prezentat adunării generale într-o ședință extraordinară²¹.

La 1 octombrie 1923, corpul profesoral și elevii liceului șimleuan au comemorat cei 50 de ani de la moartea marelui luptător național Avram Iancu. Cu această ocazie, Victor Pop a susținut o conferință „bine dezvoltată”. Tot la început de an școlar, în data de 8 octombrie, societatea de lectură „Vasile Alexandri” a avut ședința anuală de constituire, conducerea ei fiind încredințată profesorului Victor Pop.

Un alt eveniment comemorativ organizat în fiecare an era cel dedicat patronului spiritual, Simion Bărnuțiu. În anul 1923, la 26 mai, după parastasul oficiat în biserica greco-catolică din Șimleu, la care au asistat toți elevii și profesorii, în sala festivă a liceului, profesorul Victor Pop a ținut o cuvântare docu-

mentată despre viața și activitatea marelui înaintaș pașoptist²².

Din punct de vedere al pregătirii profesionale, Victor Pop și-a continuat studiile superioare, iar la 18 septembrie 1922 a fost licențiat în Litere, tot la Universitatea din Cluj. În data de 18 martie 1923 a trecut cu brio și examenul de specialitate, din următoarele materii: Limba și literatura română; Limba și literatura latină; Pedagogie și Filosofie. Comisia de examinare l-a avut ca președinte pe Nicolae Drăgan, membrii Marin Ștefănescu și I. Paul, reputați profesori universitari clujeni. În urma acestui examen și a împuternicirii date de Secretariatul general al Instrucțiunii Publice din Cluj, la 23 martie 1923, comisia declară pe Victor Pop calificat să „propună” Limba română și latina în școlile secundare cu limba de predare română²³.

În anul școlar 1922/1923 a avut o catedră de 25 ore pe săptămână și a predat Română (15 ore), Latină (3 ore) și Matematică (3 ore). În acel an școlar a absolvit și prima promoție a liceului, respectiv clasa a VIII-a, la care profesorul Victor Pop a fost diriginte²⁴.

Începând cu data de 23 martie 1923, în urma examenului amintit mai sus, a fost avansat ca profesor titular provizoriu, iar în anul școlar următor a avut o catedră de 23 ore/săptămână. A predat Română, Latină, Filosofie și Istorie. De asemenea, a fost desemnat ca diriginte la clasa I de liceu, care avea cel mai numeros efectiv de elevi, respectiv 60 elevi²⁵.

Colegul său, profesorul dr. Emil Lobonțiu, ajuns deputat de Sălaj în urma alegerilor parlamentare din martie 1922, înființează ziarul „Plugarul”, care apare la Șimleu Silvaniei, începând cu data de 3 mai 1923. Începând cu nr. 7 din 1 martie 1924 gazeta devine „organ cultural și de cooperatie”, proprietar fiind Federala „Sălajul” din Șimleu Silvaniei, asociație care îl avea ca membru fondator și președinte pe Victor Pop. Tot el a înființat mai multe bănci populare și cooperatiste, precum și Cooperativa Regională „Grăul de Sălaj”²⁶. În acest context, Victor Pop își asumă și funcția de redactor-responsabil al gazetei „Plugarul”, care apare la Șimleu până la începutul anului 1925.

În data de 1 decembrie 1924, liceul a serbat, cu fastul cuvenit, Unirea Transilvaniei cu România, iar conferința oficială a fost susținută de profesorul Victor Pop, „într-o vorbire bine dezvoltată”. Ea a fost urmată de un bogat program artistic, care a „delectat publicul numeros român și străin care a luat parte”²⁷. Tot în anul 1924, în familia lui Victor Pop are loc un eveniment deosebit, prin nașterea fiului Mircea, la 25 februarie²⁸.

Pe lângă activitatea de la catedră și cea culturală-extrașcolară, profesorul Victor Pop s-a implicat activ și pe tărâm politic, în cadrul Partidului Poporului.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Șapte sigilii

care au aparținut unor instituții, organe de conducere și instanțe administrative din Șimleu-Silvaniei, județul Sălaj (1922)

Laurențiu-Ștefan SZEMKOVICS

La Arhivele Naționale Istorice Centrale (*Comisia Consultativă Heraldică*, dosar nr. 56, fila 9) se află câteva sigilii care, conform legendelor, au aparținut, în 1922, unor instituții, organe de conducere sau instanțe administrative din Șimleu-Silvaniei, județului Sălaj: Primăria orașului, Consiliul orașenesc, Consiliul orașenesc ca autoritate industrială, Sedria orfanală a orașului, Esactoratul orașului, Oficiul de dare al orașului, Oficiul de cassă al orașului. Ele au formă rotundă, cu diametrele de 33 mm și au fost imprimate cu cerneală purpurie. Cele șapte sigilii cuprind în emblemă o stemă pe care Primăria comunei urbane Șimleu-Silvaniei, în adresa nr. 2115 din 12 august 1922, a descris-o în felul următor (dosar nr. 56, fila 10):

„Stema comunei urbane Șimleu-Silvaniei se cunoaște după o stampilă veche de metal.

Descrierea următoare: un vârf de munte reprezentând Măgura pe care stă o poartă de piatră asupra căreia este un mur de cetate cu cruce.

De la poartă la dreapta este un înger cu aripi, ținând în mână o creangă.

După stema cea veche pe stemă se află o inscripție: SOMLIO D. F. C. (Somlio defensae fidei castrum).

După stema cea veche îngerul poartă capelă.

Când a primit orașul acesta stema sau când i-a donat, sau pe ce drept o folosește, nu sunt la dispoziție date istorice, însă e fapt că deja pe actele din secolul XVI s-a aplicat această stemă”.

În exergă, între două cercuri, pe unul sau pe două rânduri, legendele sigiliilor:

1. * ROMÂNIA * PRIMĂRIA ORAȘULUI ȘIMLEUL-SILVANIEI / JUDEȚUL SĂLAJ;

2. * ROMÂNIA * CONSILIUL ORĂȘENESC ȘIMLEUL-SILVANIEI / JUDEȚUL SĂLAJ;

3. * ROMÂNIA * Consiliul Orașenesc ca autoritate industrială

/ ȘIMLEUL-SILVANIEI, JUDEȚUL SĂLAJ;

4. * ROMÂNIA * SEDRIA ORFANALĂ A ORAȘULUI cu CONSILIU / ȘIMLEUL-SILVANIEI, JUDEȚUL SĂLAJ;

5. * ROMÂNIA * Esactoratul orașului cu consiliu Șimleu-Silvaniei / Județul Sălaj;

6. * ROMÂNIA * OFICIUL de DARE AL ORAȘULUI cu CONSILIU / ȘIMLEUL-SILVANIEI, JUDEȚUL SĂLAJ;

7. * ROMÂNIA * OFICIUL de CASSĂ AL ORAȘULUI cu CONSILIU / ȘIMLEUL-SILVANIEI, JUDEȚUL SĂLAJ.

Malaxorul brumărel

■ **Viorel Tăutan, cetățean de onoare al orașului Jibou.** Colegul nostru, scriitorul și profesorul Viorel Tăutan este, de luna trecută, cetățean de onoare al orașului Jibou din județul Sălaj. Membru al filialei clujene a Uniunii Scriitorilor din România și al Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj, redactor asociat al revistei **Caiete Silvane**, Viorel Tăutan merită cu prisosință această recunoaștere. Felicitări!

■ **Lansare de carte la Topa Mică, la 20 de ani de la moartea poetului Ioan Alexandru.** Am participat, în 16 septembrie 2020, la Topa Mică, în județul Cluj, la o lansare de carte specială: Ion Pop, „Existența rituală. Despre poezia lui Ioan Alexandru” (Editura Școala Ardeleană, 2020). Un citat din marele poet comemorat: „Transilvania... Acolo suntem acasă. Acolo am învățat că nu poți să faci altceva decât să te scoli în zori și să te pui pe muncă. «Ce iese din măruntele revolte»? Totul e să ai o rânduială în viața ta, o disciplină în muncă și să încerci să aduni în graiul neamului tău texte fundamentale. Eminescu l-a tradus pe Kant când nu-i ardea nimănui de asta, iar Școala Ardeleană a întărit temelile unei culturi, când Europa ardea de revoluții. Viața-i scurtă și trebuie să scrii ce ai de scris, și pace bună”. Cu acest prilej am prezentat și numărul trecut din **Caiete Silvane**, număr deschis tocmai de fragmente din cartea lansată. Au vorbit despre carte, Ioan Alexandru și... Transilvania: mitropolitul Andrei Andreicuț, Ion Pop, Nicolae Băciuț, Ioan Pinte, Ion Mureșan, Viorel Mureșan, George Vulturescu, Victor Cubleşan, Vasile George Dâncu.

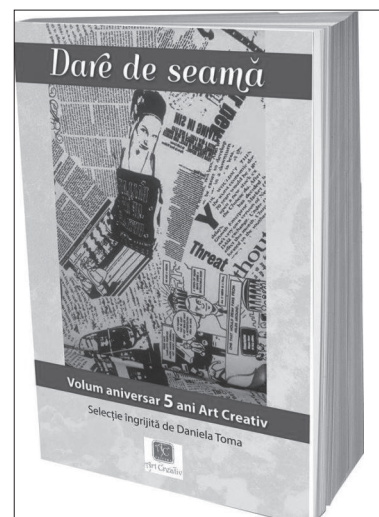
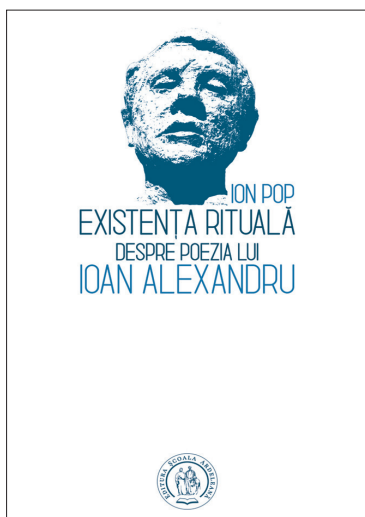
■ **Cioran, Carnetul unui afurisit** (România literară, nr. 40/2020): „Misiunea singuraticului este să se răfuiască cu soarele, cu incomprehensibilul luminii”; „Anii m-au învățat să apreciez înțelepciunea lașilor și

să mă feresc de intoleranța eroilor. Un om care crede în ceva devine în scurtă vreme de nesuferit, pe când unul care are doar păreri ne îngăduie să n-avem niciuna sau să avem câte vrem și de ce fel vrem”.

(D.S.)

■ **Realități suspecte.** Victor Martin a devenit membru al Uniunii Scriitorilor în 2012. S-a format la cenaclul Henri Coandă din Craiova, fondat de Alexandru Mironov, Ion Ilie Iosif și Marius Ghergu în 1970, de unde apetența pentru literatura științifico-fantastică satirică și umoristică. În narațiunile sale, nimic nu este ceea ce pare, realitățile sunt proiectate la mare depărtare pentru a fi purificate cu telescopul. A debutat în 1972 cu povestirea „Robinsonul spațiului” în revista „Omicron”, publicație premiată în 1973 la „EUROCON”-ul din Stresa (Italia). Se numără printre colaboratorii „Caietelor Silvane”, de care îl leagă mai multe prietenii. Prima carte i-a apărut în 1995, iar de atunci a publicat peste treizeci: romane, culegeri de proză, versuri, eseuri. Volumul de povestiri „Oameni goi pe străzi” a apărut anul trecut la Editura Pavcon din București (cea cu logo-ul: „Citește românește!”) și reprezintă în bună parte o selecțiune din cărțile publicate anterior, în principal din „Mașina viitorului” (Editura MJM, Craiova, 2012). Scriitorul și criticul literar Mircea Oprea spunea: „Satira lui Victor Martin e senină, de om care știe să se amuze pe seama țintelor sale; ea cheamă frecvent anecdoticul între instrumentele menite s-o îmblânzească. În măsura în care se poate deduce un fir narativ, acesta se desfășoară lejer printre calupurile de dialog, ca o panglică de scotch care adună cu lipiciul ei vorbe de duh, calambururi inteligente, situații comice, fabule năstrușnice...”

■ **Poezia ca alternativă.** Daniela Toma s-a născut în aceeași zi (dar în alt an) ca Sylvia Plath și repre-

zintă sufletul Editurii Art Creativ din București, unde în 2019 a apărut volumul „Dare de seamă”, o selecție de poezii scrise de 67 de autori, printre care și colega Silvia Bodea Sălăjan. Este cea de-a cincea culegere a „Cenaclului de urgență”, după „Poemia” (2015), „Timpul pietrelor prețioase” (2016), „În dreptul luminii” (2017) și „Carusel cu simfonii tinere”. În prefața celei de-a cincea aniversări de la constituire, coordonatoarea grupării consideră că a alcătuit: „un volum de referință pentru poezia românească actuală, care redă cel mai bine profilul poetului înzestrat cu toate armele necesare demersului liric împlinit”. Ordinea prietenilor-poeti nu este una alfabetică, cuprinsul începe cu un alt Eugen Pohonțu („e doar o carte copil, Ano, un tobogan cât un răs”) și se termină cu canadianul Dumitru Ichim („flămând de-i măgărușul, dă-i fânul meu – toți psalmii”). Autorii se prezintă strict doar prin texte, deși despre unii am fi vrut să aflăm mai multe, mai ales în cazul unor suprapunerii de nume. Pe parcursul unei prime răsfoiri, am remarcat o serie de traduceri realizate de Oana Andreea Axon, Daniela Toma (engleză), Ioana Haitchi, Claudia Maria Onea (spaniolă), poeme ale valencianului Pere Besso, salvadorianului Andre Cruchaga, venezuelenei Mariela Cordero, indianului Debasish Parashar, traducătoarei Nadejda Radeva din Ruse (Bulgaria). Câmpineanul Dan Precup era să ne păcălească cu pseudonimul Szleburdi Danika. Gruparea literară poate fi contactată pe pagina proprie de Facebook.

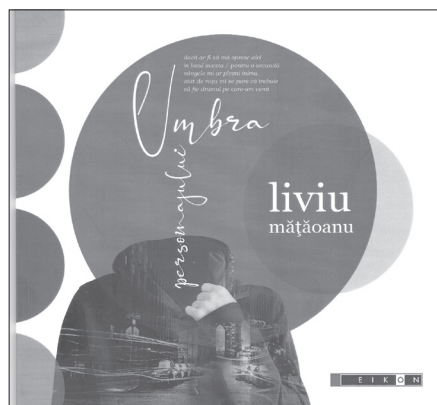
(G.-D. G.)

■ Numai pentru că din peisajul literar actual lipsește o revistă foarte puternică de istorie și arheologie literară, cum era odinioară „Manuscriptum”, cu date de apariție previzibile, sarcinile ei fiind preluate, sporadic, de celelalte periodice, fie ele centrale sau zonale, din „Arca” arădeană, nr. 3 (360), 2020, ne vom opri asupra câtorva „Restituiri”. Aflăm că istoricul și criticul literar Alexandru Ruja pregătește o nouă carte: *Cercul Literar de la Sibiu, destine frânte – destine împlinite*. În paginile „Arcei” apare articolul despre Deliu Petroiu, un cerchist aparte: autor de epigrame, unele sub formă de epitaf ironic, prozator (nu foarte harnic) și teoretician al artelor minore: epigrama, enigma, artizanatul, grădina artistic înfățișată, toate acelea în care *frumosul* există împreună cu *agreabilul* și *utilul*, în dozaje diferite. În generoase note de subsol la textul propriu-zis se vehiculează extrem de prețioase informații privind atmosfera de cenaclu a Cercului Literar. Profesorul I. Funeriu scrie un spiritual microeseu despre câteva erori, de lecțiune sau de tipar, care au generat celebre gafe editoriale, în cazul unor poeți clasici: Eminescu, Arghezi, Macedonski. La rândul său, Iulian Negrilă creionează, din lumini și umbre, un portret al lui Alexandru Macedonski, pe baza receptării poeziei sale în presa din Ardeal și, în primul

rând, în publicații arădene. Istoricul literar aduce în actualitate și două documente provenite de la poet și în măsură a-i întregi profilul versatil și incomod: o petiție adresată Regelui Carol I, pe care în realitate îl detesta, și o epistolă de adeziune către canonicul Al. Grama din Blaj, detractorul lui Eminescu. Capitolul de „Restituiri” e doar perla dintr-un număr bogat și divers, așa cum „Arca” ne-a obișnuit.

(V. M.)

■ Reeditarea unei cărți de poezie poate fi socotită apriori un act de curaj, dacă ne gândim la cele două decenii trecute de la ediția princeps, Ed. Paralele 45 din Pitești, când tirajele erau ceva mai generoase. Poet și jurnalist, profesorul de istorie Liviu Mățăoanu, bucureștean de Argeș, a mizat pe buna receptare, din partea criticilor Alexandru Cistelean, Marian Barbu, Iosefina Batto și Călin Vlășie, a debutului său poetic editorial din 1994 („*Pauza de o țigară*”, Editura Calende, Pitești), pariază pe oportunitatea revigorării „cele mai dragi dintre cărțile” sale și propune, de această dată Editurii Eikon, lansarea unei a doua ediții a cărții de poeme cu titlul originar ***Umbra personajului***. În cele 101 pa-

gini, din totalul de 121, poetul oferă prezumtivilor cititori, 12 (douăsprezece) poeme care acoperă în formă și conținut o panoplie istorică originală, rezumându-se la îndelungata viață a literaturii beletristice. Este, de fapt, ilustrarea opiniilor cunoscutului critic Al. Cistelean (într-unul dintre numerele revistei „Luceafărul”/1991): „Liviu Mățăoanu face contrabandă cu melancoliile și își ascunde predispoziția reflexivă într-o scriitură aparent dezlănătă și ostentativ dezarticulată, mizând pe efectul în răspăr al devierilor parantetice și al inconsistenței colocviale a discursului. Scriitura lui uzează și abuzează de tehnici de înșelare, simulând incongruența doar spre a tensiona...” Substanțial tributar epicului, o coajă frumos colorată a unui fruct milenar, aparent lejer comprehensibil, poemul ademenește înspre capcane plasate aparent instinctiv și intempestiv, obligând lectorul tentat să reia lectura din zona incipitului. Pledez pentru un tiraj crescut al unei astfel de literaturi.

(V.T.)

Jean Cayrol

Jean Raphaël Marie Noël **Cayrol**, unul dintre cei mai cunoscuți, prolifici și longevivi poeți francezi din secolul al XX-lea, a venit pe lume în data de 6 iunie 1910, la Bordeaux, de unde a plecat spre Parnas în 10 februarie 2005. Este, de asemenea, prozator (reprezentant al *noului roman francez*), eseist, scenarist de film și, în a doua parte a vieții, editor. A început să scrie încă din adolescență; la vârsta de 16 ani întemeind o revistă literară, *Abeilles et pensées*, ca un omagiu lui Paul Claudel. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, se angajează în Rezistența franceză (Confreria Notre-Dame, condusă de colonelul Rémy), fapt pentru care a fost arestat în 1942 și, în urma unui denunț, a fost deportat în lagărul de concentrare Mauthausen-Gusen. Această experiență a generat *Poemele Noapții și ale ceții*. A fost membru al Academiei Goncourt între anii 1973-1995. Spre sfârșitul anului 1980 se căsătorește cu Jeanne Durand, care va avea grijă de poet până la decesul acestuia.

Noapte

Pentru propagandă

Fetițo, cum să-ți fie alinată tristețea
la modă,
scrie-ne.

Îmi place păstaia dezghiocată,
zice bobul de mazăre

De sub tricou
parfumul tău cel mai delicat

Literați din toate țările
pedepsiți-vă!

Eu nu vreau să visez
adormit.

Cum să mănânci ca o căpușă
când se împart bucuriile și necazurile?

Aici,
își poate manifesta fiecare turbarea.

Nu vă sinchisiți de nimic
cu un mers care se vaită.

Dăruiți-vă iubirea.

Ea a murit împreună cu viața sa.

Este un timp real al cuvântului.

Nu așezați niciodată liniștea afară.

Este un om care pune cheag
în brânză.

Revoltați-vă
în jurul lunii.

Se înfurie
în buzunarul semenului său.

Când îl regăsi,
nu era decât o cartelă perforată.

Între două beții,
beți o cupă.
etc.

31 octombrie

Univers înnegrit de fumul furnalelor,
guri de foc,
guri de hrănit,
cu Istoria sa ca un mare învins trist...

Lume fățarnică, nălucă,
cioburi, rupturi, așchii,
pliuri și fante,
lampă fără suflet
și negrul țipar
care vine să se strecoare în rămășițele
timpului.

Tu spargi iarna
în mici buturugi stricate.
Tu produci vid pe pământ
când furtuna zace goală sub călcâiul
tău

Iată aici lumea în imagini.

Prezentare și traducere:
Viorel TAUTAN

Srečko Kosovel

(1904-1926)

Fiul unor învățători din Slovenia, răpus de o boală necunoscută încă înainte de a părăsi băncile facultății. A lăsat în urma sa o zestre imensă, de peste 2000 de poeme. „Omul era firav, de o paloare permanentă, privind cu ochi halucinați care par să pătrundă radiosopic lucrurile din preajmă, să le vadă pe dinăuntru, purtând pe față expresia unui personaj fără vârstă, fără identitate, descins dintr-o povestire fantastică, aproape un personaj abstract” (A. E. Bacovsky).

Ascultă! din înălțimea arborelui...

Ascultă! din înălțimea arborelui o frunză cum cade
Peste pământul întunecat.
Aerul este răcoros, rece, pur
– deasupra, tăcerea cerului.

E toamnă – înțelegi acum?
În munți pădurile ruginesc
Și prin împotriviri solitare,
Corbii țipă în aerul gol.

Iată, ziua vine, și tu, asemenea frunzei,
Către pământ vei cădea.
Aerul va fi încremenit și toată viața suspendată
– lung va fi drumul până la Dumnezeu.

(În românește de Radu Cârneli, în vol. *Extazul morții*, Editura Univers, 1975)